24 ARALIK 1955 Sene : 2, Cilt : V, Sayı : 86

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

her hesapsahibine bir EV
MUHABANK

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt: V, Sayı: 85

Rüzgârlı Sok. uvehan

Kat : 3 Daire : 7

P. K. 582 — Ankara

Tel: 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Cüneyt ARCAYÜREK

Bu nüshada gazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf **Ziya** ADEMHAN

*

Teknik Sekreter. :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Ressam :

İzzet ÇETİN

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

ASSOCIATED PRESS — Hüseyin EZER

*

Klişe :

Doğan klişe ATELYESİ

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlân Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 800 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve basıldığı yer :.

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz:

Muhlis Ete

Ayrılan ayrılana...

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

7 Marta kadar devam edeceği sanılan Örfi İdare, siyasi havanın değişmesi neticesinde Ankaradan ve Ankarayla beraber İzmirden kaldırılmış bulunuyor. Böylece AKİS, 17 Eylûl tarihli nüshamızda belirttiğimiz "Örfi İdarenin hüküm sürdüğü bir mıntıkada neşredilen mecmua" hüviyetinden kurtulmuştur. Bu devreyi kazasız belasız atlattığımızdan ve okuyucularımızdan ayrı kalmak azabını tadmadığımızdan dolayı duyduğumuz memnunluğu burada ifade etmek isteriz. Daha Örfi İdarenin ilân edildiği günlerde AKİS, Komutanlığın emir ve tebliğlerine yalnız metinlerindeki manaya değil, üstelik ruhlarına da nüfuz ederek boyun eğeceğini bildirmiş, fakat Komutanlıktan da bu emir ve tebliğlerin sarih olması, her tarafla çekilebilir cinsten kelimelerin kullanılmamasına azami derecede dikkatli davranılması temennisinde bulunmuştur. Biz, kendi hesabımıza, vaad ettiğimiz gibi davrandık; buna mukabil Örfi İdare Komutanlığının da bize karşı davranışından asla şikâyetçi olmadık. 14 hafta müddetle Örfi İdarenin ilânını lüzumlu kılan veya onunla alâkalı hususlar hakkında AKİS, bir tek satır yazmamıştır. Şimdi, tenvir vazifemize o sahalarda da devam edeceğiz.

Ancak bunu yaparken, Örfi İdarenin gazeteleri kapatmak tehdidinden masun bulunmamıza rağmen bir takım ölçüleri göz önünde tutacağımızdan herkesin emin olmasını isteriz. Vatan hepimizindir, onun selâmet ve emniyetini tehlikeye düşürmek hakkına hiç kimse sahip olmamak gerekir. Basın hürriyeti etiketi altında, karışık hâdiselere el koymuş olan askeri makamların işlerini güçleştirmemek, kulağımıza gelen her şayiaya sütunlarımızda yer vermemek, tahrikçi bir neşriyat yapmamak ilk şiarımızdır. Halkı tehyiç edici bir takım yalan havadislere, tahkiki imkânsız dedikodulara AKİS'te rastlamak imkânı olmayacaktır. Fakat bunun yanında havadis verme ve fikirlerimizi, kanaatlerimizi söyleme hakkını muhafaza edecek, bunları titizlikle kullanacağız.

Örfi İdarenin kaldırılmış bulunduğu mıntakalardaki basma son derece mühim, fakat o nisbette de şerefli bir vazifenin düştüğü aşikârdır. Neşriyatımızı kendi kendimize ve hürriyet içindeyken de pek âlâ memleketçi ölçülerle tanzim edebileceğimizi göstermek mecburiyetindeyiz. Eğer gazetecilerimizin batılı manasıyla basın hürriyetini en olgun demokrasilerde olduğu gibi suistimale mahal bırakmayacak şekilde tatbik edebileceklerini -hükümete veya Örfi İdareye değil umumi efkâra ispat edebilirsek murakabeden kaçmak için bu hürriyeti kısmaya kalkışacak her iktidar peşinen gülünç vaziyete düşer, ileri süreceği sebepler bütün kıymetini kaybeder. Zira mesuliyet hissinden azade şahısların elinde basın hürriyetinin de milli menfaatlere zarar ika edebileceğini hiç bir zaman inkar etmiş değiliz. Bizim iddiamız, Türk hasmının bu hürriyeti drakonyen kanun ve tahditlere lüzum olmaksızın da mükemmel şekilde kullanabilecek kadar olgun bulunduğudur.

Buna rağmen bazı suistimaller olmayacak mıdır? Elbette ki olacaktır. Bir takım gazeteler aşırı neşriyat yapmayacaklar mıdır? İhtimal ki yapacaklardır. Ama» hakiki manasıyla basın, yani basın deyince akla gelen büyük neşir organları ölçüyü muhafaza ederlerse dâva zafer kazanacaktır. Zira dünyanın en mütekâmil cemiyetlerinde bile tahripkâr görünen çarçur gazeteler mevcuttur. Onların yüzünden basın hürriyetine gem varmak hiç kimsenin hatırından geçmez.

Bunun yanında Örfi İdare Komutanının da» kendi mıntakasındaki basına karşı davranışını değiştirmesi lâzımdır. Emir ve tebliğlerin her tarafa çekilebilir cinsten kelimeler ihtiva etmesi bazı gazetelerin kapatılmasına vesile vermiştir. Hele, kabine buhranı sırasında "halkı tahrik ve tehyiç edici neşriyat" yaptıkları mülahazasıyla neşirden menedilen Dünya'ya ve bilhassa Ahmed Emin Yalmanın bir tenkid yazısaldan dolayı kapatılan Vatan'a reva görülen muameleyi a s l a ve asla tasvibe imkân yoktur. Örfi İdare Komutanı ve ona emir vermek mevkiinde bulunanlar bu İdarenin Büyük Millet Meclisi tarafından hangi kavsusların tedviri için kabul edildiğini unutmamalıdırlar. Orgeneral Aknozun Vatan ile Dünya'yı kapattıktan sonra toplantıya çağırdığı gazetecilere hükümeti tenkid eder mahiyette neşriyat yapmamalarım tembih etmesinin, bahis mevzuu hususlarla alâkasını anlamak çok zordur.

Şimdi Örfi İdare mıntakasının dışında bulunan basın serbestçe yazı yaşarken, Komutanın İstanbul gazetelerine koyduğu yasağı yeniden gözden geçirmesi ve bunları sarih bir kaç madde halinde bildirmesi son derece faydalı olacaktır. Eğer bizler, neşriyatımızda dikkatli davranırsak, memleketçi ölçüleri gözden uzak tutmazsak Orgeneral Aknoz bu karara daha büyük bir vicdan huzur ve emniyeti içinde gidebilecektir. Dikkatli davranmak ise, elimizdedir. Zira tahrik etmeden, heyecana sevketmeden, yalan yazmadan, galiz kelimeler kullanmadan da havadis verme ve tenkid etme vazifesini yapmak mükemmelen kabildir.

Saygılarımızla AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Hür.P.

Açılış!

Bu satırlar basılırken Ankarada, Bakanlıklarda, nisbeten yeni açılmış olan Bulvar Palas Otelinin bir transatlantik salonunu andıran salonlarında bir arada görülmesi mutad bulunmayan şahsiyetler yanyana geleceklerdir. Hürriyet Partisinin resmen kuruluşu münasebetiyle tertiplenen kokteylin 200 davetlisi arasında Celâl Bayar, Adnan Menderes, İsmet İnönü ve Osman Bölükbaşı da vardır. Ekrem Hayri Üstündağ, Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve "19 1ar" ise ev sahibi vaziyetindedirler. Davete kimin icabet edip itimin yan çizeceği tabii meçhuldür. Ama tahmin olunur ki yukarda ismi geçenler Hür. P. nin Ur kadeh içkisini içmemezlik etmiyeceklerdir. Fotoğrafçıların ve muhabirlerin pek hoş anlar tesbit edeceklerinden hiç kimsenin şüphesi olmasın. Ankarada halen hüküm süren siyasi hava, toplantının hakikaten samimi Ve hattâ neşeli geçeceğini gösteriyor.

Zaten Celâl Bayarla Ekrem Hayli Üstündağ Bulvar Palasta son günlerin ilk karşılaşmasını yapmıyacaklardır. İki eski dost arasında geçen haftanın sonunda, birincisinin talebi üzerine bir görüşme cereyan etmişti. Ancak o görüşme esnasında Celâl Bayar daha ziyade D.P. nin dört kurucusundan biri vaziyetindeydi. Bulvar Palastaki kokteyle davet edilen ise Cumhurbaşkanı Bayardır. Ama bu kokteyl, aynı zamanda D.P. nin bütün kurucularına da bir cevap mahiyeti taşıyacaktır. Zira Ekrem Hayli Üstündağın Çankayadan ayrılışından bir kaç gün sonra, pazartesi günü saat 16,30 da, İbrahim Öktem ve Safaeddin Karanakçı Hürriyet Partisinin kuruluş beyannamesini Ankara Emniyet. Birinci Şube Müdürlüğüne veriyorlardı. O gün ayın 20 si idi.

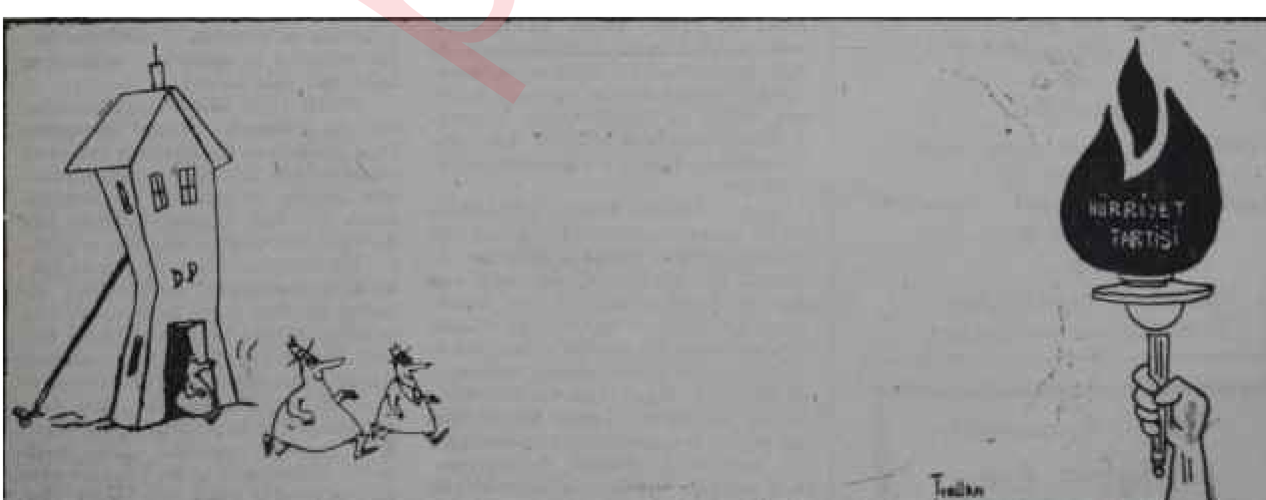
Ekrem Hayri Üstündağ
Hayır

Bayarın daveti

On *gün* kadar evvel Sağlık Bakanlığının eski Hususi Kalem Müdürü Selâhaddin, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar tarafından Çankaya köşküne davet ediliyordu. Selâhaddin, Ekrem Hayri Üstündağın Hususi Kalem Müdürlüğünü yapmış, fakat Dr. Behçet Uz tarafından oradan ayırılmıştı. Zaten bağlılığı da Sağlık Bakanlığından ziyade Ekrem Hayri Üstündağa idi. Üstündağ, genç Hususi Kalem Müdürüne evlâdı muamelesi ediyor, ona itimad gösteriyordu. Çankayaya davet edilmesinin sebebi de buydu. Orada kendisine bir vazife verildi: derhal İstanbula gidecek, Park Otelde kalan Ekrem Hayri Üstündağa Bayatın davetini bildirecekti Bu sırada Refik Koraltan ve Fuad Köprülü de Cumhurbaşkanının yanındaydılar.

D.P. yüksek kademelerinin fikrince Hür. P. nin kuruluşu, C.H.P. ye yarayacak ve İsmet İnönüyü tekrar iktidara getirecekti. Hür. P. müşterisini en ziyade D.P. den alacak, fakat onu tamamiyle boşaltamıyacaktı. Böylece önümüzdeki seçimlerde gerek Hür. P. gerekse D.P. ekalliyette kalacaklar, parsayı C.H.P. toplıyacaktı. Bunun önüne geçmek lâzımdı. Ekrem Hayri Üstündağ arkadaşlariyle beraber eski partisine avdet edebilir, her şey yoluna girer, hattâ kabineyi kurardı. Bazı kimseler bunda bizzat Menderesin de muvafakati bulunduğunu ileri sürüyorlardı. Evet, halledilemiyecek bir şey yoktu.

Bu vazifenin eski Hususi Kalem Müdürüne verilmesinden dört gün sonra bir akşam üstü yeşil renkte, 9382 numaralı hususi otomobil Çankaya köşkünün kapısından içeri giriyordu. Arabada Ekrem Hayri Üstündağ vardı. Direksiyondaki Selâhaddindi. Celâl Bayar eski dostunu köşkün üst katındaki kütüphanede kabul etti. Yalnızdı. Görüşme 50 dakika kadar sürdü ve daha çok Ekrem Hayri Üstündağ konuştu, şikâyetlerini anlattı, hadiseleri nakletti. Çok geç kalınmıştı. Eğer D.P. zayıflıyacaksa bunu, vaktiyle o hareketleri yapanlar. Haysiyet Divanı azalarım sabaha karşı ikide yataklarından kaldırıp ihraç kararları verdirenler düşünmeliydiler. Hem Ekrem Hayri Üstündağ şahsı adına konuşuyordu, müstakbel partiyi temsil sıfatı yoktu. Parti ku-

«IŞIĞI GÖREN DIŞARI FIRLIYOR»

Örfi İdare Kanuni ve Hukuki Bir Rejimdir

Dr. İsmet GİRİTLİ

Örfi İdare rejimi kanuni ve hukuki bir rejim olduğu cihetle bu rejimin herhangi bir memlekette tatbiki ve cereyanı esnasında ve örfi idare dolayısiyle ittihaz edilen bütün kararların, tedbirlerin yapılan muamele ve islerin kaza! mürakabeye tabi olacağı ve herhangi bir yolsuzluk veya hukuka aykırılık halinde mesuliyete sebebiyet vereceği, aşağı yukarı yüz seneden beri bütün demokratik ve medenî memleketlerde münakaşasız olarak kabul edilmektedir. Bu arada bizzat örfi idare ilânına müteallik hükümet kararının da kazai murakabeye tâbi tutulup tutulamıyacağı hususu doktrinde tereddütlere Ve farklı noktai nazarlara konu teşkil etmişse de, bugün bu mesele dahi halledilmiş ve örfi idare ilânı kararnamesinin de kazai murakabeye tâbi olduğu doktrin ve içtihadda kabul edilmiştir. İşte bu makalemizde biz, yukarıda beyan ettiğimiz noktaları, bilhassa Fransız doktrin ve içtihadına dayanarak çok kısa ve umumi olarak belirtmek istiyoruz. Memleketimizin kabul ettiği idarî kaza sistemile idari rejimin esaslarının Fransa'dan alındığı hatırlanacak olursa, böyle bir tetkikin lüzum ve faydası derhal anlaşılır.

*

Bir çok Fransız müellifleri uzun zamandan beri, örfi idare ilânına müteallik hükümet kararının, bu karar parlamento tarafından tasdik edildiği cihetle, mahkemeler parlamento ile ihtilâfa düşmekten çekinecekleri için kazai mürakabeye tâbi olamıyacağını ve bu itibarla bu kararın mutlak kazai muafiyeti olan kararlardan biri yani bir "Hükümet tasarrufu = acte de governement" olduğunu ileri sürmekte idiler. Halbuki 1051 yılında Maxime Mignon adlı genç bir fransız müellifinin hükümet tasarrufları konusunda yazdığı bir makalesinde de belirttiği gibi, örfi idare ilâm kararnamesi dahi, icap ettiği takdirde, ötedenberi Fransa'da kazai murakabeye tâbi olmaktadır. Birçok büyük şöhretin hernasılsa gözden kaçırdığı bu hakikati Fransız Devlet Şurası'nın çok eski, 5 Haziran 1875 tarihli Cheron kararı ortaya koymaktadır. Bu karara konu teşkil eden hâdisede esas itibarile Rhone Vilâyeti örfi idare komutanının, "Cumhuriyetçi Fransa" adlı bir gazetenin kapanmasına ait emrim iptali bahis mevzuu olmakla beraber, bu arada vilâyette örfi idare ilân eden kararnamenin yolsuzluğu da ileri sürülmüş ve Fransız Devlet Şurası her iki iddiayı da tetkik etmiştir. Nihayet bu içtihad ayni şuranın 28 Ekim 1953 tarihli ve Hückel adlı kararile yeniden teyid edilmiştir. Bu durum karşısında, Fransa'da ,örfi idare ilâm kararnamesinin de kazai murakabeye tâbi olduğu ve bir hükümet tasarrufu teşkil etmediği anlaşılmak lâzımdır.

Hiç şüphe yok ki bu konuda en önemli mesele, örfi idare rejimi esnasında ve bu rejimin tatbikatile ilgili olarak alınmış olan bütün tedbir ve kararların, yapılmış muamele ve işlerin kazai mürakabeye tâbi olduğu hususunda ötedenberi doktrin ve içtihad sahasında bir ittifakın mevcut olmasıdır. Bu arada şunu da ilâve edelim ki, bu konudaki içtihad Fransız Uyuşmazlık Mahkemesi'nin meşhur 26 temmuz 1873 tarihli Pelletier kararındanberi değişmemiştir. Karara vesile teşkil eden hâdise kısaca şudur: Örfi idare ilân edilen Oise Vilâyeti Kumandam general de l'Admirault ile bu vilâyet valisi Choppin müşterek bir kararlı Pelletier namındaki zatın çıkardığı "Le Devoir" gazetesinin kapatılmasına ve çıkan ilk nüshasının da toplatılmasına emir verince, Pelletier hukuk mahkemesine müracaatle general, vali ve bu emri infaz eden komiser aleyhine bir dava ikâme etmiş, karana mevzuata aykırılığına binaen hükümsüzlüğünü iddia ve davalılardan zarar siyan talep etmişti. Alâkadar İdare meseleyi Uyuşmazlık Mahkemesine götürünce bu mahkeme yukarıdaki kararile bu konuda kazai mürakabeyi çok yerinde karşılamış ve fakat bu işin adliye değil idare mahkemesinin vazifesine girdiğine hükmetmişti.

*

Türk mevzuatında ve doktrininde de örfi idare rejimi tatbikatının kazai mürakabeye tabi olacağı kabul edilmektedir. Anayasamızın 86 ncı maddesinin üçüncü fıkrası, İdare-i örfiye mıntakası dahilinde "tatbik olunacak ahkâm ve muamelâtın sureti icrası ve harp halinde dahi masuniyet ve hürriyetlerin tarz-ı takyid ve taliki kanunla tespit" olunacağım beyan etmekte, diğer taraftan 25 Mayıs 1940 tarihli ve 3832 sayılı Örfi İdare Kanunu da, idarei örfiye rejiminin hükümlerini tesbit etmekle, örfi idare halinde tesis edilecek teşkilâtın vazife ve salâhiyetlerim göstermektedir. Demek ki örfî idare ilânile husule gelen vaziyet tamamen hukuki, kanuni bir vaziyettir. zira Anayasa'da beyan olunduğu üzere, muamelenin icrasının kanunla tespit edilmesi demek, bu muameleleri icra edecek makamların bunları icra ederken kanuna, hukuk kaidelerine tâbi olması demektir ki bunun yegâne müeyyidesi de, örfi idare esnasında yapılan bütün işlerin kazai murakabeye tâbi tutulmasıdır. Örfi İdare Kanununda ve esbabı mucibe layıhasile mazbatalarda "Örfi idarenin vazifelerinden" bahsedilmesi de örfi idare rejiminin kanuni ve hukuki bir rejim olduğunu, binaenaleyh örfi idare dolayısile ittihaz edilen kararların, alınan bütün tedbirlerin, yapılan tasarrufların kazai murakabeye tâbi olması lâzım geldiğini teyid eder.

İşte bu hususları ifade ettiği realite karşısında değerli idare Hukuku Profesörü Ragıp Sarıca asistanlığı zamanında, 1941 senesinde, yani memleketimizde örfî idare mevcut olduğu bir zamanda Baro Mecmuasında yazdığı bir makalede şunları söylemekteydi: "Demek ki bizde de örfi idare ilânından sonra - yani örfi idare esnasında - cereyan eden muamelelerin, ittihaz edilen bütün kararların, alınan bütün tedbirlerin, yapılan bütün tasarrufların ve işlerin (tabii ahvalde, idarî makamların idari tasarrufları gibi) Şurayı Devlet'in kesat murakabesine tâbi olması lâzım gelir. Böylelikle de bizde de örfi idare rejiminin asla gayrı kanuni bir rejim veya diktatörlük olmadığı tebarüz etmiş olur." Diğer taraftan memleketimizde idare hukukunun büyük otoritesi, Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar da bu konuda "...Örfi idare rejimi de hukuki ve kanuni bir rejim olduğundan bu rejimin tatbiki ve cereyanı esnasındaki tasarruflar tamamen idarî tasarruflardır ve kazai murakabeye tâbi olabilir" demektedir.

Bu mevzuda mevcut olan bu önemli prensibleri böylece belirttikten sonra, açılacak davaların merci ve istinat edeceği hukuki esasların ne olduğu meselesi konumuz dışında kaldığından, ayrıca bu hususların tetkikine girişmiyoruz.

Politikacının Acemisi

Şu, Ağrılı Celal Yardımcının (Bakan vekiliyken çocuğunu resmi otomobille mektebe gönderen zat) bin tane kusuru da olsa öyle saf bir samimiyeti var ki, ne söylerse söylesin, insan kendisini ciddiye alıp da kızamıyor. Hükümet programının müzakere edildiği Meclis celsesinde, büyükler konuşurken lafa karışmadan edemedi ve yanında oturan Prof. Fuad Köprülünün eteğinden çekmesine rağmen bir fırsatını bulup kürsüye fırlayıverdi. Meğer politikada sadece acemi değil, üstelik öğrenmeye de pek kabiliyetli olmadığım söyleyecekmiş. Hakikaten İsmet İnönüye, hatırlata hatırlata, bundan iki sene evvel bir münakaşada yaptığı itirafı hatırlattı. Üstad o zaman politikada tecrübesiz bulunduğunu söyleyerek Muhalefet liderinden müsamaha rica etmiş, hâin da aynı şekilde acemiymiş. Onun için İnönü, Üniversite muhtariyetini zedeleyen bakan olarak kendisini itham etmemeliymiş. Kendisine yazık değil miymiş?.

Halbuki Celal Yardımcının, daha lafının başında böyle bir itirafta bulunmasına hiç de lüzum yoktu. Konuşması sırasında öyle laflar etti ki, politikacılığının derecesi derhal belli oldu. Evvelâ İsmet İnönüye döndü ve şöyle haykırdı: .

"— Paşam, paşam biz senin vekillerin gibi vekiller değiliz, biz hiç kimsenin âleti olmayız... O, senin devrindeydi!".

Bu lafın Başbakan İsmet Paşanın İktisad bakanlarına, Cumhurbaşkanı İsmet Paşanın başbakanlarına da bir tiriz teşkil ettiğinin ihtimâl ki Ağrılı Celal Yardımcı farkında bile değildi. Salondan kahkahalar o yüzden yükseldi. Hele bu arada "eğer baskı yapsaydım, Maarif Vekili kalırdım" demesi büsbütün hayret uyandırdı. İtham ettiği, kimdi ki?.

Üstadın arkadan, Üniversite muhtariyetini zedelemediğini bir anlatış tarzı vardı ki gülmemek imkânsızdı. Bütün bakanlığı esnasında, topa topu iki hareket yapmıştı arkadaşlar: bir profesörü fikirlerini söylediği için bakanlık emrine almıştı, bir doçent hakkında da ilmi tenkid yaptığından takibata girişmişti. İki hareketcik, arkadaşlar! Topu topa iki hareketcik... Bu Üniversite muhtariyeti denilen şey de ne nazeninmiş, değil mi Celal Yardımcı? İki hareketcikle zedelendiği iddia olunuveriyor... Bir profesörü bakanlık emrine almış, bir doçent hakkında da takibata girişip Senatonun mütaleasını sormuş! Bakın hele, ne masum iki hareketcik... Böyle yaptı diye şimdi, merhametsiz İnönü kendisini, politikadaki acemiliğine de bakmadan itham etmez mi? Bu reva mıdır, Celal Yardımcıya? Galiba üstada göre Üniversite muhtariyeti, ancak bakanlar profesörleri meselâ kazığa geçirirlerse zedelenir.

Sen çok yaşa, emi Ağrılı bakan! İki senede, politika sahasında biraz tecrübe edinipde iki parmak ilerlemediğini ancak bu kadar güzel ifade edebilirdin... İsmet Paşanın sana çatması, ama hakikaten gaddarlık. Merak etme, canım üzme; bir daha çatmaz inşallah!.

rulacaktı. Buna 19 ları, millet zorluyordu. Karşı koymak mümkün değildi Anlaşıldı ki Hür. P. nin kurucuları iktidara geçmek için değil, rejimin kurtulması maksadiyle mücadeleye atılmışlardı. Onlarda "İsmet İnönü kompleksi" yoktu, memlekete en iyi hizmet edecek olan iş başına gelmeliydi. Zaten Ekrem Hayri Üstündağ da arkadaşlarım inandıkları yolun aksi bir yola ne sürüklerdi, ne de sürükliyebilirdi. Belki de bu yüzdendir ki Menderesten gelen bir görüşme teklifini reddetti.

Teşebbüslerin cevabı, Bulvar Palastaki kokteyldi.

D. P.

Meclis tahkikatı

Eğer memleketin dört bir tarafında halk :

Gitti İsmet
Kesildi kısmet
Geldi o yâr
Bozuldu ayar

diye türküler düzmeseydi ve D P . Genel Merkezine :

Alın hüviyetinizi
Verin hürriyetimizi

diye manzum istifalar gelip Hür. P. ne iltihaklar olmasaydı bu haftanın başında salı günü toplanan D.P. Meclis Grubunda belki de Meclis tahkikatına karar verilmezdi. Ama Demokrat milletvekilleri olup bitenler karşısında kendilerinin ve partilerinin mesuliyeti bulunmadığını, suç işlemişler varsa onlar hakkında tahkikatın yapılacağını, halkın D.P. ye itimadını kaybetmemesi gerektiğini ispat etmekle mükelleftiler. Meşhur döviz komitesinin üç âzası: Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan ve Sıtkı Yırcalı hakkında Meclis tahkikatı açılması, işte böyle bir hava içinde kabul edildi.

Bu husustaki mevcut takrir gündeme alınmamıştı. Milletvekilleri bizzat Adnan Menderesin mümanaatına rağmen evvelâ onu gündeme aldırdılar, sonra da lehinde karar verdiler. Bu karara - geç olmakla beraber - Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan kalankanla Sıtkı Yırcalı da katıldılar. Münakaşalar çetin oldu. Menderesle beraber yirmi kadar milletvekili veya bakan tahkikatı evvelâ hükümetin yapması lüzumunu müdafaa ediyorlardı. Fakat kapalı kapılar arkasında yapılacak tahkikatın hiç kimseyi tatmin etmiyeceği aşikârdı. Açıklık! Berraklık! D.P. yi bu kurtarabilirdi. Genel İdare Kurulu bir gün evvel partiden istifaları nasıl önliyebileceğini derin derin düşünmüş, fakat bir neticeye varamamıştı. Şimdi gurup, suçlu varsa, kim olursa olsun cezalandırılması, dilden dile dolaşan komisyon, rüşvet, suistimal hikâyelerinin esası olup olmadığının araştırılması yoluna gidiyordu. Başka çare yoktu.

Meclis tahkikatı için bugünlerde Meclise bizzat D P . gurubu mensupları bir takrir verecekler, takrir kabul olununca Tahkikat komisyonu kurulacaktır. İç tüzüğün 173 nci maddesine göre bu komisyon ya Anayasa Komisyonu ile Adalet Komisyonundan kurulmuş bir karma komisyon yahut beşten on beşe kadar üyesi bulunabilecek özel bir komisyon olacaktır. Bu Komisyon hükümetin bütün vasıtalarından faydalanarak tahkikat yapacak, bu arada istediği bütün kâğıtlara ve vesikalara el koyabilecektir. Komisyon aynı zamanda bakanları ve talep ettiği şahitleri de dinleyecektir. Meclis, bu komisyonun vazifesini ne kadar zamanda bitireceğini tayin edecektir. Komisyon Meclise rapor verecek ve raporda bakanların yargılanması istenilirse Yüce Divan kurulacaktır.

Bir *Sarolun durumu*

Bu sırada sabık Devlet Bakanı Dr. Sarol, Genel İdare Kurulu tarafından sevkedildiği Haysiyet Divanı tarafından partiden muvakkaten ihraç olunuyordu. Fakat bu, parti içinde tesanüdü bozucu hareketlerinden dolayı verilmiş bir cezaydı. Bakanlığı sırasındaki icraatı hakkında ise tıpkı diğer üç bakan için olduğu gibi bir Meclis tahkikatı açılması hususunda takrir hazırlanıyordu. Bilindiği gibi Dr. Mükerrem Sarol hakkındaki itham öteki bakanlar aleyhindeki ithamların aksine olarak mücerretti ve vesikası ortadaydı. Sabık Devlet Ba-

kanı bir gazeteyle ortaklığını gizliyerek Bakanlığı adına bu gazeteyle muamele yapmıştı.

Hükümet

Gene iyi alâmetler

Geçen cuma akşamı, tam gece yarısında, Adnan Menderes ile İsmet İnönü Türkiye Büyük Millet Meclisinin kapısı önünde karşılaştılar. Yeni hükümetin programı etrafındaki müzakereler bir kaç dakika evvel bitmiş ve muhalefetle iktidar arasında bir meydan muharebesi cereyan etmişti. Bu muharebede muvafık kuvvetlere Adnan Menderes, birleşik muhalif kuvvetlere de İsmet İnönü komutanlık yapmıştı ve kürsüden karşılıklı çok sert - ama hiç galiz değil - sözler söylenmişti. Kapının önünde karşılaştıklarında İnönü şapkasını çıkardı; başbakan paltosuz ve şapkasızdı. Muhalefet liderinin yanına geldi, elini sıktı, sonra:

"— Çok sertti paşam" dedi.

İnönü tebessüm etti. Başbakan 0002 numaralı makam arabasına, Muhalefet lideri ise C. H. P. Gurubu başkan vekili Nüvit Yetkinin elden düşme satın aldığı küçük Taunus'una bindiler ve Meclisten ayrıldılar.

Ertesi gün Adnan Menderes bu karşılaşmayı Bakanlar Kurulu toplantısında bahis mevzuu edecekti. Hakikaten çok hoş bir tesadüf olmuştu. Bir fotoğrafçının bu anı tesbit edememesi yazıktı. Zira bir defa daha, iki partinin lideri çok sert bir mücadeleden sonra, tıpkı batı demokrasilerindeki gibi düşman olmaksızın ayrılıyorlardı. "Bir defa dana" demek hatâ sayılmamalıdır. Çünkü bu nevi hadiseler 1950 den bu yana hiç olmamış değildir. Olmuştur, ama maalesef çok kısa ömürlü olmuştur.. Tenkitler sertleşince, galiz kelimeler ortaya çıkmıştır. Halbuki gece yarısı biten Meclis toplantısında siyasî hayatının belki de en güzel konuşmalarından birini yapan İsmet İnönü ağır konuşmak için illâ küfretmeye lüzum bulunmadığını, Adnan Menderes ise bir devlet adamının en ağır ithamlar karşısında bile sükûnetim muhafaza edebileceğini ortaya koymuşlardı. Doğrusunu söylemek lazım gelirse meşhur "hava"-nın bozulması hemen daima başbakanın sükûnetim kaybetmesiyle oluyordu. Eğer asabına hâkim kalmakta devam ederse, içine girdiğimiz devreyi beğenmemeye imkân yoktu.

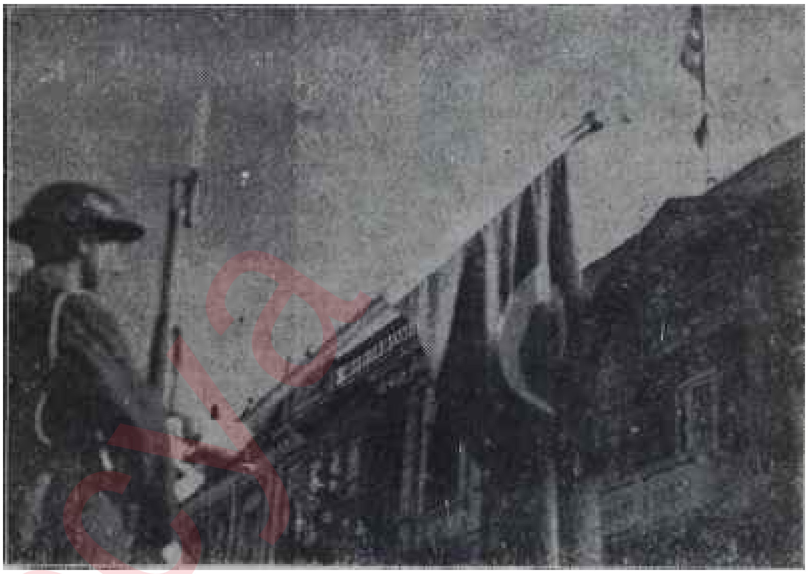
Asıl olan icraat

Fakat cuma günkü müzakerelerin neticesi Meclis kapısı önünde selâmlaşmaktan ibaret kalsaydı sevinilecek bir taraf olmazdı. Başbakan ertesi günü saat 11 de Başbakanlıkta bakanlarım topladı ve hükümet ilk ağızda Ankara ve İzmirden Örfi İdarenin kaldırılmasına karar verdi. Bundan başka Seçim Kanununda 1954 seçimlerinden sonra yapılan tadilat kamilen iptal edilecek, emeklilik müddeti de memurlar için eskisi gibi 80 seneye çıkarılacaktı. Bakanlar Kurulunda bu teklifler âdeta ittifakla kabul edildi. Halbuki bunları isteyen, hatta bazılarına müddet koşan İsmet İnönüydü. Ortada bir zihniyet değişikliğinin hayırlı alâmetleri görülüyordu ki sevinmemek ekle değildi. Şimdiye kadar muhalefetin her talebini, haklı da olsa, sırf muhalefetten geliyor diye reddeden ve böylece halkın da emniyet ve muhabbetini kaybeden Demokrat iktidar İnönünün bir gün evvelki tekliflerini bir gün sonra yerine getirmekten çekinmiyordu. Çekinmiyordu ve çok da iyi ediyordu. Muhalefeti yenmek için onun elindeki silâhları almaktan daha iyi bir taktik olabilir miydi? Seçim Kanunu, Örfi İdare ve Emeklilik Kanunundan sonra hükümette de derhal bir değişiklik yapıldı: Başbakan Milli Savunma Bakanlığı vekâletini bıraktı ve yerine Şem'i Ergin'i tayin etti. Adnan Menderesin bu bakanlığı vekâleten üzerine almış bulunması muhalefetin itirazlarına yol açmış ve bu hususun Anayasaya aykırı olduğunu hatipler Meclis kürsüsünden ifade etmişlerdi. Demokratik yoldaki inkişafların burada bitmeyeceği anlaşılıyordu. Hükümet Anayasa değişikliği meselesini ilmî bir komisyona havale etmek niyetindeydi. Kırşehir pek yakında bir valiye kavuşacaktı. Her şey gösteriyordu ki İsmet İnönünün hiç olmazsa 1954'e derhal avdetimiz yolundaki talebi hüsnüniyetle karşılanmıştır. Kaybettiklerimizi bulduktan sonra bir yândan bir daha bunların tekrar kaybına mani olacak tedbirleri almalı, diğer taraftan da daha ilerdeki hedeflere doğru yola çıkmalıydık. 1950'den bu yana kâfi derecede zaman kaybetmiştik.

Meclisteki müzakereler

Program üzerindeki müzakerelere İsmet İnönünün kuvvetli şahsiyeti hâkim olmuştu. Konuşması 1 saat 20 dakika sürmüş ve D. P. gurubu tarafından sükûnetle dinlenmişti. 19 lar ve C. H. P. sıralarından ise zaman zaman kuvvetli alkış sesleri yükselmişti. Kürsüde İnönüyü Osman Bölükbaşı takip etmişti. C. M. P. lideri, daha lafının başında muvafık milletvekillerini "ben sert konuşmayacağım, arkadaşlar" diye yumuşatmıştı. Konuşması hakikaten sert değildi, ama muhalefet namına yapılan tenkitlerin de en az beğenileni oldu. 19'ların hareketinden beri C. M. P.'de ne yapacağını bilmez bir hal vardı. Yeni partinin D. P. den sonra en çok C. M. P.'ye zarar vereceğine şüphe yoktu, ama Osman Bölükbaşı ve arkadaşları bu mevzuda kesin bir politika çizmek ve onu takip etmek zorundaydılar. Program hakkındaki konuşma, pek az kimseyi tatmin etti. Mevzulara dokunulmamış, şöylece ilişilmişti. Bilhassa Örfi İdare mevzuunda ve 6-7 'eylül hadiseleri hakkında Osman Bölükbaşının söyledikleri, kendisinin bundan üç ay kadar evvel, İsmet İnönünün "Çetin İmtihan" başlıklı makalesinin intişarı günü basına verdiği ve maalesef o gün bazı gazeteler kapatıldığı için yayınlanamayan beyanatı yanında dahi çok zayıftı ve C. M. P. nin hakiki kanaatini aksettirmiyordu.

Buna mukabil 19'lar adına yapılan üç konuşmanın üçü de çok Seviyeliydi ve hatipler ele aldıkları mevzuları mükemmel şekilde teşrih etmişlerdi. İçlerinden en başarılısı Ekrem Alicandı. Sesinin mikrofona çok iyi gitmesinden başka, okuduğu metin de - AKİS'in geçen hafta yaptığı tahminin aksine - dolgundu. Zira beyanatın müştereken hazırlanmasından vaz geçilmiş ve sadece ekonomik durumun teşrihi gayesi güdülmüştü. Hukuki noktai nazarı Turan Güneş

İzmir'deki meşhur merasimden görünüş

Kabahatli Türk Bayrağı değildi

ifade etti, müteakiben Kasım Küfrevi kendisine has üslûpla meseleleri topyekûn gözden geçirdi ve dış politikaya temas etti. Bu arada şiirler okudu. Samed Ağaoğlu gürültü yapınca ona dönüp "başka şiirler de okuyabilirim Samed bey" dedi ve başbakana kadar herkesi güldürdü. Zira Kasım Küfrevinin "Samed - Meded" kafiyeli bir şiiri olduğu biliniyordu. Ağrı milletvekilinin son iğnelediği Bahadır Dülger oldu. D. P. gurubu adına konuşmak sırasının Bahadır Dülgere geldiğine memnuniyetini beyan eden Kasım Küfrevinin sözleri derin neşe yarattı.

Hakikaten D. P. gurubu adına konuşma yapmayı ve programı övmeyi gurup başkanı Burhaneddin Onat reddetmiş, başkan vekilleri de kabul etmeyince yük Bahadır Dülgerin sırtına kalmıştı. Bahadır Dülgerin İsmet İnönüye, İsmet İnönü "Bay Adnan Menderes" dediği için "Bay İsmet İnönü" diye hitap etmesi Demokrat bazı milletvekillerinin evvela hoşuna gitti; fakat Bay Dülger bunu devam ettiremedi ve konuşmasının ortasında "İsmet Paşa" tâbiri ağzından kaçtı. Evvelâ bunu "şaka söyledim arkadaşlar, bakınız ne kadar sevindiler" diye tevil etmek istedi, fakat arkadan bir daha "İsmet Paşa" deyince herkes makaraları koyuverdi. Sanki D. P. sözcüsü İsmet İnönünün çağırılış şeklinin "Bay İsmet İnönü" değil, "İsmet Paşa" olduğunu ispat için kürsüye çıkmıştı. Yaptığı konuşma ise, son cümlesi istisna edilirse program etrafında D, P. gurubunda cereyan eden müzakerelerin havasını maalesef aksettirmiyordu. Bu, bir metih konuşmasıydı. Sadece son cümlede gurubun, bu programın tatbikine ada sıkıya nezaret edeceği söyleniyordu.

"Çetin imtihan"

İsmet İnönünün sert bir konuşma yapacağı biliniyordu. Hattâ iktisadî mevzudan, rejim meselelerinden, hattâ dış politikadan nasıl bahsedeceği de tahmin edilebilirdi. Fakat 6-7 eylül hadiseleri. Örfi İdare ve Yunanistanla münasebetler bahsinde ne diyecek, daha doğru söylemesi gereken şeyleri nasıl söyleyecekti? Zira bir yandan Muhalefet lideri sıfatiyla, diğer taraftan "İsmet Paşa" olarak bir takım hakikatleri ve ıstırapları ifade etmezse vazifesini yapmış sayılamazdı. Bunları büyük bir ustalıkla yerine getirdi. Gerçi kendisine cevap veren Adnan Menderes vatanın İsmet Paşadan davacı olduğunu söyledi, ama pek çok milletvekili müzakerelerin sonunda milletin ve hattâ D. P. iktidarıyla Meclis gurubunun İsmet İnönüye müteşekkir kalması gerektiği kanaatine varmıştı.

Muhalefet lideri İstanbul hadiselerinden Türk milletini ve D. P. iktidarını tenzih etti. Fakat hükümetin mesuliyeti bulunduğunu ifade etti. Bu mesuliyetin asgarisi Türklerin ve yabancıların mal, can ve ırz emniyet»

İsmet İnönü
Davacı mıyız, *müteşekkir mi?*

lerini 6-7 eylül gecesi temin edememiş olmaktı. Âzamisi neydi? Bunun "şerefli askerlerimiz" tarafından yapılması gereken tahkikat sonunda ortaya çıkacağını bildirdi. İstanbul ve İzmir valileri niçin yerlerinde tutuluyordu? Bu suale cevap arayan İsmet İnönü bilhassa Fahreddin Kerim Gökay hakkında söylenenleri Meclis kürsüsüne getirdi. Hükümetin hadiselerin hiç olmazsa başında haberli bulunduğunu bizzat Fuad Köprülü ifade etmişti. Devlet başkam, Hükümet başkam, Başbakan muavini o akşam İstanbuldan hiç bir şey yokmuş gibi ayrılırlarken saat 20 idi. Saat 20'de ise şehrin hemen her tarafında büyük çapta nümayişler devam ediyordu. Bunlar, izahat isteyen hususlardı. Hadiselerin üzerinden dört aya yakın zaman geçmişti, askeri makamlar tahkikat hakkında hiç bir açıklama yapmamışlardı. Buna mukabil en feci şartlar altında binlerce vatandaş biç olmazsa mahkeme huzuruna çıkarılmayı bekliyordu. Onların ıstırabına son vermek lazımdı. Memleketi tenvir etmek gerekiyordu. Örfi İdare Ankarada lüzumsun hale gelmişti. İsmet İnönü bu arada Orgeneral Aknozun vazifesini anlayış tarzım da tenkid etti ve bunun mesuliyeti bulunduğunu hatırlattı.

Anormal olan neydi? Anormal olan, tahkikatın, bizzat mesuliyeti bulunan bir hükümetin murakabesi altında yapılmasıydı. Üçüncü Menderes hükümetinin mesuliyet derecesini Dördüncü Menderes hükümeti tarafsız bir şekilde tayin edemezdi. Menderese bunun için itimad beyan olunmamalıydı. Hiç olmazsa ihmal ve emniyeti, asayişi temin edememe keyfiyetleri ortadaydı.

İsmet İnönünün konuşmasını iyice dinleyenlerin bunların ötesinde bir ithama rastlamaları mümkün değildi. Muhalefet liderinin istediği, ne kadar acı olursa olsun hakikatlerin ortaya çıkmasıydı. Kanaatince Türk milletinin üzerine sürülen bu lekenin tek temizlenme yolu buydu. Fakat hadiselerde mesuliyeti aşikâr, ancak mesuliyetinin derecesi meşkûk bir hükümet iş başındayken yapılacak tahkikat hakikatleri tam olarak ortaya çıkarabilir miydi? İşte İsmet İnönü, buna "hayır" diyordu.

Delil yerine nefret

Adnan Menderes kürsüye geldiğinde sakindi. Bu sükûnetini konuşmasının sonuna kadar muhafaza etti. Beyanatı üç saate yalan sürdü, fakat en büyük kısmım ekonomi siyasetinin müdafaasına ayırmıştı. 6-7 eylül hadiseleri hakkındaki ithamları "nefretle reddetti". Ancak, eğer delillerle reddetseydi, durumu daha kuvvetli' olurdu. Konuşmasının tek iyi tarafı, sakin olmasıydı. Fakat tatminkâr olamadı. Buna mukabil İktisadi mevzularda hakikaten inanmış bir insanın hüsnüniyet ve samimiyetiyle dolu bulunduğu gözden kaçmıyordu.

İfadesine göre hükümet Örfi İdare komutanına emir vermemişti. Komutan, kanuni selâhiyetleri dahilindeydi. Mevkufların vaziyeti hakkında İsmet İnönünün söz söylemeye hakkı yoktu, zira kendi zamanında da milliyetçiler tazyik edilmişti. Sonradan bu söz, İsmet İnönünün Meclis kürsüsünden söylenebilecek sözlerin en güzeliyle mukabelesine vesile verdi. Muhalefet lideri şöyle dedi:

"—.... Şimdi bunun cevabı, siz vaktile böyle yapmıştınız olur mu? Vaktile böyle yapılmış olması bugün binlerce vatandaşın bu muameleye maruz kalmasına hak kazandırır mı ?

Ben o vaziyetteyim ki 30 sene başbakan olarak, Cumhurbaşkanı olarak C. H. P. nin geçirdiği bütün hükümetlerin hesabım veriyorum. Her şeyi benden soruyorsunuz. Başbakanlar ölmüş, bakanlar çekilmiş - İnönü pek âlâ sizin başınıza geçmiş'- de diyebilirdi -. Bir tek gün, ağzımdan bir laf işittiniz mi: Canım, bana ne soruyorsunuz; onun başbakanı var, bakam var diye? Bana soruyorsunuz, ben cevap veriyorum. İnsaf edin, mukayese edin.."

Hakikaten Adnan Menderes Atatürk devrinin eserleri olarak bilinen ve Tevfik Rüştü Arasın imzaladığı Balkan Paktını, Sadabat Paktım takaza mevzuu yapmış, rahmetli Recep Pekerin şu veya bu hareketinden dolayı hesap sormuştu. Bundan altı yıl evvel ise Demokrat hatipler Celal Bayarın başkanlığındaki C. H. P. hükümetinin Savaronayı niçin satın aldığım gene İsmet İnönüden sorarlardı. Muhalefet lideri ihtimal bunları da hatırlamıştı ki, şöyle devam etti:

"— Şimdi ise başbakan, hükümet olarak 15-16 kişi ile müşterek bir program takip ediyor. Sonra, gurup tarafından tenkid olununca onların

KIBRIS MESELESİNDE SON DURUM

6/7 eylül hâdiselerinden bu yana memleketimizin en büyük basın merkezlerinde Örfi İdarenin ilân edilmesi Türk umumi efkârım Kıbrıs meselesinin yeni gelişmelerinden habersiz kalması neticesini vermiştir. Halbuki kıyılarımızın iki adım ötesindeki bu ada hakkında İngilizler çok mühim kararların arefesindedirler. Bundan başka İstanbul hâdiselerinin dünyadaki akisleri de hükümetimizin göstermek istediğinden bambaşkadır ve milletimiz tarafından mutlaka bilinmesi lâzımdır.

MENDERES

KARAMANLİS

EDEN

MAKARİOS

MAC MİLLAN

BİRGİ

6/7 eylül hâdiselerinin hemen akabinde Türk hükümeti bunların mesuliyetini "gizli komünist teşekküller" e yüklerken Pariste NATO Konseyi acele içtimaa çağrılıyor ve mesele orada görüşülüyordu. Yunanlılar dünya umumi efkârı önündeki ilk hücumlarını Pariste yaptılar. Türk Hükümeti daima Türkiyede "gizli komünist teşekkül" bulunmadığı tezini savunmuş ve NATO'daki müttefiklerine öyle övünmüş, memleketine yardım yapılması gerektiğini o yoldan savunmuştu. Şimdi, hükümet kuvvetlerine rağmen koca bir şehri yakıp yıkan kızıllar nereden çıkmıştı? Yunan delegesinin bu sualine karşı Türk delegesi Mehmet Ali Tiney özür dilemekle mukabele etti. Yunanlılar NATO içinde Türkiyeyle işbirliğini devam ettirmek için bazı şartlar koşuyorlardı. Manevi ve maddi tazminat istiyorlardı.

Bu sırada en ciddi İngiliz gazeteleri ve New York Times gazetesiyle Time gibi mecmualar dahil Amerikan basım hâdiseleri şöyle izah ediyorlardı: Hükümet işin başında haberdardı, fakat tertiplenen karışıklıktan kızıllar istifade ettiler ve ölçü kaçırıldı. Bu arada barbarlık, vandallık gibi sözleri bol bol kullananlar çıktı. Yakılmış kiliselerin, vurulmuş papazların resimleri birinci sayfalarda intişar etti ve batı medeniyetinin Türklere karşı tahrikine maksadlı veya maksadsız çalışıldı.

Eylül ayının hemen ortalarında Yunanistan Selânikte patlayan bomba hikâyesine dair tahkikat açta ve ilk neticeyi kısa zamanda ilân etti: Başkonsolosluğun bahçesinde patlayan ve Atatürk'ün evine hiç bir zarar vermeyen bombayı koyan, konsolosluğun kavasıydı. Kavas derhal nezaret altına alındı. Hasan adındaki kavasla beraber Oktay Egin isimli bir talebe de suçlu görülüyordu. Bu tertibe Türk hükümeti daha o zaman itiraz etseydi çok iyi ederdi. Bu yapılmadıktan başka Başbakan Adnan Menderesin teessür ve teessüfünü Atina Büyük Elçimiz Settar İlksel Yunan makamlarına resmen ulaştırdı. Tür» kiye gerekli maddi ve manevi tazminatı verecekti. Aynı esnada bilhassa Amerikalılar NATO içinde işbirliğinin bozulmaması için Türk ve Yunan hükümetlerini uyuşmak için zorluyorlardı. Amerika Büyük Elçimiz Haydar Görk de Washington'da bir basın toplantısı yaptı ve zararı rumlara ödeneceğini resmen vaadetti. Mesele daha sonra Avrupa Konseyine de Yunanlılar tarafından getirildi ve orada kendilerine, gariptir, Demokrat milletvekilleri değil bilhassa 19 lardan Zeyyat Ebüzziya tarafından cevap verildi ve susturuldular.

Atina hükümeti dünya çapında bir propaganda kampanyası, açmıştı. Gayesi İstanbul hâdiselerini istismar etmek ve kıbrıs mevzunda Türk itirazım ortadan kaldırmaktı.

Kıbrısla alâkalı müzakereler

Hakikaten ekim ve kasım aylarında İngiliz hükümeti Makarios'la resmen müzakereye geçti. Makarios adadaki mutedillerin başı sayılıyordu. Bu esnada müfritler, yani komünist teşekküller Kıbrısı İngilizler için oturulmaz bir cehennem haline getiriyorlardı. Yeni Vali Sir John Harding'in zecri tedbirleri vaziyeti daha ağırlaştırdı. Genç talebeler ve kadınlar nümayişçilerin önünde yürüyorlardı. İki taraftan ölenler, yaralananlar oldu. Makariosla müzakereler geçen ayın sonunda kesildi. Aralığın başında Harold Mac Millan Avam Kamarasında malûmat verdi: İngilizler, Türk ekalliyetinin hakları mahfuz tutulmak kaydıyla self-determination'a rıza göstermişlerdi. Halledilemeyen, zamandı: İngiliz Dışişleri Bakanına göre beş senelik bir müddet düşünülüyordu. Kamarada sadece İşçiler değil, bir kısmı Muhafazakârlar da Kıbrıs halkına kendi mukadderatına hâkim olma hakkının tanınmasını istediler.

Son gelen haberler İngiltere ve Amerika hükümetlerinin Türkiyeden Kıbrıs hakkındaki tavrım değiştirmesini talep etmektedirler. Bilindiği gibi Londra Konferansında görüşümüzden hiç bir fedakârlık yapmıyacağımızı ve ada el değiştirirse bize verilmesi gerektiğini bildirmiştik. Halbuki şelf-determination'ın mânası Kibrisin Yunanlılara devredilmesidir. Şimdilik , cereyanın bu olduğunun bilinmesinde fayda vardır. Tâ ki tatsız Ur sürprizle karşılaşmıyalım.

Yunanistanda muhakeme bağlıyacak

Yunan hükümeti bir kaç gün evvel Selânikteki bomba hadisesi dolayısiyle başkonsolos ve muavin konsolosumuzu mahkemeye vermek kararım açıklamıştır. Yunanlıların böylece 6/7 eylülün bütün mesuliyetinden sıyrılmak istedikleri anlaşılmaktadır. Bu onları Kıbrıs dâvasında çok kuvvetli vaziyete sokacaktır. Muhakemenin alenî cereyan edeceği şüphesizdir. Türk Hükümetinin şimdiden bütün tedbirleri alması ve duruşmanın bütün dünyanın *gözü* önünde cereyanım temin etmesi, havadislerin sadece Yunan menbalarından verilmesini önlemesi, tarafsız müşahidlerin celbini sağlaması başlıca vazifesi haline gelmektedir. Bunun yanında İstanbuldaki mesullerin debilerle ortaya çıkarılması ve en yüksek makamlarda da bulunsa suçluların belli edilip Türk Milletinin lekeden temizlenmesi, böylece 6/7 eylülün Kıbrıs davasındaki tezimizden ayrılması, onun üzerinde tesir yapmaması mutlaka lâzımdır.

hatâ ettiklerini fakat kendisinin doğru yolda bulunduğunu söylüyor, hepsini bırakıyor. Olur mu, bu?"

Lâfların sonu

Cuma günü Mecliste hakikaten sert müzakereler cereyan etmişti. Fakat sonu iyi bitti. Başbakan, İsmet İnönüye o ağır hava içinde vaad ettiklerini tuttu. Radyo, münakaşaları oldukça tarafsız bir edayla verdi. Bunda yeni Basın islerini tedvire memur Devlet bakanı Emin Kalafatın mutedil zihniyetini görmemek imkânsızdı. Hükümet, talep edilen tasarıları derhal Meclise sevketti. Uzun aylardan beri İstanbul'da örfi idare hapishanelerinde tutulan binlerce insanlardan bir kısmı, bu arada Orhan Birgit tahliye edildiler. Dünya ve Vatan zamanından evvel açıldılar. Demokratik yol, açılmışa benziyordu.

Kapanmaması için bir tek çare vardır: D. P. gurubunun bu yola sahip çıkmakta devam etmesi, murakabesini bir an ihmal etmemesi!.

Kapaktaki politikacı

Muhlis Ete

Son hafta içinde D.P. nin açılan kapısından Hür. P. ne gecenler arasında bir tek isim dikkati çekiyordu: Muhlis Ete. Geride kalanlar gidenlere bakarken "Hükümet kurulmadan neye ayrılmadınız?" diye eğleniyorlardı ve hakikaten son gidenlerin arasında bu hitaba hak kazananlar yok değildi. Ama Muhlis Ete de D.P. den ayrılınca, iktidarın içinde hakikaten huzursuzluk olduğu inkâr edilmez bir hal alıyordu. Muhlis Ete'nin istifası - iki satarla istifa etmişti - bakan olamamanın hayal sukutuna atfedilemezdi. D.P. de iyi gitmeyen bir şey vardı.

Muhlis Ete D.P. iktidarının ilk İşletmeler Bakanıydı. Ondan sonra da Ekonomi ve Ticaret Bakanlığını işgal etmişti. İstanbulluydu ve 51 yaşındaydı. ilk ve orta tahsilini İstanbulda, lise ve yüksek tahsilini Almanyada yapmıştı. Leipzig Üniversitesinden iktisad doktoru olarak mezuniyetini müteakip 1930 da Darülfünuna müderris muavini olarak girmiş, 1950 ye kadar akademik kariyerine devam etmişti. O yıl D.P. onu Ankarada Siyasal Bilgiler Okulunda İşletme Ekonomisi ve Ekonomi kürsülerinde profesör olarak bulmuş ve Ankara adayları arasına katılması için rica etmişti. Muhlis Ete Başbakanlık Umumi Mürakabe Heyetinde de bulunmuş ve bu zaman zarfında Devlet işletmelerini yakından tetkik etmişti.

İkinci Menderes Kabinesinin Ekonomi ve Ticaret Bakanı» hükümetten 1951 yılında prensip İhtilâfından dolayı ayrılanlar arasındadır. Daha sonra Avrupa Konseyi temsilciliğine seçilmiş ve orada İstişari Meclisin başkan vekilliğine getirilmiştir. 1954 seçimlerinde ise D.P. nin Ankara adayları arasında en fazla rey almıştır} zira kendisine sadece demokratlar değil, pek çok tarafsız da seve seve rey vermiştir.

Muhlis Ete bu devre, D.P. nin Meclis gurubunda ihtisas encümenlerinin faaliyete geçmesini teklif etmiş, Üçüncü Menderes Hükümetinin ekonomik politikasını beğenmediğini bildirmiştir. Gurubun meşhur 13 aralık toplantısında da Envestisman ve Koordinasyon mevzularında tenkidlerde bulunmuş ve Menderesle Samed Ağaoğlunun hiddetlerini celbetmiştir. Son olarak Muhlis Ete 36 arkadaşiyle beraber Gurupta Dördüncü Menderes Kabinesine kırmızı rey vermiş ve artık D.P. de kendisi için yer kalmadığını düşünerek Hürriyet Partisinin kurucuları arasına katılmıştır.

Muhlis Ete gibi bir insanın artdc kendisine D.P. de yar kalmadığını düşünmesi, bütün aldı başında D.P. lileri "ne oluyoruz, nereye gidiyoruz ?" diye düşündürecek derecede mühim bir keyfiyettir.

İçişleri

Verdirilen beyanat

Geçen haftanın sonunda cumartesi gecesi, Zafer gazetesinin yazı işleri müdürlüğüne "iyi gösterilmesi" kaydiyle iki beyanat gönderildi. Beyanat, yüksek makamlardan geliyor» du. Zafer gazetesinde alâkalılar metinleri okudular; baktılar ki bunlardan biri İstanbul Valisi Fahreddin Kerim Gökayın, diğeri ise İzmir Valisi Kemal Hadimimin, İnönünün Mecclisteki sözlerine karşı "Zafer gazetesine yaptıkları beyanat" tır. Metinler, birinci sayfanın sayanı hürmet bir yerinde neşredildi. Ertesi sabah, Anadolu Ajansının Umum Müdürü Şerif Arzık aynı yüksek makamlardan emir aldı; İstanbul ve İzmir Valilerinin Anadolu Ajansına yaptıkları beyanat radyolarda okunacaktı. Metin aynıydı; asdece "Zafer gazetesi" yerine "Anadolu Ajansı" denilmişti. Halbuki isin aslında ne İstanbul Valisi, ne de İzmir Valisi bir beyanat vermeye talip olmuşlardı. Metinlerin esası Ankarada kaleme alınmıştı. İstanbul ve İzmir Valilerinin verdikleri ise biraz fikirle bilhassa muvafakat idi

Eğer arada Fahreddin Kerim Gökaym kurnazlığı olmasaydı durum belki de bazı kimselerin gözünden kaçacaktı. Ama İstanbul Valisi ihtiyatlı davranmayı ve kendisini istikbalin muhtemel komplikasyonlanndan kurtarmayı tercih etmişti. Zafer gazetesinde malûm beyanatı çıkarken, Fahreddin Kerim Gökayın İstanbulda Cumhuriyet gazetesinde de bir kaç cümlesi çıkıyordu. Vali onda, bir beyanat yapmak mevkiinde bulunmadığını bildiriyordu. Eğer Zafer'e hakikaten içinden gelerek beyanat yan» saydı, Cumhuriyet'e de aynı şeyleri elbette ki söylerdi. Buna mukabil beyanatın yaptırılış tarzı etrafında bir fikir vermek istemeseydi, hiç olmazsa Cumhuriyet'e telefon eder ve ilk sözlerini iptal ettirirdi. Hayır! Fahreddin Kerim Gökay böylece hakikatin belli olmasını istiyordu.

Beyanatta söylenilenler

Zaten gerek İstanbul, gerekse İzmir Valilerinin beyanatında dişe dokunur bir taraf yoktu. Hattâ İstanbul Valisi Başbakana hadiseler olacağını haber verdiğini ve ondan tedbir alması emrini tebellüğ ettiğini bildiriyordu. Peki, bu tedbirler neden işlememişti? Fahreddin Kerim Gökayın üzerinde bir mesuliyetin bulunmamasının sırrı, iste buradaydı. Zira 6/7 eylül gecesi İstanbul Valiliğinin makam odasına girenler orada İçişleri Bakam Dr. Namık Gediği bir maroken koltuğa bitkin halde çökmüş görmüşlerdi. O akşam her şeyi bizzat bakan idare ettiğinden, tedbirin işlememesi sebebini de onun izah etmesi lazımdı. Gerçi Mecliste bu meselelere temas edildiğinde Dr. Namık Gedik iki kere söz istemişti, fakat ikisinde de susmayı tercih etmişti. Eğer bir bildiği ve hele bir aöyliyeceği varsa, hodri meydan! Zira o gece valilik makamında bulunanlar, ipleri bizzat Dr. Namık Gediğin elinde görmüşlerdi. Fahreddin Kerim Gökayı kurtaran da işte buydu. Mesuliyet İçişleri Bakanına aitti. Onunla beraber İstanbulun iki "dinamik" milletvekili Celal Fuad Türkgeldi ile Firuzan Tekilin de o gece pek faal oldukları bilinen hakikatlerdendi. Mecliste, İstanbul valiliğinde işlerin nasıl cereyan ettiğine mükemmelen şahitlik yapabilirlerdi! Polis niçin işlememiş, askeri kuvvetler niçin hareketsiz kalmıştı?

Evet, hakikaten bar şeyin açıklanmasına ihtiyaç vardı ve valilere verdirtilen beyanat bunu bir kere daha ispat ediyordu.

AKİS
Bu hafta 34.520 adet
basılmıştır.

Paris'de Patlıyan Bomba

Paris. - Aralık...

Aydemir BALKAN

Meclis gurubundaki fırtınalı tartışmaların ve onu takip eden buhranın Paristeki delegasyonlarımıza aksediş ve tefsir ediliş şekilleri politika, memuriyet ve temsil hayatımızın yeni ve ibret verici muhtelif levhalarını çizmeli bakımından hayli istifadeli oldu.

Parisin, dış memleketlerdeki temsil ve faaliyet merkezlerimiz içinde taleplisi ve heveslisi en çok sayıda bulunan, cazip bir "poste" olduğunda şüphe yoktur. Tine bu cazibenin bilhassa son senelerde değişen Bakanlar, yükselen şefler sayesinde, sayısı hayli kalabalık bir memur veya sözde memur kütlesi celbettiği de - içerde ve dışarda - bilinen hakikatlerdendir. Senelerdenberi bir takım zevat-ı muhteremenin yine bir takım yeğen veya kuzenleri, dost ve ahbapları Parisi oldukça rantabl bir kür merkezi haline getirmişlerdi. İçlerinde yurt içinde ve dışında çift maaş rejimine geçenler, eğitim, formasyon hatta lisan durumları, temsil ve iş kabiliyetleri hayli karanlık olanlar hiç te azınlıkta değildi. Dergâh yaptıkları Pariste ikametlerinin süresi de Bakanlarının siyasi ömrüne ve bu süre müddetince görecekleri iltifatın derecesine bağlı idi. Daha evvelce de yazdığımız gibi Bakanların karşılanış-ve uğurkuuşlarındaki gülünç sahneler de bu iltifatın baremini tâyine yarayan ibret dolu tasvirler şeklinde tecelli etmekteydi.

Tahmin ederiz ki, şimdi, Bakanların birbiri ardına devrildiği şu. mahut günlerde yabancı delegasyonlarımızda ve onlara bağlı müesseselerimizin muayyen çevrelerindeki panik ve telaşı kıyas edebilirsiniz. Fakat belki bundan sonraki sahneleri göremiyeceksiniz., Ancak yazımızın başında da işaret ettiğimiz gibi politika hayatımız bakımından tipik olanlar da bu son levhalardır.

*

İlk haberleri bir şaşkınlık ve telâş havası takip etti. Hususi ve resmi Ankara mükâlemeleri olayları teyit ettikçe havaya bir korku ve panik hâkim oldu: Bakanlıklar, başkanlıklar, delegelikler birbiri ardına devrilmişti veya devrilmekteydi. Artık aldanmaya, tereddüde imkân yoktu, vaziyet belli olmaktaydı. "Sonun başlangıcı" görünmekteydi. Rüzgâr dönmüştü. Rüzgârla beraber yem torbalarının dibi de meydana çıkmıştı!.

Bundan sonra vakaların seyri süratlendi. Şimdi hava bir kızgınlık, hâyâ ve alınganlık havası idi. Dünkü hempalar, düşkün Bakanlarına karşı ilk hücuma geçenler olmuşlardı. Talihin ve karakterimizin garip tecellisine bakın ki, daha dün hava alanlarında el öpenlerin, genç arkadaşlarının yanında şeflerinin çantasını taşıyanların ağzından, şimdi "Yüce Divan" veya "tahkikat komisyonları" lâfları eksik olmuyordu. Hatta Bakanın delegeliğini muhafaza edeceği haberine ilk isyan eden bunlar olmuşlardı. Bunca skandal ve yolsuzluktan sonra artık buna nasıl cüret edilebilirdi? Buna artık hiç imkân var mıydı? Hem kendileri bu duruma tahammül edebilirler iniydi? Bu fasıl biran evvel kapatılmalı, suçlular meydana çıkarılmalıydı...

Ancak bütün bu olup bitenleri, bütün bu utanç verici ruh ve yüz değiştirmeleri, bütün bu alçalmaları, küçük bir grubun soysuzluğuna verip geçmek doğru olur mu? Bunları milli bünyemiz içinde azınlık farzetmek kendimizi aldatmak değil midir? Etrafımıza bir iyice bakalım: Şimdi kahraman kesilenlerden, beş senedir hangisi, bu zelil ve haysiyetsiz hayat ve dünya görüşünün zavallı aktörleri olmamışlardır? Basınımızda, üniversitemizde, idari cihazlarımızda, devlet müesseselerimizde, meclislerimizde bu tuluatın dışında kalmış olanlar moral yapımız bakımından bizi endişeye düşürecek kadar azdırlar. Bu temel müesseselerin şerefli insanları çok defa beş parmakla sayılacak kadar azınlıkta kalmışlardır. Milletimiz, eğer bugün, mesnetsiz ve ümitsiz boşlukta bocalamakta işe, bunda, senelerdir güvendiği aydınların - bunlar hâlâ aydın sayılabilirse - ihanetinin büyük payı bulunduğunu kabul etmek gerektir. Batılıların "Münevver ihaneti" dedikleri budur ki mânevi çöküşü hazırlar.

*

Bu bakımdan, bazı merkezlerimizde mevzii ve ehemmiyetsiz gibi görülen bu değişmeler, memleketimizde "fikir hür, irfanı hür, vicdanı hür" bir insanlar iklimini özleyen vatanseverler için umumi bir ikaz olmalıdır. Sonu gören, rüzgârı hisseden eski beslemeler, yeni fır' ğiştirmekte birbirleriyle yarışacaksatlar peşine düşecekler, cephe delardır. Hattâ bunların çığlıkları, hücumları, feragatli ve mahviyetkâr eski mücadelecileri de örtecek kadar ileri gidecektir. Her memleket, her rejim bu parazitleri tanımıştır. Fakat bunlar bizde, heyhat, kökten yaprağa kadar sarmış tırtıl gibi, bol ve iğrençtirler.

Ancak geleceğimiz için ümitli' ve iyimser olanlar hüsrana uğramayacaklardır. Çünkü Türkiyede bütün yıkılmalara rağmen yepyeni bir nesil yetişmektedir. Sayısı şimdilik az olan bu "gerçek aydınlar" zamanla ve tahmininizden çok daha kolaylıkla, bütün bu tırtılları ezeceklerdir. Tabiat kanunlarına, cemiyetin tabii inkişafına karşı gelmek isteyenler, er geç mağlûp olacaklar, kaderlerine boyun eğmek zorunda kalacaklardır.

"Tanrının değirmenleri yavaş öğütür". Fakat öğütür!..

Pariste Zafer âbidesi

İktidara gelen yaşasın !

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ekonomi

Program

Dördüncü defa hükümeti kurmaya memur edilen Menderes, yeni hükümetin programını kendi partisi meclis gurubunda ve B. M. Meclisinde okumuş bulunuyor. Program çok kısa tutulmuştur. Bunun sebebi, ilerde hiç değilse iktisadi - mali sahada yapılabilecek fasla bir şey olmaması ve bunlar hakkında da bilgi sahibi bulunulmamasıdır.

Program, beş buçuk yıllık iktisadi politikanın esbabı mucibesini teşkil eden daha 1950 yılında ilk D. P. hükümeti programında yer alan bazı esas görüşlerin izahına, eski programdan alman pasajlarla, geniş bir yer verilmiştir. Bu kısımda söylenenleri kısaca hülâsa edelim: Ziraat milli ekonominin temelidir. Halkın beslenme ve giyinme ihtiyacı, sanayim ham madde ihtiyacı ziraatten temin edildiği gibi, ziraat aynı zamanda ihracatımızın da başlıca kaynağıdır. Ziraatla uğraşan nüfus, genel nüfusumuzun en büyük kısmını teşkil etmektedir. Halbuki bu nüfusun millî ekonomi içinde müstahsil ve müstehlik olarak iştirak payı çok küçüktür. Binaenaleyh her şeyden evvel bu sektörün ve bu nüfus kitlesinin kal-, kandırılması lâzımdır. Kaldı ki memleketin her türlü ilerleme ve kalkınma imkânı buna bağlıdır. Bunun için yapılması lâzım gelen işlerin başında çiftçiyi teknik âlet ve makinelerle techiz etmek, sulama ve gübreleme işlerine el atmak, hastalık ve haşeratla mücadele etmek gelmelidir. Bunlarla birlikte, ucuz ve bol ziraî kredi, topraksız çiftçiye toprak temin edilmeli, yüksek ve müstakâr bir fiyat seviyesi tesis olunmalı ve ziraatin ihtiyacı olan maddelerin ithalâtı tertipli tutulmalıdır. Bütün bunlar yapıldıktan sonra artacak istihsalin daha iyi değerlenebilimesi için de limanlar, barajlar, santraller ve yollar islah ve yeniden inşa edilmelidir.

Asıl mesele

Hükümet programında da belirtildiği üzere, şimdiye kadar gelen parti hükümetleri işte kısaca hülâsa ettiğimiz bu gayeleri gerçekleştirmek yolunda faaliyet sarfetmişlerdir. Hakikaten gayeler iyi tesbit edilmiştir. Söylenenler tamamen hakikatlere uymakta ve ihtiyaçlara cevap verebilecek bir mahiyet arzetmektedir. Zaten işin bu noktasında münakaşa edilebilecek hemen hemen hiç bir şey yoktur.

Üzerinde fırtınalar kopan münakaşa ve tenkit mevzuları da nitekim hiç bir zaman bunlar olmamıştır. Üzerinde şiddetle tartışmalar olan mesele bugün varılmış bulunulan neticedir. İçinde bunaldığımız buhran durumudur. gerçekten "müstesna" denilmeye lâyık imkan, şart ve vasıtaların heba olup gitmesidir. Yanlış politikalar ve israflar yüzünden mahrum kalınan gelişmelerdir. Nihayet kısaca, yürütülen yanlış, noksan, bilgisizce politikalar ve bunları yürüten şahısların mes'ullyetleridir.

İktisadî Plân meselesi

Programda bu meseleye temas edilerek şöyle denilmektedir: "... İktisadi cihazlanmamız için devlet bütçesinden envestismanlara ayrılacak tahsisatı memleketimizin tabii şartlarını göz önünde bulunduracak bir plâna bağlamalıyız." Bu şimdiye kadar red edilen, hattâ alay mevzuu yapılan bir şeyin kabulüdür. Fakat hâlâ bütçe gibi, ancak bir yıla sâri işleri içine alan bir faaliyet çerçevesi dahilinde kalınıp, daha uzun vadeli ve geniş planlar üzerinde durulmaması tenkit olunacak bir nokta teşkil etmektedir. Mamafih plân fikrinin kabul edilmiş olması bile sevinilecek bir şeydir.

Nedim Ökmen

Yeni bütçe - Yeni adam

Bütçe ve bütçe denkliği

Program aynen şunları ihtiva ediyor : "Devlet bütçeleri iktisadî bünyemizin takati ile mütenasip olmalıdır. Ayni zamanda Devlet bütçeleri muvazeneli hale de getirilmelidir." Bu ifadelerin önümüzdeki bütçe için bir takım kısıntılara gidileceğine dair işaretler olup olmadıklarını yakında yeni bütçe Meclise gelince göreceğiz. Hemen har türlü masraf kalemlerinde, önemli miktarlarda kısıntılar yapılmakta olduğu dolaşan şayialar ve yapılan tahminler arasındadır. Masraflarda indirmeler yapmak, bütçeyi samimi şekilde denk bağlamak ilk işler arasındadır.

Yatırımlar ve devamı

Programın iktisadi bakımdan en önemli taraf mı yatırımlar hakkında ihtiva ettiği şu hususlar teşkil etmektedir: "... Bugüne kadar ele alınmış bütün yatırımlarımızın aksamadan tamamlanması teminat altındadır.. (Yeni) envestismanlarımız, halkımızın ihtiyacı olan maddelerin tedariki hususu karşılıklı olarak göz Önünde bulundurulmak suretiyle mutlaka ayarlanacak ve her hal-ü kârda yüksek Meclisin takdir ve tensip buyuracağı seviyelerde kalkınma ve bayındırlık işlerimize ehemmiyetle devam olunacaktır." Mevcut emek ve para bekliyen yatırımların dahi devamlarının teminatından şüphe ettiğimizi açıklamak isteriz. Gelecek yıl, dış borçların tahmil ettikleri yükler yüzünden yapabileceğimiz ithalât 800-350 milyon lira kadardır. Bir memleketin, hususiyle bizimki gibi iktisaden fahiş bir memleketin, çok çeşitli ithal mallarına olan ihtiyacı dikkate alınırsa, bu miktar ithalatla yatırımların lüzum gösterecekleri malların ne miktarını temin edebileceğimiz meselesinin kolay halledilebilir bir şey olmadığı görülür. Nitekim hükümet de bunun farkındadır. İkinci cümlesiyle yatırımların kısılacağını haber vermektedir. Ancak bu yapılırken, Meclisin temayüllerine uygun tarzda olmasına çalışılacağı ima edilmek İsteniyor. Hakikatte ise hükümet imkânsızlıklar içinde bulunduğu için bu yola gitmektedir. Zira Meclisin yatırımlar şu veya bu seviyede olsun, şu ve bu sahalara yapılsın şeklinde kararlara varması, problem tamamen teknik mahivette bir problem olduğu için, zaten mümkün değildir. O halde hükümet ilerideki günlerde yatırımları kısacak veya durduracak fakat "bunu Meclis böyle istiyor da onun için kısıyorum yahut durduruyorum" diyemiyecektir.

İhtiyaç maddeleri

Bu hususta programda şunlar ifade ediliyor : "... halkımızın ihtiyacı olan câri istihlâk maddelerine, sınai ham maddelere, yedek parça vesaireye daha geniş nisbetlerde tahsisler ayırmak suretiyle bazı maddeler üzerinde duyulan sıkıntıları sür'atle bertaraf etmek kararındayız... Halkımızın ihtiyacı olan maddelerin tedariki hususu ...göz önünde bulundurulmak suretiyle..." Bu ifadeler yatırımların mutlak surette kısılacağının en açık delillerini teşkil etmektedirler. En Lüzumlu maddelerin dahi ithal edilemeyip darlık ve buhranların doğmasını intaç eden bu yoldan, içinde bulunduğumuz şartlar dahilinde, ancak yatıranlardan vazgeçilmesi suretiyle dönülebilir. Zaten gidilecek ikiden fazla yol da yoktur; ya hiç bir şeye aldırmadan eldeki imkânlar nisbetinde, bu güne kadarki gidişi devam ettirmek; veya şimdiye kadarki gidişi düşünülebilecek en asgari seviyelerden devam ettirip, istihlâk maddeleri tedarikine daha fazla yer vermek. Birincisi ne hükümete

fazla başarı sağlıyacak ve ne de memleket ekonomisine fazla fayda temin edebilecek bir yoldur. Bu vaziyete göre hükümet, tutunabilmek şansını da kuvvetlendirmek üzere, bir zaman yatırımları durdurup veya asgariye indirip halkın istihlâk mevzuundaki şikâyetlerini ortadan kaldırmayı kendisine iş edinen bir politika takip edecektir.

Hayat pahalılığı ve program

Hükümet programını dikkatle okuduğumuz zaman pahalılık, ihtikâr gibi önlenmesi elzem meselelere dair hükümetin fazla kafa yormuş olmadığına hükmettirecek ifadeler görüyoruz. Hayat pahalılığı nereden doğar, ihtikâr ve karaborsa nedir, bunlan ne meydana getirir, suistimaller nasıl yapılır ve niçin önlenemez? Programda, hükümetin bu problemleri ciddi surette düşündüğü ve hallettiğini gösterir hiç bir işaret mevcut değildir. Bakınız bu mevzuda söylenenler nelerdir : "... sebepsiz ve haksız fiyat yükselişlerini behemehal önlemek, ihtikar ve karaborsayı şiddetle tenkil etmek için gereken bütün tedbirleri alacağız. Hattâ icap ederse bu maksatla hususi mahkemeler ihdas etmek kararında olduğumuzu da açıkça ifade ederiz. Yine bu cümleden olmak üzere umumi hayatımızda her türlü suistimallerle şiddetle mücadele etmek başlıca vazifemiz olacaktır:."

Görülüyor ki açıkça söylenmemekle beraber hayat pahalılığının mevcudiyeti de artık gizlenmiyor. Yalnız bunun sebeplerinin halâ "sebepsiz ve haksız fiyat yükselişleri" ile "İhtikâr ve karaborsa" olduğu zannı uyandırılmak isteniyor. Eğer bu, dediğimiz gibi, kastan yapılmıyorsa ve söylenenlere hakikaten inanılıyorsa, bu takdirde, daha çok çekeceğimiz var demektir. Sebepsiz ve haksız fiyat yükselişi ne demektir ? Hiç bir şey sebepsiz olmıyacağına göre, fiyat yükselişlerinin de bir sebebi olmak gerekmez mi ? Elbet gerekir. Ama bu sebep hükümetin kanaatine göre ihtikâr ve karaborsadır. İhtikâr ve karaborsanın, bu günkü dünya şartları içinde, hükümet ettiği devrelerde mevcut olduğunu kabul ve ikrar eden bir hükümete ne denileceğini bir tarafa bırakalım da sadece soralım : Fiyatların yükselmesine sebep, kabul edelim ki, ihtikâr ve karaborsadır; peki ihtikâr ve karaborsanın sebebi nedir ? Sonra, ihtikar ve karaborsa önlenince fiyat yükselişleri duracak mıdır ? Karaborsanın, asıl ekonomik ve zaruri sebeplerim bir tarafa bırakarak söyliyelim, ancak iki sebebi olabilir : Hükümetin aczi, ki hükümet de bunu zaten inkar etmiyor, ve bir de bazı iş adamlarının ticari bir ahlâka sahip olmaması. O halde hükümet aciz halinden kurtulur, iş adamları da ahlâk hudutları dışına çıkarılmazsa her şey tamam demektir. Fakat işlere dair bir parça hususi bilgisi olanlarca dahi, meselelerin ve bunların hal yollarının bu kadar basit olmadıkları malûmdur. Bunun içindir ki güçlüklerin asli sebeplerini anlamadan, onları arayıp bulmadan üstünkörü hükümlerle hâdiseleri izaha kalkmak, fayda sağlayacak bir yol değildir. Bu hakikatin beş buçuk yıllık bunca tecrübeden sonra daha halâ anlaşılmamış görünmesi eseflere lâyıktır. İhtikâr ve karaborsa ile mücadele etmek için, biz halihazırdaki mevcutlarından kurtulmayı beklerken, yeni hususi mahkemeler ihdasım düşünmek, fasla fayda sağlaması mümkün olmayan, kolay bir yola sapmaktan başka bir şey olamaz. Haksız ve sebepsiz - haksız ne demektir bunu anlayamıyoruz ya - fiyat yükselişlerinin ve dolayısiyle hayat pahalılığının sebepleri şimdiye kadar takip olunan politikalar (bütçe, kredi, dış ticaret, vergi vs. politikalan) değildir de, sadece ve sadece "ihtikâr ve karaborsa" dır. Bu iddiaya tavşanlar bile güler. Artık bu gün herkes biliyor ki ihtikâr ve karaborsa bir sebep değil, fakat bir neticedir. Beceriksizce yürütülen iktisat ve maliye politikalarının bir neticesi !

İşçilerimiz çalışıyor

Proğramda Unutulanlarımız

Suiistimaller

Suistimallere gelince: Bizzat iktidar partisinin kendi içinde, hiç de zayıf olmayan bir kanaata göre, suistimallerler mücadelede beş buçuk sene gecikilmiştir. Ne demektir bu? Gayet açık. Ancak şu demek olabilir: D. P. iktidara geçtiğinden ve onun değişmez Genel Başkanı, ve şim-

dilik değişmez başbakanının ilk parti hükümetini kurmasından itibaren, bir takım suistimaller olmuş, fakat bunların hesabı sorulmamıştır. Hükümet beyannamesinde "umumi hayatımızda her türlü suistimallerle şiddette mücadele" den bahsediliyor. Şimdiye kadar ayni zatın idaresinde' kurulan hükümetler zamanında bu konuda hiçbir şey yapılmamıştır. Misâlleri uzatmak bu yazının kapladığı miktarda bir yeri ferah ferah işgal edebilir. Bunun mühim gördüğümüz bazılarına işaretle yetmelim: Resmi ilânlar, basma kâğıt tevzii, bakanın gazete sahibi olup resmi dairelere bunları sattırması, bakan akrabalarına haksız menfaatler temin edildiği zaman bunları karşılıklı tetkik ve münakaşadan kaçış, devlet radyosu meselesi, seçimler sırasında yapılan bazı işlerin sonradan Yüksek Seçim Kurulu tarafından mahkûm edilmesi, orman suçlularının seçimler arefesinde takip ettirilmemesi, tilerin ilçe haline getirilmesi, İspanya'ya buğday satışı hâdisesi ve taunun münakaşasından kaçış, son çürük lâstik ve kamyon hikâyeleri, döviz komitesi maceraları ve daha niceleri... Bütün bunlar nedir? Suiistimali "bir suretle haksız menfaat temin etme" diye anlarsak her türlü kasdi haksız yetki faydalanmaları, kolaylıkla bu mefhum içinde toplanabilir. Un dar manasıyla alınsa bile, meselâ haksız servet iktisaplarına, haksız zenginleşmelere karşı beş buçuk yıldır ne yapılmıştır? Biç! sadece göz yumulmuştur. Milyonlarla insanın her gün biraz daha fakirleşmelerine mukabil gördüğümüz sadece türedi zenginlerin her geçen gün miktarlarını arttırmaları olmuştur. Şimdiye kadar bütün olup bitenlere seyirci olan bir hükümet başkanının bu mevzuda fazla bir şey yapabileceğini beklemek her şeyden evvel akla uygun düşmez ve safdillik olur.

Yabancı sermaye meselesi:

Proğramda bu konuya da şöyle bir dokunuluyor: "...Tabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan bu güne kadar alman neticelerden daha ileri neticeler elde edilebilmesi için durmadan gayret sarfedeceğiz. Petrol Kanununun tatbiki ve neticeler elde edilmesi hususu da samimiyetle ve büyük bir dikkatle takip olunacaktır." Tabancı sermaye bir memlekete gelirken yüksek ve devamlı kâr yanında ve belki de ondan önce emniyet arar. Hatta bazan emniyet unsuru o kadar önem kazanır ki, sermaye kendi memleketinden bile kaçar. Son İstanbul hâdiselerinden sonra bir çok yabancı sermayedarlar memleketimizdeki emniyet şartlarını, kendi bakımlarından, kafi görmezlerse buna şaşmamak lazımdır. Bu hâdiseler vukua gelmemiş olsa idi bile kanunların temin edebilecekleri faydalar, çok çeşitli faktörler yüzünden, zaten ümit bahş görünmüyorlardı. Maamafih biz yabancı sermayeyi normal yollarla değilse de, bir acaip yoldan temin yolunu da keşfetmemiş değilizdir. ödenemiyen dış ticaret borçları ve tediye muvazenesi açıkları, nev'i şahsına münhasır bir sermaye transferi sayılabilir.

Hükümet programında bir de, bir bakanlığın yerine yeniden başka bir bakanlık ile, şimdiye kadar mevcut olmayan diğer bir bakanlığın kurulması lüzumundan bahsedilmektedir.

Orman davamız, sosyal güvenlik ve Sosyal adalet, zirai gelirlerin vergilendirilmesi ve vergi adaleti, grev hakkı, sendikacılığın geliştirilmesi gibi ana problemlere proğramda temas dahi edilmemiştir.

B. M. M.

Tenkitlerin değerlendirilmesi

"Mutlak doğruluk ve isabetin sırrını şimdiye kadar kimse keşfedememiştir. İnsanların varabilecekleri isabet ve doğruluk ancak nisbi bir isabet ve doğruluk olabilir. Bunun da tezahür yolu serbest münakaşadır. Doğruyu ve isabetliyi bulma ve tayin etme kimsenin inhisarında olamaz. Taptıkları ve sözleriyle, hattâ peygamberler hile, bu hükmün dışında değildirler. Böyle bir inhisarı, seçim ekseriyeti neticeleri, gurup çoğunlukları gibi şeyler hele hiç kuramazlar. Çünkü akıp giden hayat içinde her zaman bir tezin karşısına bir antitez çıkagelmiştir. Varlığın karşısında yokluğun, iyinin karşısında kötünün devam edip gitmesi gibi, her fikrin karşısında bir zıt fikir, her metod ve politikanın karşısında onu reddeden, beğenmiyen bir karşı metod ve politika olacaktır. Bu her şeyden evvel demokrasi rejiminde böyle olmak gerekir. Demokrasi, halkın kendi kendisini idare etmesi' demek olduğu kadar, itibar kazanabilmek için eşit mücadele şanslarına sahip çok çeşitli fikirlerin vücudunu zaruri kıtan, onları geliştirip yaşatan bir iklim demektir. Bu çeşitli fikirler olmazsa demokrasiden de eser olmaz. Bir fikrin, bir politikanın bir an en fazla itibara mazhar olması, ona karşı olan fikirlerin ve politikaların hayat haklarına son vermez. Bilâkis, onlara hayat hakkı tanındığı nisbette difteri meşruiyetini kuvvetlendirir.

Tatbikat

Halbuki memleketimizin altı seneye yaklaşan yeni idare zamanındaki haline bakacak olursak, söylediklerimizin hemen hemen hiçbirinin izlerine dahi rastlıyamayız. Seçimleri kazanmış olmak iktidar partisine ve bilhassa onun liderine, bilhassa iktisad gibi ilim dallarında bile doğruyu ve isabetliyi bulma ve tayin etme inhisarım da kazandırmıştır. Zıt ve karşı fikirlere, yanlışlar ve hatalar karşısında doğru ve isabetli ikazlara hiç kulak asılmamıştır. Hattâ çeşitli tedbir ve usullerle bunlasın ifade edilmelerine, ortaya konmalarına imkân bırakmamak dahi istenmiştir. Böyle bir zihniyet ve telâkkinin tatbikattaki eserleri henüz bütün şiddetleriyle hükümlerini icra etmektedirler. Başbakanın Meclis kürsüsünde İktisadi politikasının tenkidine karşı verdiği cevaplar bunun delilidir.

İktidarla birlikte doğruyu ve isabetliyi tâyin inhisarına da sahip olduğunu zanneden kurucular ve hususiyle diler, sırf bu inhisar yüzünden işler her gün biraz daha sarpa sarıp çıkmaza girince, karşı ve zıt fikirlere olan tahammülsüzlüklerini arttırmışlardır. Basın, Üniversite ve hâkim-

Kontrolsuz

Arjantinde diktatör Peron'un yıkılışından sonra iktidara gelen adamlar, üzerlerine gerçekten kimsenin gıpta hissini davet etmeyen bir mirasın tasfiyesile meşguldürler. Peron rejimi takip ettiği enflâsyon politikasıyla memleketin parasını mahvetmiştir. 1945 yılından bu tarafa adam başına düsen tediye vasıtalarının tedavül hacmi % 500 artmışken, yine adam başına isabet eden mecmu istihsal fazlası sadece % 3,5 tır. İktidarda bulunuşları hiçbir şekilde itiraza uğramamış olan ve fakat şuurlu bir politika tatbiki hususunda türlü çeşit güçlüklerle karşı karşıya bulunan yeni iktidar sahipleri, halledilmesi çok daha müsait siyasi şartlar altında dahi, büyük güçlüklerin yenilmesini icap ettirecek bir vazife karşısındadırlar. Yıl sonuna kadar vâdeleri gelecek uzun vadeli dış borçlarla dış ticaret borçlarının miktarı, vâdeleri gelecek siparişlerle birlikte 757 milyon dolarlık bir yükseldiğe çıkacaktır ki, bunun ancak 450 milyon dolarlık kısmı altın ve döviz ihtiyatlarıyla karşılanabilir. İhracatı da nazarı itibare almak üzere ifade edilecek olsa bile, cari yıl için tediye bilançosu açığının 186 milyon dolardan az olmayacağı kat'iyetle söylenebilir.

Ziraatın rolü

Peronun iktisat politikasının felâketle neticelenmesinin başlıca sebeplerinden biri, Ziraat Politikasında işlenen ağır hatalardır. Harp sırasında ve bilâhare bir kaç harp sonrası yılında Arjantinin hububat mahsulü, devlet ihracat monopolu sayesinde, hayali denecek kadar yüksek ve diğer ihracatçı memleketlerin fiyatlarından çok yüksek fiyatlarla ihraç edildi. Lâkin bu döviz bolluğundan ziraatcinin payına düşen miktar hiçbir zaman % 25-30 u geçmedi. Geriye kalan muazzam pay hükümetin kasalarına aktı ve yabancıların ellerinde bulunan (Demiryolları, Gaz ve Elektrik tesisleri v.s. gibi) İktisadi tesislerin ve faaliyet kollarının devletleştirilmesi ile, haddinden fazla acele ve büyük mikyasta irrasyonel bir tarzda yürütülmüş olan yeni

ler üzerinde tatbik edilen baskı metodları, memur rejiminde, idarî teşkilâtın düzeninde girişilmiş bulunan değişiklikler ve daha nice işler bu tahammülsüzlüğün bariz delilleridir.

Kendi kendimize bunun niçin böyle olduğunu sorduğumuzda, bize göre, alınabilecek iki cevap karşısında kalırız: 1 — Her şeyin en iyisini ve en doğrusunu "ben bilirim" zihniyeti, 2 — Her türlü mânasiyle, partiyi kaybetmek korkusu. Kanaatimizce bizde bunların her ikisi de devam edegelmiştir.

Yeni iktidarın, iş başına geçtiğinden itibaren, büyük çapta, halisane duygularla memleketi her bakımdan ve bu arada başlıca iktisaden kalkındırmak arzusu içinde olduğundan kimse şüphe etmemelidir. Fakat takip olunan politikalar isabetli seçilmediğinden, maalesef, bu netice hâsıl olmamıştır. Hiç değilse propaganda edilmek istenen tarzda bir netice vermekten uzak bulunmuştur. İşte bu noktada, yani takip olunan politikalar bahsinde, iktidar kendisininkinden farklı hiçbir fikir dinlemek istememiş, bunlara itibar göstermemiştir. Hattâ halk üzerinde kendisi aleyhine tesirler yaratması korkusuyla, bunların münakaşasını elinden geldiği kadar önlemiştir. Liderin yaptıklarına âdeta kudsiyet izafe edilip, girişilen birkaç işe • ki onlar da ne derece bozuk düzen yürümektedir, meydandadır - "vatanı iktisaden fethetmek" gibi tumturaklı isimler takılmıştır. Ortadaki işler, lider yaptığı için, bu derece kudsiyet kazanıp, dokunulmazlık zırhı altında görülmeye başlanınca, yapılan her türlü tenkidin tahammülsüzlükle karşılanması artık o kadar acaip görünmiyecektir.

ve Hesapsız Bir Gidişin Sonu

endüstriler kurma işine sarfedildi. Diğer taraftan ziraat sektöründe istihsal masrafları, iş kuvvetlerinin yüksek ücret vaadleri ile ziraat sahalarından endüstri merkezlerine göç etmeleri neticesinde, devamlı suretle yükseldi. Bunun neticesinde ziraatçi müstahsiller alçak bir seviyede donup kalmış teslim fiyatları ile gittikçe artan istihsal masrafları arasında boğulup kaldılar. Böylece pek çok hububat yetiştiricisi için istihsal, gayri iktisadi bir iş haline geldi ve büyük mikyasta arazi ekilmekten vazgeçildi.

Peron hükümeti bu durum karşısında ziraatçi nüfusu topraklarını istimlâkle tehdit zorunda kaldığı zaman, istihsali arttırmak için yapılan bütün taleplerin bariz bir surette muvaffakiyetsizlikle neticelendiği görülmüştür. İkinci dünya harbinden evvel buğday ekilen sahalar beş yıllık ortalama olarak 7,3 milyon hektar iken, bu miktar geçen yıl 5,9, içinde bulunduğumuz yılda da 5,2 milyon hektara düşmüştür. Mamafih, hava şartlarının müsait gittiği yıllarda buğday mahsulü hatta harp öncesi yıllarınınkinden bile fazla olmuştur. Buna mukabil mısır istihsalinde çok feci bir gerileme görülmüştür. 1935-39 yıllarında buğday istihsali ortalama 6 milyon ton civarında idi. 1954 yılı istihsali ise 7,1 milyon tondu. Fakat 1955 yılı istihsali tahminleri 5 milyon tonu kafiyen geçmemektedir. 1954'den sonraki gerilemenin başlıca iki sebebi kuraklık ve ekim sahalarının tahdit edilmiş olmasıdır. Yıllık mısır İstihsali 1935-39 yıllarında 8 milyon tonun üstünde bir seyir takip ederken, 1954 de istihsal ancak 4,5 milyon ton kadardı.

Atılan yeni adımlar

Arjantin gibi ihracatı hemen hemen münhasıran ziraî mahsullerden ibaret bulunan bir memleketin ekonomisinin sıhhat kazanabilmesi ancak ziraatinin iyileştirilmesine bağlı olabilir. Kaldı ki bu da dünyanın geniş stoklara malik olması ve hususiyle Amerikanın büyük miktarlardaki fazlaları elinden çıkarmak gayretleri yüzünden güçlükler karşısındadır. İstihsali, ekmek yapılan hububattan yem olarak kullanılan hububata çevirmenin daha ümit verici bir iş Olacağı, dünya konjonktürünün son gelişmeleri muvacehesinde tavsiyeye şayan bulunabilir. Zira son zamanlarda dünyanın et ihtiyacı gittikçe artmakta (Rusya bile ehemmiyetli bir et ithalatçısı haline gelmiştir), bunun neticesinde yem maddelerine olan talep yükselmektedir. Kasım ayı sonunda (zati ihtiyaçlar düşüldükten sonra) 1,7 milyon tonluk bir stok fazlası bulunacağı hesaplanmıştı. Geçen yıl başlıca buğday alıcıları İtalya, Batı Almanya olup bunlardan hemen sonra, hayli hayret verici bir şey olmak üzere, Polonya ve daha sonra da İngiltere, Hollanda ve Belçika geliyordu. Geçen yıl Çekoslavakya da Arjantinden buğday almak zorunda kalmıştı. Bütün bunlardan sonra şu neticeye varmak zaruri bir şey oluyor: hububat fiyatları serbest bırakılmalı, bu suretle müstahsillere, kendileri için en yüksek hasıla (kâr) vadeden veya mahsüllerin ekimine girişmek için lüzumlu cazibe temin olunmalıdır. Fakat şu da var W, fiyat kontrollerinin tamamen kaldırılması pek fazla zaman kaybına sebep olabilir. Mamafih hükümet, mısır teslim fiyatını (100 Kğ. için) 45 peso'dan 55 e, ayçiçeği tohumları fiyatını 80 den 100 e çıkarmak suretiyle bu istikamette bir adım atmış bulunmaktadır.

Döviz faciası

Peron rejimi altında Arjantinde döviz politikası sahasında, enflasyonun hâkim bulunduğu diğer pek çok memlekette de tatbik edilen çok yönlü bir kambiyo rayici sistemi mevcut bulunmuştur. 15 Peso as 1 dolar ana rayicinin yanında bir seri diğer kurlar ve nihayet 27-80 peso as 1 dolar karaborsa rayici hüküm sürmüştür. Yeni hükümet 18 peso as 1 dolar üzerinden bir devalüasyona gitmiştir ki, şimdi en mühim ihraç metaları bu kur üzerinden muameleye tabi tutulmaktadır. Bunun dışında bir de; diğer bazı hususların iştirakiyle, yatırım materyali ithalatının üzerinden muamele görmesine müsaade edilen bir serbest piyasa kuru mevcuttur. Amerikan çevreleri bu tesbitin kati derecede müessir olabileceği hususunda şüphe izhar etmektedirler. Halbuki Buenos Aires'te şu sıralar, dana kuvvetti bir devalüasyonun çok daha büyük fiyat yükselmelerine sebep olacağı ve bunun da çalışma sahasında girişilecek radikalizm bakımından vaziyeti çok büyük güçlükler karşısında bırakacağı kanaati hâkimdir. Siyasi istikrarın mevcut olmayışı, - bu husus kısa bir zaman iş başında kalan Lonardi'nin General Aromburu tarafından mevkiini terke zorlaması hadisesiyle kendini göstermiştir - döviz kurlarının gelişmesi üzerinde gayri müsait tesirler icra etmektedir. Bu şartların tesiri altında geçenlerde doların karaborsa fiyatı hatta 33 peso'yu aşmıştır. Bütün tezahürler para sisteminde sür'atli bir iyileşmeyi beklemenin imkânsız bir şey olduğunu göstermektedir. Böyle bir şey ancak ve ayni zamanda en iyi bir şekilde uzun, zahmetli ve sayısız sürtünmeler altında icra olunabilecek bir projenin neticesi olabilir.

Peron hükümetinin yıkılışı ile birlikte diktatörün sevgili iktisadi projelerinden biri de tarih oldu: San Nicolas civarında bir "Arjantin Ruhr'u" yaratmak! Kömür ve demir çok uzak mesafelerden getirtilmek gerekeceği için plânlanan tesislerde elde edilecek demir, mütehassısların hesaplarıyla da anlaşılmış olduğu gibi, diğer güney Amerika memleketlerinde mevcut bulunan yüksek fırın ve çelik tesislerinin hiç birinde görülmeyen bir yükseklikte istihsal masraflarına sebep olacaktı. Diktatörlük devrinde, bu, tamamen gayri iktisadi, sadece Büyük adam olmak Hırsından, kaynak alınarak dikte ettirilen plânlar yüzünden Arjantin ekonomisi için çok ümit verici bir sahanın - Petrol istihsalinin geliştirilmesi - işlenmesi ihmal edilmiştir.

Kontrolsüz ve hesapsız bir gidişin bir memlekete nelere sebep olabileceğini göstermek için yukardaki tabloya daha başka deliller ilâve etmek imkânsız değildir. Fakat bu kadarı da kâfi değil mi?.

Hindistan

Dönen dolaplar

Nihayet Hindistan'a yaptıkları ziyaretleri sona eren Moskovalı iki ahbap çavuşlar, oradan Afganistan'a yollanırken, çiğneyip geçmek istememiş olacaklar ki Keşmir'e de uğramayı ihmal etmediler. Kendilerine Sirinigar'da - Keşmir'in başkenti - Hint Hükümeti tarafından muhteşem bir karşılama töreni yaptırılan Bulganin ve Kruçef kardeşler, bu hareketleriyle, sanki Keşmir'i Hindistan'ın bir e* yaleti olarak kabul ettiklerini göstermek ve Keşmir'e uğramadan sona erecek bir Hindistan seyahatinin eksik bir seyahat olacağını anlatmak istiyorlardı. Nitekim, uçaktan iner inmez Srinigar'da yaptığı bir konuşmada, Sovyet Başbakanı Bulganin, Hindistan'ın bu kuzey bölgesini ziyaret etmekten çok büyük bir memnuniyet duyduğunu, eğer seyahatini Keşmir'e uğramadan bitirseydi eksiklik hissedeceğini açıkça belirtmekten çekinmemişti. Bu demekti ki, Sovyet Rusya, Keşmir meselesinde Hindistan'ın yanında yer almaktadır. Mesele Birleşmiş Milletlerde görüşüldüğü zaman Hindistan'ı destekliyecektir.

Geçen sayılarımızdan birinde mahiyetini ve gelişmesini uzun boylu izah ettiğimiz Keşmir meselesinde, Sovyet Rusya, esasen şimdiye kadar da tarafsız kalmış değildi. Halkının büyük çoğunluğunun müslüman olduğu bu eyalet üzerindeki Hint iddi' alarmı tanır bir tavır takmıyor, böylece müslümanların hoşnutsuzluğunu uyandırarak, çıkacak iç karışıklıklardan kendi emellerinin tahakkuku yolunu arıyordu. Gerçekten, bu çalışmalar sonunda, Keşmir'de biç de küçümsenemiyecek bir komünist cereyanı başlamış bulunmaktadır. O kadar ki Keşmir Eyaleti hükümet mekanizmasında yer alanların önemli bir kısmı komünist ekollerden yetişmiş kimselerdir. Bunlar Keşmir'in, Bağdat Paktı üyelerinden olan Pakistan'a katılmaması için büyük gayretler sarfetmekte, Hindistan'ın davasına yardım eder görünerek aslında Rus emellerine hizmet etmektedirler.

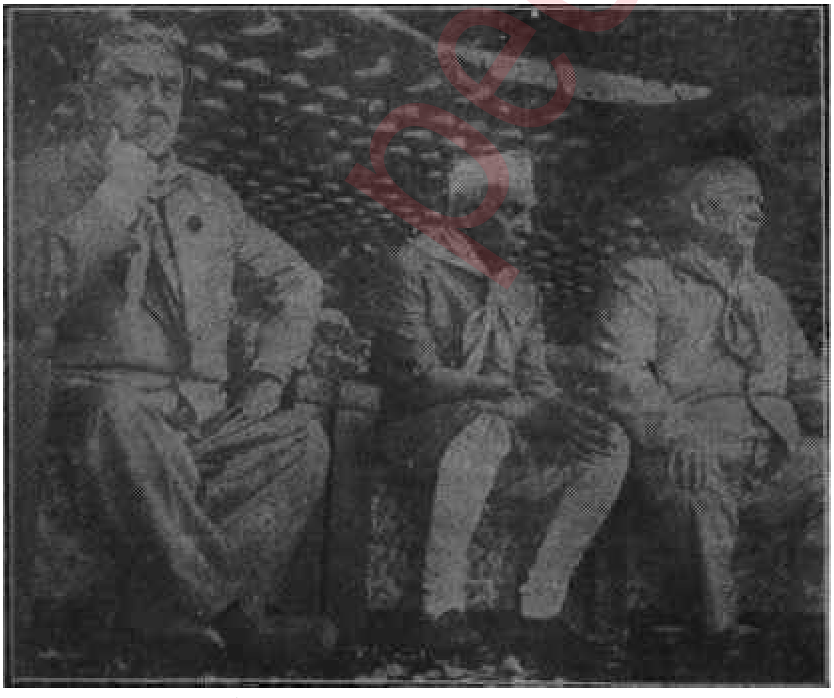
İki ahbap çavuşların Keşmir ziyaretlerinden sonra Rusya'nın bu topraklar üzerindeki ilgisi bütün açıklığiyle belirmiş bulunuyor. Liderlerin sözlerinden de anlaşılacağı gibi, Sovyet Rusya, Keşmir'in Pakistan'a katılması yolunda bir hal tarzını kabul etmiyecektir. Bu sözler Pakistan'da çok şiddetli tepkiler uyandırmıştır. Pakistan radyosuna göre, kendilerine yapılan prenslere lâyık bir ağırlamaya mukabele etmek isteyen Rus liderleri, hitabet merakları yüzünden, kime ait bulunduğu henüz ihtilaflı olan Keşmir'i "Hindistan'ın Kuzey bölgesi" diye vasıflandırarak bütün beynelmilel anlaşmalara aykırı bir beyanda bulunmuşlardır. Gerçekten, Sovyet liderlerinin bu konuşmalar sırasında ölçüyü kaçırdıkları inkâr edilemez bir hakikattir.

Kaçırılan ölçü

Ancak, Keşmir'de yapılan konuşmalar sırasında kaçırılan ölçü sadece Pakistanı değil, bütün Bağdat Paktı Devletlerini de yakından ilgilendirmektedir. Zira Pakistan Bağdat Paktı üyeleri arasında bulunmaktadır ve Rus liderleri tarafından bir kalemde Hindistan'a ikram edilen topraklar üzerinde en fazla söz sahibi olması gereken bir Devlettir. Bundan başka Bulganin ve Kruçef, yaptıkları konuşmalarda bol keseden ihsanlar dağıtmakla yetinmiyerek Bağdat Paktına karşı da şiddetli hücumlara girişmişlerdir. Kuruçef'e göre, Bağdat Paktı sabun köpüğünden başka bir şey değildir ve günün birinde, arkasında kötü bir hatıra bırakarak tarihe karışacaktır.

Hindistan toprakları üzerinden, bir hafta içinde Bağdat Paktı'na yöneltilen şiddetli hücumlar bundan da ibaret değildir. Sovyet liderlerinin Hindistanı ziyaret ettikleri sırada, aynı Devletin bir diğer ziyaretçiyi de ağırlamakta olduğu okuyucularımızın malûmudur. Bu ziyaretçi, Bağdat Paktına girmeyi reddeden Orta Doğu Devletlerinden Suudî Arabistan'ın haşmetlû kralıydı. -Haşmetlû Kral, bir nezaket ziyareti olmaktan da öteye giden bu seyahati sırasında yaptığı konuşmalarda Bağdat Paktına hücum etmek için beliren her fırsattan faydalanmıştır. Kral'a göre, Irak, böyle bir pakt imza etmekte, Arap dâvasına büyük bir ihanette bulunmuştur. Bağdat Paktı barışı korumaya muktedir bir teşkilât değildir ve diğer Arap Devletleri Paktın dışında kaldıkça da olamaz.

Son haftalarda Hindistan'dan yükselen seslerden, bu memlekette, Orta Doğu'nun muvazenesini komünistler aleyhine bozan Bağdat Paktına karşı şiddetli bir kampanyaya girişildiği anlaşılmaktadır. Buna mukabil Bağdat Paktı Devletleri başkentlerinden en ufak bir ses bile çıkmamaktadır. Kaldı ki Keşmir meselesinde güç bir duruma düşürülen Pakistan'ın yardımına koşan da olmamıştır. Oysa ki bir üyesine ait olması gereken topraklar üzerinde bol keseden yapılan ihsanlara bu Pakt üyelerinin kayıtsız kalmamaları gerekirdi. Bağdat Paktı üyeleri, bu son olaylardan sonra gözlerini biraz da Güney Asya'ya doğru çevirmek durumunda bulunuyorlar. Aksi takdirde, yarın hoşlarına gitmiyecek bir olup-bitti ile karşılaşmaları işten bile değildir.

İki ahbap çavuşlar ve Nehru

Tezvir makinesi

Batı Almanya,

Yuvaya dönüş

O gün, 18 Aralık günü Batı Almanya kabinesi toplantı halinde bulunuyordu. Bir ara, Başbakan Adenauer'e kendisini telefondan aradıklarını söylediler. Dr. Adenauer telefon konuşmasını bitirip geri döndüğü zaman son günlerde hiç olmadığı kadar neşeli görünüyordu. O kadar ki toplantı salonuna girerken bir şarkı bile mırıldanmıştı. Başbakanın kabine toplantıları esnasındaki ciddiye-

tini bilen arkadaşları hayrete düşmüşlerdi. Acaba Adenaue-r'i sevince düşüren haber ne idi? Yoksa cennetten müjde mi gelmişti?

Hayır cennetten değil, komünist cehenneminden bir haberci gelmişti. Arkadaşlarını daha fazla merakta bırakmak istemeyen Başbakan, koltuğuna otururken, ellerini sevinçle uğuşturarak, kabine üyelerine "Baylar, dedi. Dr. Otto John bu sabah geri döndü."

Bir vatan haini

Geri dönüşü Adenauer'i neşeye boğan Dr. Otto John kimdi? Nereye ve niçin gitmişti? Bu suallerin cevabını verebilmek için gözlerimizi geçen yılın temmuz ayına çevirmek gerekir.

Geçen yılın temmuz ayı sonlarına doğru, bütün Almanya, büyük bir skandalin gürültüleri içinde çalkalanıyordu. Batı Almanya Güvenlik ve Haberalma servisleri şefi, yanında bir arkadaşı olduğu halde, Doğu Almanyaya sığınmış ve kendisine emanet edilen evrakların büyük bir kısmını da beraberinde götürmüştü. Gerçi Batı Almanya İçişleri Bakanı Dr. Schroeder, haberalma servisi şefinin, Doğuya kötü bir niyetle geçmediğim temin etmek için elinden geleni yapmıyor değildi. Fakat bu sığınmayı takip eden günlerde Doğu Almanyada kütle halinde yapılan tevkifler bu teminatı kesin surette yalanlıyordu. Tevkif edilenlerin hepsi Doğu Almanya devlet dairelerinde Batı Almanya hesabına çalışan kimselerdi ve bunların isimleri sadece Batı Almanya Haber Alma Servisinin gizli dosyalarında bulunabilirdi. Yapılan tevkifler, bu gizli dosyalarla Doğu'ya geçen Batı Almanya Haber Alma Servisi Şefinin sadece turistik bir gayeye hizmet emelinde olmadığını açıkça gösteriyordu.

İşte, son kabine toplantısında Dr. Adenauer'in dönüşünü bildirdiği Otto John, Batı Almanya Güvenlik ve Haberalma Servislerinin, geçen yılın temmuz ayında Doğu'ya sığınan şefi Ve harp sonrası Almanya'sının bir numaralı vatan hainiydi. Otto John Doğu Almanyaya sığınırken, yukarda da söylediğimiz gibi, yalnız değildi. Yanında Wohlgemuth adında bir kadın hastalıkları mütehassısı da bulunuyordu. Bu Dr. Wohlgemuth garip bir insandı. Söylendiğine göre üç evi, Uç arabası, üç de karısı vardı. Doğu Almanya komünist partisi liderlerinin hemen hepsiyle senli, benli olmakla tanınmıştı. Kızıl casus şebekesinin başkanı Ernst Wollweberin en yakın arkadaşıydı. 1941 yılından beri Wohlgemuth ile dostluk bağları kurmuş olan Otto John'un kızıl şebeke ile bu yoldan temasa geçmiş olması çok muhtemeldi.

Otto John'un geçmişi

Doğrusunu söylemek gerekirse Otto John'un geçmişi de pek o kadar parlak değildi. O da tıpkı dostu Dr. Wohlgemuth gibi kötü tanınmış yerlere, uyuşturucu maddelere Ve içkiye karşı olan düşkünlüğüyle Un kazanmıştı. Bu bakımdan, kendisinin Haberalma Servisi başkanlığı gibi gayet önemli bir yere getirilmesi hayretle karşılanılacak bir hareketti. Ancak bu tayin yapılırken Alman hükümetine verilen referanslar gayet inanılan kaynaklardan gelmişti. Otto John'u, Adenauer'e, o zamanlar Batı Almanya kabinesinde de yer almış olan Jakop Kaiser ile Berlin'deki İngiliz yüksek komiseri Sir Ivone Kirkpetrick tavsiye etmişlerdi. Bunların bazı saklı emellere hizmet etmekte oldukları düşünülemezdi. Olsa olsa Otto John'u yanlış tanımışlar, onda mevcut bulunmayan bazı meziyetleri var zannetmişlerdi. O kadar ki, Batı Almanya yetkili makamlarım da Otto John'un bu mevhum meziyetlerine inandırmakta güçlük çekmemişlerdi.

Bir Asır Önce

Bundan tam bir asır önce, 1 aralık 1855 tarihli haftalık İngiliz The Ekonomist dergisi, o sıralarda Ruslarla yapılmakta olan barış görüşmeleri hakkında şöyle diyordu:

"Vakitsiz bir sulh istemek konusunda mantıksız konuşmalar yapan veya yazılar yazanlara gayet açık bir kaç sözümüz var:

Bir kere Ruslar hiç bir teklifte bulunmamışlardır; şu halde onların bir teklifini kabul veya reddetmemiz bahis konusu olamaz. Rusların bir anlaşmaya varmak arzularını kırıyoruz demek, bu takdirde, tamamen yanlıştır.

Sonra böyle konuşan veya yazanlar hangi şartlar altında olursa olsun anlaşmazlığa son vermek de istiyorlar. Zaten bu memleketin hiç bir partisi bir gün bile gerginliği devam ettirmek niyetinde değildir, yeter ki istenilen gayeye varılsın ve Rusya bir daha taarruz edemiyecek bir hale getirilsin.

Bugün Avrupa Rusların elinden kurtarılmış ve bağımsızlığına kavuşmuş mudur? Rusya uslu durmaya davet ve mecbur edilmiş midir? Basyanın maksatlarım terk ettiğim gösteren teklifler yapacağını veya bu yoldaki teklifleri kabul edeceğini pir an için olsun düşündüren sebepler var mıdır?.

Şimdi müttefikler harpten çekilirlerse - ki böyle bir vaziyeti gerektirecek tek sebep yoktur - böyle yapmakla mağlûbiyeti kabul ve zaafları ve kararsızlıkları yüzünden yapılmasına mani olamadıkları Rus projelerinin gerçekleşmiş olduğunu zımnen tasvip etmiş olacaklardır. Rusya'ya şimdi Artık yeter! denmezse hiç bir zaman denemez."

Sir Ivone Kirkpetrick Otto John'u İngiltere'den tanıyordu. Otto John, 1944 te, Madrit ve Lizbon üzerinden İngiltere'ye gitmiş, fakat İngiliz vatandaşlığına kabul edilmediği için harbin sonunda tekrar Almanya'ya dönmüştü. Dr. John, açık bulunan Haberalma Servisi başkanlığına ana vatanına döndükten beş sene sonra talip olmuştur. Dr. Adenauer, Otto John'u bu vazifeye getirdikten sonra kendisiyle ancak bir kere yüz yüze gelip, konuşmuştur. Öyle anlaşılıyor ki, Adenauer, bu adamdan pek hoşlanmamıştı.

Dr. John Doğu Almanyaya sığındığı zaman ise Amerika Birleşik Devletlerinden döneli henüz iki ay olmuştu. Otto John, Batı Almanya Haberalma Servisi başkam sıfatiyle ziyaret ettiği Amerika'da "Federal Board of Investigation - Federal Tahkikat Bürosu" nun meşhur başkam J. Edgar Hoover ve Amerikan Casusluk Teşkilâtının şefi Allan Dulles ile görüşmüş, bu teşekküllerin çalışmasını incelemişti. Doğu'ya sığınmasından sonra meydana çıkan bazı vesikalar, Otto John'un şimdiye kadar temas ettiği kimselerin maalesef bunlardan ibaret olmadığını göstermektedir. Otto John, bir zamanlar, Rus Haberalma Teşkilâtının en kıymetli elemanlarından biri olan Dr. Sorge ile de adcı temaslarda bulunmuş, onun sağ kolu olmuştu. Sovyet şebekeleri ile bu derece sıkı bağları olan bir kimsenin, tam beş sene Alman Haberalma Teşkilâtının başında bulunması ve bu sıfatla müttefiklerin en önemli sırlarına vukuf kesbetmesi son seneler casusluk tarihinin Sovyetler bakımından en parlak asfhalarını teşkil etmektedir. Aynı sayfalar, müttefikler için o derece hüzün vericidir.

Gene aynı vesikalardan öğrenildiğine göre, Otto John'un Sovyet casusluk şebekesi ile olan teması İkinci Cihan Harbinin başlarına kadar uzanmaktadır. O zamanlar Otto John ile Sovyetler arasındaki irtibatı Alman Hava Yolları Lufthensa'nın pilotlarından biri olan Raduensk temin etmişti. Raduensk'i, Otto John'a, Wohlgemuth'un tanıştırdığı sanılmaktadır.

Kürkçü dükkânına dönüş

Doğu Almanya'ya sığındıktan bir hafta kadar sonra yaptığı bir basın toplantısında, Doğu Almanya'da Alman birliğini kurmak için çalışmalarda bulunmak için daha müsait bir zemin bulduğu ve Batı Almanya Hükümetinin eski nazilerle dolu elmasına tahammül edemediği için Doğu'ya geçtiğini söyleyen Otto John, şimdi tekrar Batı'ya dönmüş bulunuyor. Bu hareketin nasıl yorumlanması gerektiği hususunda ise kesin konuşabilmek için yakit henüz erkendir. Batı Almanya İçişleri Bakanı, bu hâdise üzerine sarsılan prestijini kurtarmak için, şimdi Otto John'un Doğu'ya kötü

Dr. Adenauer
Yaman bir *oyuncu*

maksatlarla geçmediğini bir kere daha iddia etmek fırsatını bulmuştur. Ancak Dr. Schroeder'in bu sözleri grene tebessümle karşılanmaktadır.

Meselenin bazı Alman gazetelerinin yazdığı gibi "patolojik" bir vaka mıyoksa yeni bir komedi mi olduğu önümüzdeki haftalar içinde nihayetlenecek olan tahkikat sonunda anlaşılacaktır. ,

Birleşmiş Milletler

"On altılar!"

Bir sizden, bir bizden...

İşte Birleşmiş 'Milletler Güvenlik Konseyinin geçen hafta içinde yeni üye kabulü meselesinde Genel Kurula yaptığı tavsiyeye hâkim olan zihniyet buydu. Her ne bahasına olursa olsun yeni üyeleri kendi içinde görmek isteyen Genel Kurulun ise, böyle bir zihniyetin eseri olan hal çaresini kabul etmekten başka alternatifi olamazdı.

Üye kabulü çıkmazı

Geçen haftalar içinde yayınladığımız bir yazıda Birleşmiş Milletlere kabul edilmeleri istenen yeni üyeler üzerinde çıkan anlaşmazlığı okuyucularımıza bütün açıklığiyle izah etmiştik. Milliyetçi Çin, adaylığı bahis konusu edilen on sekiz Devlet içinde bulunan Dış Moğolistan'ın, bağımsız ve sulhsever bir devlet olmadığım ileri sürerek Birleşmiş Milletlere kabul edilmesini istemiyor ve başlangıçta Batılılar tarafından da destekleniyordu. Ancak, yeni üyelerin kabulü meselesi Birleşmiş Milletlerde görüşülmeye başlandıktan sonra, Batılıların Dış Mogolistanın adaylığı konusundaki tutumları değişmiştir. Zira sadece Güvenlik Konseyi üyelerinin çoğunluğu değil, aynı zamanda Genel Kurul Devletlerinin büyük bir kısmı da, mutlak surette, Teşkilâta yeni üyeler alınmasını istiyorlardı. Doğu ile Batı arasındaki görüş ayrılıkları şimdiye kadar, üye kabul mekanizmasının memnunluk verici bir şekilde çalışmasına engel olmuştu. Şimdi ise aşağı yukarı varılan bir anlaşma ile Teşkilâta yeni üyeler alınmak şansı beliriyordu. Dış Moğolistan gibi bir memleket yüzünden bu şansı kaybetmenin sırası değildi. Birleşmiş Milletlere mensup Devletlerin büyük; çoğunluğunun İsrarları karşısında, başta Birleşik Amerika olmak üzere Batılı Büyükler, Dış Moğolistan üzerinde fazla titizlik göstermemeye razı olmuşlardı.

Güvenlik Konseyindeki Batılı Büyüklerin bu yeni tutumu üzerine Milliyetçi Çin tek başına kalıyordu. Ancak, Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden birinin tek başına kalması, bu Konseyde alınan kararların mukadderatı üzerinde büyük bir değişiklik yapmaz. Zira Birleşmiş Milletler Anayasası Güvenlik Konseyindeki daimi üyelerin her birine veto hakkı tanımıştır. Bu bakımdan, Beş Büyüklerden sadece bir tanesi bile alınması istenen bir karar hakkında menfi oy kullanırsa, bu karar alınamaz. Nitekim bu sefer de böyle olmuş ve geçen hafta içinde on sekiz adayın üyeliği üzerinde başvurulan ilk oylamada Milliyetçi Çin menfi oy kullandığı için bu adayların üylelikleri suya düşmüştü..

Başlangıçta Çinin böyle Ur harekete cesaret edebileceği sanılmıyordu. Zira Çin Birleşmiş Milletlerdeki hareketlerinde büyük ölçüde Birleşik Amerika'ya bağlı bulunmaya dikkat etmekteydi. Şimdi Birleşik Amerika'nın sarih isteği hilâfına vetosunu kullanırsa Birleşmiş Milletlerdeki en kuvvetli desteğini kendi eliyle kırmış olacaktı. Böyle bir duruma düşmemek için Çin temsilcisi Dr. Tsiang, Güvenlik Konseyinde, gayet ustaca bir manevra çevirmiş ve ilk vetonun Rusya'dan gelmesini sağlıyarak zevahiri kurtarmıştır.

Gerçekten Dr. Tsiang'ın yaptığı teklifin Ruslar tarafından kabul edilmesine imkân yoktu. Çın temsilcisi Güvenlik Konseyine yaptığı teklifte. Güney Kore ile Güney Vietnam'ın da adaylıklarının kabul edilmesi şartiyle, Dış Moğolistan'ın adaylığını destekliyeceğini bildiriyordu. Bu teklif esasen görüşülmekte olan Pearson teklifini tadil eder mahiyetteydi. Zira Pearson teklifinde ikiye bölünmüş Devletler saf haricinde bırakılmıştı. Ruslar Güney Kore ve Güney Vietnam'ın adaylıklarını Pearson teklifine aykırı olduğunu söyliyerek vetolayınca, Milliyetçi Çin de Dış Moğolistan'ın adaylığını vetolamış ve vebali Sovyet Rusyanın boynuna yüklemiştir.

Değişen hava

Bu veto yeni üyelerin kabulü meselesinin bir kere daha suya düşmesi demekti. Ancak bu Çin vetosunun hemen akabinde durum birdenbire değilmiştir. Sovyet delegesi bir konuşma yaparak Batılılar Japonya'nın adaylığı üzerinde israr etmedikleri takdirde Rusların da Dış Moğolistan'ın adaylığı üzerinde israr etmiyeceğini söylemiş ve bu yolda bir de teklif vermişti. Geçen hafta içinde gelen haberler Güvenlik Konseyinden geçen bu teklifin Genel Kurul tarafından da kabul edildiğini gösteriyordu.

Bu karar suretinin kabulünden sonra şimdi on altı Devlet daha Birleşmiş Milletlere üye olmuş bulunuyorlar. Böylece Birleşmiş Milletlerin üye sayısı 76 ya yükselmiştir. Bu cihanşümul bir teşkilât olmak iddiasını taşıyan Birleşmiş Milletler için gerçek bir kazançtır. Ancak kabak günahsız Japonya'nın başında patlamıştır.

Cabot Lodge
Amerikan delegesi

Yugoslavya

Balkanlar'dan Orta Doğuya

Yugoslav devlet başkanı son yıllarda leyleği havada görmüş olmalı ki durmadan seyahat ediyor. Mareşal Tito'nun son iki yıl içinde önce Büyük Britanya, Yunanistan ve Türkiyeyi, sonra da Hindistan ve Birmanyayı ziyaret ettiği okuyucularımızın malûmudur. Yugoslav Devlet Başkanı, şimdi de, daha bu seyahatlerin yorgunluğu geçmeden Mısır ve Habeşistan yolculuğuna çıkmış bulunuyor.

Habeş İmparatoru Haile Selasiyenin 1954 yazında Yugoslavya"ya yaptığı ziyaret hatırlardadır. Yugoslav Devlet Başkanı şimdi bu ziyareti iade etmektedir. Coğrafi bakımdan bir deniş ve uçsuz bucaksız topraklarla ayrılmış olan bu iki memleketi birbirine yaklaştıran şey, ötedenberi aynı düşmana sahip bulunmaları olsa gerektir. Gerçekten Mussolini'nin iktidarı ele almasından sonra mütecaviz bir dış politika takip etmeye başlayan İtalya, İkinci Cihan Savaşına tekaddüm eden yıllarda, Habeşistan'la beraber Yugoslavyayı da tehdit etmekteydi. Daha sonra İtalya'nın fiili işgaline de uğrayan iki memleket kendilerini o zamandan bu yana, aynı müstemlekeci zihniyetin acılarını çekmiş kader yoldaşları addetmişlerdi. Yugoslavya ve Habeşistan, bu acı çağlar geçtikten sonra, yollarını bu sefer de sulh hizmetinde birleştirmek istemişler ve Haile Selasiye'nin Yugoslavya seyahatinden sonra başlayan bir işbirliği devresine girmişlerdir.

Asıl gaye

Ancak, Yugoslavya'nın sırf bu platonik sebeplere dayanarak Habeşistan ile sıkı bir dostluk bağı kurmak istediği söylenemez. Yugoslavya gittikçe artan istihsaline yeni pazarlar aramak zorundadır. Aynı amaç, bugün askeri gayesinin ortadan kalkmak üzere olduğunu iddia ettiği Balkan Paktı vasıtasile Türkiye ve Yunanistana yaklaşırken de Yugoslavların tutumunda rol oynamıyor değildi. O günden bu yana, Yugoslav davranışı, Yugoslavların, yaptıkları anlaşmaların siyasi veya askeri neticelerinden ziyade, ekonomik sonuçlarına önem verdiklerini göstermektedir. Nitekim, Habeşistan seyahati sırasında da, Mareşal Tito, Haile Selasiye ile daha fazla ticarî münasebetler konusunda görüşmeler yapacaktır. Yugoslavyanın Habeşistan'ı kendisine iktisaden bağlı bir devlet yapmak istediği anlaşılıyor. Habeşistan daha şimdiden ilk gemisini Yugoslavya'ya ısmarlamış bulunuyor. Pulo deniz tezgâhlarında yapılan bu geminin ismi "Brioni" olacaktır..

Habeşistan'dan sonra Mısır

Altı ile yedi hafta kadar sürecek bu seyahati sırasında, Mareşal Tito, Habeşistandan sonra Mısıra da uğrıyacaktır. Yugoslav Devlet Başkanım Mısırda da en ziyade meşgul edecek konuların ticari meseleler olacağına şüphe yoktur. Zaten ötedenberi Mısır ile Yugoslavya arasında önemli bir ticaret münasebeti mevcut bulunmaktaydı. Mareşal Tito, bu münasebetleri daha sağlam temellere dayamak emelindedir.

Ticarî bağları nisbeten uzun bir geçmişe sahip olan bu İki devletin siyasî bağları oldukça yenidir. Mısır ve Yugoslav devlet başkanları arasındaki ilk görüşmenin Hindistan ve Birmanya seyahatinden avdet eden Tito'nun Süveyş kanalından geçerken yapılan kısa bir mülakat olduğu okuyucularımızın malûmudur.

Şimdi bu bağların da perçinlenmesine çalışılacaktır. Gerçekten, takip ettikleri dış siyasete 'bakılacak olursa, iki devletin de birbiriyle aynı olan hareket noktaları vardır. Gerek Mısır, gerek Yugoslavya hiç bir bloka girmemekte israr etmekte ve "sulh içinde beraber yaşama" prensibine bağlı görünmektedirler. Dünyanın bugünkü durumunda böyle bir prensibe bağlı kalmanın ne derece doğru ve isabetli olduğu tartışma kaldırırsa da, gerçek olan nokta, Mısır ve Yugoslavya'nın bu yolu seçtikleridir. Aynı yolun yolcularının, ise aralarında daha sıkı bağlar kurmak istemesinden tabii bir şey olamaz.

Haile Selasiye - Tito

Üçüncü blok !

Diğer yandan, Fransız gazetelerinin yaptıkları yorumlara göre, Mareşal Tito Mısır seyahati sırasında Mısır - İsrail ihtilâfına da bir hal tarzı bulmak isteyecektir. Oysa ki böyle bir teşebbüs bugün için büyük güçlüklerle karşılaşacak mahiyettedir. Tito'nun bu derece riskli bir işe girişerek, prestijini ortaya koyup koymıyacağı kolayca kestirilemez. Son yıllarda gerek Batı dünyasında, gerek Doğulu devletler arasında kazandığı geniş ve büyük itibarı böyle dikenli bir meselede cömertçe harcamak iyi bir devlet adamının tercih edeceği yol olmasa gerektir. Tito, bu seferki ziyaretinde, olsa olsa zemini yoklayarak, Mısır ile İsrail arasında mevcut anlaşma imkânlarını gözden geçirebilir. Arabuluculuk teklifi, eğer yapılacaksa, ancak bu zemin yoklamasından sonra yapılmalıdır. Aksi halde, Tito'nun teklifleri de tıpkı Eden'inkiler gibi, boşlukta asılı kalmaya mahkûmdur.

T I B

Hastahaneler

Yabancı memleketlerde

Bir gün iyi, kötü bir talih eseri olarak başka bir memleketin hastahanelerini görebilirsiniz. O memleket Almanya, İtalya, İsviçre, Fransa olabilir. Biz moda hükmünde olduğu için, Amerikayı ele alalım. Yalnız yeni bir seyyah olduğunuz için önce size bazı tavsiyelerde bulunacağız. Bunlara dikkat ederseniz bundan sonra yapacağınız seyahatlerde çok rahat edersiniz.

Memleketinizden ayrıldığınız zaman kendi yurdunuzda yapılmasını istemediğiniz şeyleri yapmayınız. Etrafınızdakilerin sizi daima milletinizin bir mümessili addettiklerini unutmayınız. Nazik olunuz. Nezaket enternasyonaldir. Her dilde anlaşılır. Dünyada iki önemli cümle vardır: "Rica ederim" ve "Teşekkür ederim". Dost olunuz. Yurdunuzdan ayrıldığınız zaman artık başka memleketlerin misafiri sayılırsınız. Onlara dostça ve hürmetle muamele ederseniz hürmet ve dostluk görürsünüz. Tahammüllü olun. Kahve evinizdekine benzemiyor diye üzülmeyin. Adetler her yerde başka başkadır. Sabırlı olmazsanız seyahatinizin tadı kaçar. Bulunduğunuz memleketin temposuna uyun. Herşeyin üstünde başkalarının görüş tarzına, onların dinî adetlerine, Tabularına hürmet edin. Bir müşahid olun. Fakat bir inkilâbçı ve reformcu olmayın: "Roma'da Romalılar gibi hareket etmek lâzımdır." Mütevazı olun. Yurdunuzda bıraktığınız büyük binalarla, modern eserlerle, eski abidelerle öğünmeyin. Dünyadaki güzel şeyleri inhisar altına alamayız. Her memleketin kendine mahsus âbideleri vardır. Yenilikler de dünyanın her köşesinde hemen hemen aynı zamanda gelişmeğe başlar.

Sabırlı olun. Etrafınızdakiler başka dil konuşuyor, başka para kullanıyor veya otomobilini sağdan sürüyor diye üzülmeyin. Onların dillerinden birkaç kelimeyi, paralarının hesabını ve trafik kaidelerini öğreniveriri. Asla "memleketimin parasile bu ne kadardır" diye düşünmeyin. Başkalarının parası onlar için, sizin paranız sizin için işlemektedir. Herkes parasını sizin keyfinize göre ayarlamaz. Mutedil olun. Herşeyi deneyin, fakat itidali elden bırakmayın. Dikkatli olun. Sıhhatinize ihtimam edin. Mutad sağlık kaidelerine göre hareket edin. Zekânızı işletin. Kavrayış, tevkii bir seyahatin esasıdır. Görmek istediğiniz yerler hakkında bilgi edinin, Kitaplar okuyun. Sualler sorun. Gözünüzü açın. Rastladığınız kimselerden kabil olduğu kadar fazla şeyler öğrenmeğe çalışın. Yurdunuza, bavullarınızda naylon bluzlarla değil, başkalarının sosyal, ekonomik, politik, kültürel meseleleri üzerinde iyi bir anlayışla dönün.

Kötü seyyahlar

Bu nasihatlarımızın tamamen tersini yapanlara her gün rastlamaktayız. Kötü giyinen, mütemadiyen başkasının parasını kendi parasile karşılaştırarak dükkânlarda pazarlık eden, çekişen, konjenital cimri, huysuz seyyahlar var. Herşeyi tenkid eden, kendisine gösterilenleri beğenmiyen, lüzumsuz sualler soran, bir müşahid gibi değil de bir mürakıb ve müfettiş gibi hareket eden, adetlere uymayan, yemekleri beğenmeyen, Roma'da Mekke kahvesi arıyanlara rastlamaktayız. Bunlar yurdumuzu dışarda çok kötü temsil edeniz'ancüceleri, fikir kozalakları ve ahlâk fosilleridir. Üstelik başka memleketlerin hiç bir güzel şeyini de yurdumuza aktaramazlar. Gördüklerinden kimseyi faydalandıramazlar, iki satır yazı ile etraflarına aydınlık serpemezler. Memleketin harcadığı, bu kadar döviz de boşa gitmiş ve israf edilmiş olur. Siz bizim öğüdlerimize uyarak bir hastahaneyi tedkik edecek olursanız bakın neler göreceksiniz:

Batıda bir hastahanenin bahçesinde

Hastaneye giriş

Bu hastahanelere giriş hemen hemen serbest gibidir. Tahdide tabi değildir. Ancak idare amirliğinden hastanın ziyaret gününü ve saatini bildiren bir kart alınır. İçerde koğuşlarda dolaşılmaz. Her koğuşun yanında, ilerisinde veya başında münasib bir yerde bir oturma ve istirahat salonu vardır. Burada geniş ve rahat koltuklar, divanlar, etajerler, kitaplıklar, televizyon ve pikap mevcuttur. Yani koltuklar daire müdürlerine değil, hastalara tahsis edilmiştir. Çünkü Amerika'da insanlar en rahat etmeleri gereken Ur günde buralara muhtaç olacaklarını bilirler. Hastaların ailesi ve ziyaretçileri buralarda oturur, konuşur ve derdleşirler, getirdikleri çiçekleri bırakırlar. Bu çiçeklerin manzarasından ve kokusundan öbür hastalar da faydalanır. Koridorların kenarında, koğuşların köşesinde hep böyle buketlere ve çelenklere rastlanır. Ağır hastaların başlarında daima ailelerinden biri bulunur. Bunlar gece gündüz hastaların her şeyile meşgul olurlar. Gürültü yapmaz, ses çıkarmazlar. Sükûnetle vazifelerini yaparlar, dua ederler. Her koridorun giriş kısmında hemşireler için amerikan bar gibi bir yer ayrılmıştır. Hemşirelerin hususi odası yoktur. Göz önünde, herşeye hâkim bir durumda çalışırlar. Öğleye kadar isini bitiren çıkıp yatmaz. Boyanıp sokaklarda sürtmez. Kütüphanede meşgul olur. Bu amerikan barına benzettiğimiz ofisin arkasında buz dolabı, şırınga kaynatacak terti-

Hastalık bir zevktir

bat, acele ilaçlar, sürgüler, pamuk, gaz, pens ve gerekli malzemeyi koymağa mahsus yerler fardır. Yemekler de buradan hemşirenin nezareti altında tevsi edilir.

Hemşireler

Amerikan hastahanelerinde hemşirelerin durumu da pek enteresandır. Asker hastahanelerinde bunlar subaylar gibi üniforma taşırlar. Rütbeleri vardır. Yarbaylığa kadar yükselirler. İhtisas şubelerinin baş hemşireleri ekseriya binbaşı rütbesindedir. Gömlek yakalarında ve omuzlarında da rütbelerim gösteren özel işaretler vardır. Ayrıca omuzlara her hastahanenin bir işareti konur. Sivillerde keplerin kenarında band şeklinde kıdem işaretleri vardır.

Newyork'ta, "Memorial center for cancer and allied diseases"in hemşirelere hitaben bir mecmuada yayınladığı ilânı görmüşsünüzdür:

Ücret: ayda 235-275 dolar. Çalışma saatleri: Günde sekiz saat, haftada beş gün kırk saat. Zamlar: Her gece veya akşam çalışmaları için 2,5 dolar zam Tatil: senede dört hafta. Milli günler: Senede dokuz gün. Hastalık için: Ayda bir gün. Mavi haç: aidatı hastanece ödenecek (hasta oldukları zaman hemşirelerin bakımına yarayan bir teşkilatta). Yatacak yer: Hastanece temin edilecek. Çamaşır: Her hafta dört gömlek, üniforma ve çamaşır bedava yıkanacak.

Recovery Ward

Bu henüz, bizim hastahanelerimizde tatbik yeri bulmamış bir usuldür. "Canlandırma servisi" diye dilimize çevirebiliriz. Ameliyat olan hastalar bir tasnife tabi tutuluyor. Basit müdahale görmüş olanlar kendi koğuşlarına gönderiliyor. Fakat önemli müdahalelere maruz kalanlar mesela karın, göğüs, beyin ameliyatı geçirenler muhakkak önce bu koğuşa geliyor. 48 saat kalıyor. Canlandırma koğuşunda hastahanenin kapasitesine göre 30-40 yatak bulunuyor. Bunlar çok zaman ayrı odalar halindedir. Ağır bir hasta öbür hastayı görmez. Dışardan selen acil vakalar da buraya alınır. Bu koğuşa dışardan kimse giremez. Sigara içilmez. Geniş bir hemşire ve personel kadrosu vardır. Sekiz saatte bir değişir. Karyolalar özel tertibatlıdır. Yanlarında hastaların düşmemesi için inip çıkan parmaklıklar vardır. Ayak ve baş uçları her türlü harekete müsaid ve müteharriktir. Baş uçlarında müteaddid prizler vardır. Aspiratörler, lambalar hemen buralara takılıverir. Oksijen bombaları hasır durumdadır. Kan ve serum şişelerim asmak işin özel tertibat vardır. Hülâsa önemli bir hasta şoktan, kollapstan bu koğuşta kurtarılır. Gerekiyorsa kan aktarılır. Tansiyonu, nabzı, teneffüsü, harareti her an kentsel edilir. Bu koğuşta iyi bir duruma getirilir ve kendi atıl koğuşuna teslim edilir. Bu, aynı zamanda kollektif çalışmama da ne demek olduğunu gösterir. Göz, kulak, bevliye, nisaiye, hariciye gibi bizde birbirinden tamamen ayrı ve habersiz çalışan şubelerin hastaları bir elde, bir sistem dahilinde, aynı metodlarla ilk yardımı görürler ve en ehil ellerde ağır ve büyük bakımı icabettiren birkaç günü geçirirler. Bizde bazan iki dahiliye ve iki hariciye servisi arasında aşılmaz sınırlar, münaferetler bulunduğu ve bu şahsi ahlâksızlıkların iş hayatına da olduğu gibi aksettiği görülmektedir. Halbuki oralarda biç kimse birbirini kıskanmaz, birbirinin kuyusunu kazmaz. Yani oralarda bazı büyüklerin de içine katıldığı gizli mücadeleler yoktur. Sayın bayanlar her işe, mübarek ve düşesi burunlarım sokmazlar. Bir tarafı dinleyerek öbür tarafı vurmazlar. Çalışanın hakkı teslim edilir. Önündeki molozlar ayıklanır. Yükselme imkânları sağlanır. Herkes dayısından aldığı ilhamla serazad, alabildiğine, müstakil çalışmaz. Metodlar standardize edilmiştir. İyi kontrol edilebilir bir hale getirilmiştir. Bizde ise her klinik şefi kendim tamamen hür ve müstakil sayar. Halbuki nerede hürdür ? Ne saman hür olmuştur? Arzularım, ihtiraslarım gemleyemeyen, menfaatlerini dünyanın en mukaddes ödevi karşısında geriye itemeyen adam nasıl hür olabilir! Paraya, kadına, içkiye, menfaatlere, ihtiraslara, kinlere, bağlanmamak! Asıl hürriyyet bu değil midir? Otuz yıl efendisine kölelik etmiş olan 1200 yıl önceki esir filozof Epiktetos bizden çok daha hür değil iniydi?.

"Esirin zincirlerini çözdüler. Zindanın kapısını açtılar. Fakat onu içerden çıkarmak kabil değildi. Çünkü esaret onun zincirlerinde değil, ruhunda ve iradesindeydi. Hür insana zincir vurulamaz. Onun zindanını açmak lüzumsuzdur: Hür insan zincirlerini kırmasını bilir."

Ak saçlı kadınlar

Bir Amerikan hastanesinde hastalar sadece idarenin ve hekimlerle hemşirelerin nezaretinde değildir. Onları adeta bütün millet takip etmektedir. Dileklerini, ihtiyaçlarını her an kovalayan yaşlı bayanlardan müteşekkil ayrı bir teşkilât vardır. Buna "Gray Lady Service" denilir. Amerikan kızılhaçma bağlı olan, bu yaşlı bayanlar bütün hastahaneleri dolaşırlar. Haftada birkaç gün bir kaç saatlerini buralarda geçirirler. Bir kazaya uğrayarak veya savaşta elini, kolunu kaybetmişlerin ailelerine kim mektup yazacaktır? Onların evlerine uğrayarak ihtiyaçlarını kim soracaktır? Çocuklarına yemek kim pişirecek, kim yedirecektir? Üzülmeyin, aksaçlı bayanlar iş başındadır. Hastalara mukaddes kitabı okuyan onlardır; mektuplarını yazan onlardır. Dışardan alış verişlerini yapan, ufak tefek işlerini takip eden, mektuplarını postaya atan, onlara kitap roman, nota, hatta sanat öğrenmeleri için âletler taşıyan onlardır. Özel bir de telefonları vardır. Çağırıldıkları anda derhal hastanın yardımına koşarlar. Bu gri saçlı, kibar tavırlı, nazik, tuvaletsiz bayanlar astragan giymezler, kokteyl bilmezler, minyatür' golf oynamazlar. Opera "premiere" lerinin müdavimi değildirler. Şapka modaları hakkında fikirleri yoktur. Dior ve Fath'dan bihaberdirler. Kendilerini yalnız cemiyetin derdlerine, mukaddes ödevlere, açlara, muztariplere ve kimsesizlere bağışlamışlardır.

K İ T A P L A R

BUGÜNÜN DİLİYLE MEVLANA

(Yenileştiren: A. Kadir, Önsöz: Abdülbaki Gölpınarlı, Kapak Kompozisyonu: Süheyl T erek, İstanbul Matbaası, 88 Sayfa, 2,5 lira)

Yetişen yetişmekte olan Cumhuriyet nesilleri, bazı adlan, "büyük", 'yüce", "ulu" gibi sıfatlarla bellemiştir. Ama bu kişilerin yalnız adlarını bellemiştir, eserlerini okuyamamıştır, bu "büyük" şairi, mütefekkiri, yakından öğrenememişdir. Bir peşin hükümle, onların "büyük"lüğüne, "yüce"liğine inanmışdır. Yahut inandırılmışdır. Zira böyle kişileri 'büyük", "yüce" diye belletenler de, bu "büyük'lük ve "yüce"liğin nereden geldiğini pek bilmiyorlardır. Hâmid, hâlâ "şair-i azam" dır ama, bumun "neden"ini yetişen nesiller, doğru dürüst öğrenememişlerdir. Kolay kolay öğrenemezler de!.

"Mevlâna" adını memlekette bilmiyen yoktur. Yediden yetmişe, okumuşdan cahile, bütün memlekette bu ad ibadet derecesine varan bir saygı göregelmiştir. Adından önce, daima "büyük hakim" denir, "büyük şair" denir, "büyük mütefekkir" denir, "büyük insan" denir. Nedir büyüklüğü Mevlâna'nm? Peşin hükümlerden, klişeleşmiş bilgilerden sıyrılarak, kaç münevverimiz, onun büyüklüğünü gerçek manâsiyle söyliyebiliriz?.

Yediyüzyıl öteden "büyük" olarak gelen bir adam olarak, Mevlâna'yı, hiç olmazsa, esas çizgileriyle, gereği gibi öğrenememiş olduğumuzu itirafa mecburuz. Bunda başlıca sebebin pil olduğunu hemen belirtmek yerinde olur. BM, Mevlâna'yı' tanımaktan mahrum eden başlıca sebeb dildir.' Mevlâna'yı olduğu gibi, öbür sanatçıları da.

Değerleri, peşin hükümlerle değil, 'eser"leriyle tanıtmak, o değerletin daha iyi bilinmesine, sevilmesine, anlaşılmasına yarayan en iyi ve tek çıkar yol olsa gerektir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın klâsik tercümeleri bu yönden, büyük değer taşır.

Bu arada şunu belirtmek yerinde olur ki, hiç bir şiir, nesir olarak verilemez. Şiirin nesir haline gelişi, ona çok şey kaybettirir. Şiir, yalnız fikir ve manâ değildir ki...

Bu bakımdan, bir usta elin, bize, kendi büyük değerlerimizi, aslının bütün özelliklerine sadık kalarak, tanıtmasını bekliyorduk. Buna muhtaçtık. Bugün elimizdeki 88 sayfalık bir kitap bu yolda, önümüze ışık serpiyor. 'Bugünün Diliyle Mevlâna", bu tip kitaplara ne derece ihtiyacımız olduğunu, yüzde yüz bir kesinlikle ispat itmektedir.

Mevlânayı, bu satırlarla, anlatmak, tanıtmak iddiasında değiliz. Bu, en hafif tabiriyle haddini bilmemezik olur.

Mevlâna konusunda konuşmakta Memleketin tek büyük otoritesi Abdülbaki Gölpınarlı'nın kitaba yazdığı önsöz, Mevlâna'nın şiirini tanımak isteyenlere rehberlik etmektedir.

Elimizdeki kitap Divân-ı Kebirden tercümelerdir. Kitapta 36 gazelle 8 rubainin tercümesi vardır.

Kitaptaki şiirler, bugünün şiir tekniğiyle yenileştirilmiştir. Abdülbaki Gölpınarlı'nın, şu sözleri, kitaptaki yenileştirmenin sıhhati ve başarı derecesi hakkında yeter derecede bir fikir vermektedir: "A. Kadir 'in bu yenileştirmelerinde, en mühim, nokta, asıllarına harfi harfine uygun olmasını sağlamış bulunmasıdır. Hattâ şair (A. Kadir), bunun için her şiirin başına, farşça aslının ilk beytini yazmış, karşılaştırmak isteyenlere kolaylık göstermiştir. Şiirlerin bir beyti, A. Kadir'de bazı kere bir, bazı kere üç mısra olmuş, fakat o, hiç bir vakit, ana fikri alıp ona yeniden, bir başka tarzda şiirleştirmek yolunu tutmamış, daima aslına sadık kalmıştır."

Mevlâna
Nihayet anlaşılacak

Bu şartlar altında yapılan bir yenileştirmenin ne derece güç, çetin bir iş olduğunu kavramak zor değildir. Bu, başarıları işin büyüklüğünü, değerini göstermesi bakımından da, ayrıca, önemlidir. Kitapta okuduğumuz şiirlerdeki dil ustalığı, mısra kuruluşlarındaki kusursuzluk ve sağlamlık da, bize bunu açıkça göstermektedir. Bu yenileştirmeler, bize iki şeyi öğretiyor: Biri, Mevlâna'nın, yediyüzyıl sonra hâlâ, "genç şair" olarak yaşamakta oluşunu, öbürü, A. Kadirin bu işdeki başarısı ile, şiirdeki ustalığını...

Mevlâna'nm, dünya görüşüne ışık serpen şu iki kıt'aya bakınız da, onun bugünün şiirine ne kadar yakın olduğunu görünüz: "Ben hacetler kıblesiyim - Gönlün kıblesiyim ben - Ben cuma mescidi değilim - insanlık mescidiyim ben".

"Gönlü sâf sûfiyim ben - Benim tekkem âlem - Medresem dünya benim . Değilim abalı sûfilerden".

Şu Rubai, Mevlâna'nın dinler üstündeki büyük ve kalıcı hüviyetini ve fikrini göstermeğe yetmiyor mu?

Müslümanlığın, kâfirliğin dışında bir ova
"Uçsuz bucaksız ovada sevdamız uzar gider
"Arif olan vardı mı, usulca başını kor
"Ne müslümanlığa yer var, ne kâfirliğe yer.

"Bugünün Diliyle Mevlâna"yı okuduktan sonra Mevlâna'nm gerçekten büyüklüğüne inanacaksınız. Ama, bilerek, anlayarak inanacaksınız. Bu az şey midir?

YENİ HİKAYELER 1956

(Hiç bir yerde yayınlanmamış 19 yeni hikâye, Varlık Yayınları, Yeni Hikâyeler: 9, 112 sayfa, 100 kuruş)

*V*arlık Yayınevi iyi bir gelenek kurdu. Her yıl, biri şiir, diğeri hikâye olmak üzere iki kitap çıkartıyor. Bunlarda, hiç bir yerde yayınlanmamış şiirler ve hikâyeler yer alıyor. Bu alandaki İlk kitaplar, o zamana kadar bu tip bir şey yapılmadığı için, ilgiyle karşılanmıştı. Sonraki yıllarda bu ilgi biraz azaldı sanıyoruz. Bu ay başından çıkan "Yeni Hikâyeler 1956" kitabında 19 yeni hikâye var. Kitaptaki tertip şurasına göre, hikâyeleri olan sanatçılar şunlar: Ahmed Hamdi Tanpınar, Ziya Osman Saba, İlhan Tarus, Faik Baysal, Sabahaddin Kudret Aksal, Mahmut Özay, Vüs'at O. Bener, M. Sunullah Arısoy, Tahsin Yücel, Meral Çelen, Ayhan Sarıismailoğlu, Erdal Öz, Naci Girginsoy, Kâmuran Şipal, Türkân Berksoy, Kemal Hasekioğlu, Turan Bakır, Cemalettin Akın, Recep Bulut.

Hemen şunu belirtmek yerinde olur ki, kitapta yer alan hikâyeler içinde, hemen sivriliveren, belirli bir özellik taşıyan cinsten bir hikâye yok. En yeniler bir yana, hikayeci olarak bildiklerimizin yazdıkları da, öyle uzun boylu sözü edilecek cinsten değil. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "sefil yığılışlar" ve "visal çığlıkariyle" süslediği hikâyesinde kırk kelimelik cümleciklerini okuyabilmek için insanın nefes bakımından marotoncu olması gerekiyor. Ziya Osman Saba, yine çocukluk hatıralarını anlatıyor. Onun cümleleri de öyle, İlhan Tarus'un "Gece Oturumu", kendi tabiriyle "Çala tuş" yazılmış. Faik Baysal'ın hikâyesi, dili ve kuruluşu bakımından kitabın en kötü hikâyesi. Ne demek istediği belli değil. Dili son derece yapmacıklı. Üstelik bozuk. Devrik cümleyi anladık ama, bunun da bir yolu, yordamı vardır. Sabahaddin Kudret'in "Sezai Beyefendisi" nde, belirli bir özellik yok. Vüs'at O. Bener ile Tahsin Yücel, dillerinin canlılığı, temizliği ile okunuyorlar.

Aile

Dört kadının keşfi

Bu keşif öyle atomla, âlet edevatla ilgili birşey değildir ama keşfi yapan dört kadından birinin kocası olan Mr. Wilson'a göre, belki de asrımızın en mühim kesiflerinden biridir! Çünkü bu keşiften sonra Mr. Wilson'un keyfi yerine gelmiş, evde huzur ve sükûna, kendi iddiasına güre, saadete kavuşmuştur. Halbuki bu keşif te, ihtimal birçok başka keşifler gibi, gayet basit bir keşifti ama işte daha evvel akıllara gelmemişti. Ev işlerinin ne derece bezdirici, bazen ezici ve ekseriya nankör olduğu malumdur. Amerikada (zira bu keşif te diğer bir flokları gibi Amerikada yapılmıştır) dört kadın varmış. Bunlar dört komşu imişler. Sık sık toplaır ve çay saatinde çene çalarlarmış. Daha doğrusu birbirlerine dertlerini anlatır, bazen dertlere çare ararlarmış. En büyük sıkıntıları ev işleri imiş. Çocuk bakımı, temizlik, yemek, çamaşır, ortalık toplar mak.... evet bütün bu işler, kadınlara pek zor geliyormuş. Bazen çay saatine yetişemez, bazan öyle bitkin gelirlermiş ki, nihayet dertlerine bir çare aramışlar. İşte Mr. Wilson'un bahsettiği keşif budur. Bunu, onun ağzından dinliyelim:

Çare

"— O akşam, diyor, bir perşembe akşamı idi ve doğrusunu isterseniz, eve. giderken, ayaklarım geri geri gidiyordu. Ama bir dakika müsade edin, sözlerim sakın yanlış anlaşılmasın: ben evini seven bir adamım. Eğer, o akşam, ayaklarım geri geri gidiyorduysa kabahat ne bendeydi, ne de evdeki karımda, kabahat günlerden perşembe oluşunda idi.

Perşembe günleri evde karım büyük temizlik yapardı. Sabahın karanlığında işe koyulur, akşam geç vakitlere kadar, durmadan çalışırdı. Perşembe akşamları, yemek soframız ekseri ihmal edilmiş, karımın saçı başı dağınık ve binaenaleyh neş'esiz olurdu. Sofraya oturur, alelacele bir yemek yerdik. Çünkü karım yemekten sonra bile çalışmak mecburiyetinde kalırdı. Bu sırada çok sinirli olur, ekseri çocukları haşlar, benimle münakaşa ederdi. Bu hale, aramızda Perşembe Hastalığı der ve cuma sabahı güler geçerdik ama ne de olsa, haftanın yedi gününden biri perşembe idi ve her perşembe ben eve, böyle isteksiz giderdim.

Bir perşembe akşamıydı. İştahsız adımlarla merdivenleri çıktım, eve girdim. Hayret! karınım saçı başı taranmıştı, üzerinde güzel bir elbise vardı ve gülüyordu. Geciktiğim için hemen sofraya oturduk, masamızda çiçek vardı ve karım çocuklara çok sevdikleri bir tatlı hazırlamıştı. Etraf pırıl pırıldı.

Temekten sonra hep beraber oturduk. Karım:

— Bugün mühim bir keşifte bulunduk, dedi. Dört arkadaş, dört evin temizliğini beraber yaptık!. Daha doğrusu dört evi 3 arkadaş temizledik, içimizden birisi diğerlerinin çocuklarına baktı. Böylece haftada bir gün nöbetle birimiz çocuklara bakar cağız, diğer üçümüz dört ev temizliyeceğiz. Ne kadar eğlendik tasavvur edemezsin. Bir evde, üç tane elektrikli süpürge birden harekete geçince biraz tuhaf oluyor ama bir evin işi böylece tam 2 saatte bitiyor, hem de, konuşarak, şakalaşarak çalışmak insanı hiç yormuyor. Tabii şimdilik bazı tecrübesizliklerimiz var. Meselâ ilk evdeki işimiz biraz daha uzun sürdü, iki kişi birden yatakları toplamak istemiştik biraz uzun sürü, sonradan saat tuttuk ve anladık ki, tek kişi yatakları daha çabuk topluyor. İki kişi olunca hareketler birbirine manî oluyor. Gam mevzuu ise, tamamile aksi - İki kişi, camları daha çabuk temizliyor. Birisi içten, birisi dıştan yapmak şartı ile... Mutfağa da tek kişi girmek daha kârlı oluyor, tabii tecrübelerimiz arttıkça, işimiz daha da kolaylaşacak.. Toz almak ve eşyaları yerli yeline yerleştirmek her ev kadınının kendine aittir. Tabii böyle teferruatlarla vakit kaybetmiyoruz. Ne dersin?.

Ne diyebilirdim. Karımı kucakladım ve dedim ki: "Şu dört kadının \ keşfi bence yirminci asrın en mühim keşfidir; çünkü bana saadetimde eksik olan şeyi getirdi!".

Tıpkı Karınca Gibi...

Jale CANDAN

Milletler ne kadar tekâmül ederlerse etsinler, mücadeleyi elden bırakmıyorlar. Demek ki en mükemmel addettiğimiz cemiyetlerde bile aksayan taraflar vardır. Fertler ise, bu cemiyetlerde, o şekilde yetişmiştir ki, medeniyetin bir bekçisi sıfatı ile kendi kendine, kendi sahasında, sessiz ve gürültüsüz, fakat hiç şaşmadan, mücadelesini yapar... Herkese düşen bir kontrol ve mürakabe vazifesi vardır. Herkes, çok defa tekrar edildiği gibi, bir zincirin halkasıdır ama bu halka yalnız bağlanmaya ve çekilmeye yarayan pasif bir rabıta olmayıp, zinciri, kendi hudutları dahilinde, yürüten faal bir unsurdur...

Medeni cemiyetlerde fert bu normal vazifesini yaparken, sırtım kanunlara, kuvvetli teşkilâta, medeni anlayışa dayar, rahattır.... ve bir kahraman olmadan, çok iş başarır.

Bütün tecrübeler ve hadiseler gösteriyor ki, Türk Milletinin de her ferdi, mesuliyetti vazife işgal edeninden tarlasını süren köylüye, yalnız ev işlerile meşgul görünen ev kadınına kadar, muazzam zincirin ufak bir halkası olduğunu idrak etmekte ve zaman zaman, kendisine düşen vazifeyi yapmak arzusunu ateşli bir şekilde göstermektedir. Yalnız şunu da itiraf etmeliyiz ki, biz bu normal vazifeyi yaparken iki türlü kriz geçiriyoruz... Biri nikbinlik krizidir ki Mı devrede, herkes her düşündüğünü söyledikçe, kapalı ve saklı kalmış hislerini açığa vurdukça, bağırıp çağırdıkça herşey kolayca halledilir zannediyoruz. Ve çoğu zaman mantımla değil hisle hareket ediyoruz.

İkincisi bedbinlik krizidir. Ekseri birinci krizi yakından takip edip oldukça uzun sürmektedir. Bu devrede kimsenin, işlerin düzeleceği baklanda, ümidi kalmamıştır. Mesuliyetti şahıslardan en kendi halinde vatandaşa kadar herkes âdeta sinmiş, korkmuş, zorla nefes alır olmuştur. Herkes "adam sen de!"demektedir, "işleri biz düzeltecek değiliz ya!" Bu devrede, çare arayanlara, normal tekâmül savaşında mücadelesini yapana âdeta hayrette, uzaktan bakıyoruz "bu adam çıldırmış mı o!" diye...

Vakıa belki, henüz özlediğimiz tekâmüle erişememiş bulunuyoruz ve bu yüzden fert, medeniyet savaşı mücadelesinde bazen büyük zorluklarla karşılaşmakta, iyiliği için çarpıştığı cemiyetten destek alamamakta, zaman zaman kendisini emniyette hissedememektedir. Ama telâşa, heyecana ne lüzum var? Biz mücadeleyi terketmedikçe, tıpkı karınca gibi ağır ağır fakat devamlı surette, sabırla, yılmadan kendi sahamızdaki küçük mücadeleyi yaptıkça, o ümitsiz küskün bedbinliğe ne lüzum var?...

Adabı Muaşeret

Sahte kibarlık

Kadınların en çok ehemmiyet verdikleri şeylerden biri de, muhakkak ki kibarlıktır. Yalnız iki türlü kibarlık vardır: kibar görünmek ve kibar olmak. Bunların ikisi birbirinden tamamile ayrı şeyler olup, ekseri birbirinden tamamile başka şekilde tezahür etmektedir.

Bazı insanların kibarlık merakı, kibar görünmekten ibarettir. Bu, hayatın muhtelif çağlarında öğrenilen adabı muaşeret kaideleri ile mükem-

melen elde edilebilirse de, birçok vaziyetlerde hakiki, iç kibarlıkla beraber olmayınca, sırıtır, kalır.

Bir kadın kibar giyinmesini, kibar hareket etmesini öğrenebilir. Bir salona girip çıkmasını, icab eden yerde, icab eden şeyleri söylemesini, konuşurken, gülerken, yürürken, susarken, kısacası yaşarken daima ölçü ile hareket etmesini etrafına bakarak, okuyarak, taklit ederek ezberleyebilir. Otomobil kullanırken, dans ederken, hatta hatta hizmetkârı ile konuşurken hakiki bir hanımefendi pozları arzedebilir, fakat eğer bu kadının iç kibarlığı, şu kundak yaşından dokuz on yasına kadar etraftan görerek kapılan, iç kibarlığı yoksa, yaldın- daima sırıtacaktır.

Bu demek değildir ki, kimse adabı muaşeretle alâkadar olmasın, kaide öğrenmesin. O zaman da, insan eksiktir ve işlenmemiş bir incelik, bilgisiz bir görgü, işlenmemiş medenler kadar az faydalıdır. Adabımuaşeret kaidelerinin faideleri, muhakkak ki, inkâr edilemez. Ama kibar görünmek istiyenler, biraz da hakikaten kibar olmaya çalışmalıdırlar. Kibar insanların yalnız harici görünüşlerini, jestlerim taklit etmeyip onların iç duygularını da duymaya çalışmalıdırlar.

Kibarlık, hakiki kibarlık hazan fedakârlık icab ettirir; meselâ çok mükemmel surette salon hayatı yaşayan bir kadın, bütün kibar pozlarına rağmen, can sıkıcı bir adamın muhaveresini sonuna kadar, nezaketle dinlemesini bilemezse, espri ile de olsa, muhatabını alaya alır veya sözünü keserse, cidden kibar sayılamaz. En hassas damarından vurulan bir adam bile, kibarsa, bu vasfını sonuna kadar kaybetmeyecektir.

Kibarlık öyle bir meziyettir ki, insanı ölçüsüzlükten, bencillikten, menfaatperestlikten, sahtelikten korur. Bugün cemiyette birçok kadınların yaptığı gibi, yalnızca dik durmak, hafif adımlarla yürümek sigarayı güzel tutmak gibi. ufak tefek kaidelerin öğrenilmesile elde edilemez. Hele bazı Dozların, giyimin, bilginin bazı insanlara verdiği gurur kibarlıkla kabili telif değildir.

Hakiki nezaket ve incelik bir nevi fedakârlık tevazu, insanlara karşı sevgi ve anlayış, hüsnüniyeti ister ki, bunlar hareketlere, bir zarafet ve tabiilik verirler. İşte ekseri taklit edilen şey bu hareketlerdir ve taklit edildikleri için de, çabucak poz seklini alır ve normal olarak sevilebilecek, herkes gibi bir insandan bir "sahte kibar", bir can sıkıcı suni mahlûk meydana çıkıverir. Sakınılacak nokta, bilhassa budur.

Moda

Fikir hediyesi

Yılbaşı için, dünyanın en güzel, en şatafatlı ve en pahalı elbiselerini hazırlamakta birbirlerile yarışan Paris'in büyük terzileri "parası olmayan" kadınları da unutmuş değillerdir. Onlar için, gayet ucuza mal olan nefis gece bluzları ve evde bile, kolaylıkla dikilebilecek zengin etekler hazırlamış ve bunları vitrinlerde teşhire başlamışlardır. Bu güzel ve cazip kıyafetlere hâkim olan şey, para değil, zevk ve buluştur. Bunları görerek, birkaç metre kumaşla evde tatbik etmek o kadar kolaydır ki, elbiseleri büyük terzilerin halka bedavadan dağıttığı fikir hediyeleri olarak kabul etmek lâzımdır. Yılbaşına yaklaşırken kadınların sevinçle karşılıyacakları bir hediye.. Bluzlar için kullanılan kumaş, ekseri yünlü veya ipekli jarsedir. Etek için muare, saten, tafta bilhassa tercih edilmektedir.

Parlaklık
İmza: ***Dior***

Kâlp biçiminde ...
İmza: Desses

Fath'ın hediyesi

Fath bu münasebetle, en ağır gece elbiseleri ile rekabet edebüeck nefasette bir kıyafet hazırlanıltır ki, bluzu ipekli siyah jarseden olup uzun kollu ve çok açık, yuvarlak yakalıdır. Soluk pembe çiçekler, yer yer, bu bluzun üzerine serpilerek işlenmiştir. Etek çok zengindir ve taftadan olup, ütüsüz polilerle yapılmıştır. Bu kıyafeti giyen manken, çok ince bir sarışındır.

Dior'un hediyesi

Dior'unki ise, daha az görülmüş, daha cesur ve iddialı bir kıyafet modelidir: Çok soluk bir pembe ipek li Jarse bluz, kalp seklinde açık yakası ve takma 8/4 kolları ile, sıkı sıla bedeni sarmaktadır. Bu bluzun hususiyeti, bilhassa vücut hatlarını tebarüz ettirmektir ve çok dar kollar, aynı kumaştan büzülerek yapılmış iki ava ispanyol "fırfır"ı ile bitirilmiştir. Kadınlık havasını tam manası ile veren bu zarif bluzun altına giyilen etek, mübalâğa şekilde bol olmayıp, pembe çiçekli, siyah emprime satenden yapılmıştır.

Jean Desses'nin hediyesi

Jean Desses, Yılbaşını, evde, samimi dostları ve yakınları arasında geçirecek kadın için, türkuaz rengi yünlü jarseden uzun kollu ve "V" şeklinde, omuzlardan itibaren açık yakalı bir bluz hazırlamıştır. Bu düz bluzun yaka kenarlarındaki 4 küçük pli, bluza hafifce drape bir hal vermektedir. Son zamanlarda tekrar görülmeye başlıyan muare, bu bluzun altında gözleri kamaştıracak bir siyah eteklik şeklinde dikkati çekmektedir. Kalsa siyah muareden yapılan bu etek hem kloştur, hem de gayet derin ve zengin ütüsüz pillerle yapılmıştır. Hareli pırıltılar saçan bu eteklik, yünlü jarsenin matlığı ile hoş bir tezat teşkil etmektedir. Bu kıyafeti giyen manken, mavi gözlü siyah saçlıdır. Saçlarım sımsıkı çekmiş ve küçük bir topuzla sakada toplamıştır. Kulaklarında bluzun renginde hemen hemen kulağı kapatacak büyüklükte yapışık, taşlı küpeler vardır.

Zaten açık yakalı ve uzun kollu bluzlarla en çok takılan ziynet, küpe ve bileziktir; kolyeler, bu etek bluz kombinezonunu kalabalıklaştırdığı için tercih edilmemelidir.

Ankara'da ise...

Elbise veya bluz yapılabilecek güzel ipekli jarse bizde yoktur. Yünlü Jarseler ateş pahasına! Geçen seneki işportada ucuz fiyatlara mevcut olan yün işi örgüler ise, bu sene, mağaza vitrinlerinde, öyle etiketlerle duruyorlar ki, herkes kolay kolay yanlarına sokulamıyor. Sokulanlar da, çabuk kaçıyorlar. Böylece geçen seneler, kadınların can kurtaranı o-

Sadelikte şıklık
İmza: Fath

lan ucuz yün kazaklara bu sene veda etmek icab ediyor. İstanbulda ve Türkiyenin diğer şehirlerinde vaziyet nasıldır ve kadınlar bu yokluğu nasıl telafi ediyorlar bilemiyoruz ama, Ankarada bunun çaresi bulundu. Bugün piyasada bol bol, çeşit çeşit mevcut olan pazenler derde devadır. Ankaralı hanımlar onu ne zarif ve akla gelmez şekillerde kullanıyorlar! Karelilerinden, bol ve zengin etekler yapıp, bunu spor kürk ceketlerinin altına giyenler olduğu gibi, kaplan derisi taklidi siyahlı beyazlı pazenden, gece mantosu veya öğleden sonra elbisesi yapanlar bile var. Hele kırmızı, mavi, pembe düz düvetinler, gayet ucuza mal olan, ısıtan zarif şömizye bluz oluvermektedir. Soluk pazenlerin üzerine demet demet çiçekler işleyen hanımlar, çocuklarına en süslü elbiseleri, kendilerine en pratik lizözleri hazırlıyorlar. Ankara bu kış, hemen hemen yalnız pazen içinde yaşıyor.

Gece kapüşonları

Yeni yıla girerken, terzilerin icat ettikleri yeni bir şey de, gece mantolarına refaket eden romantik, cazip ve pratik gece kapüşonlarıdır.

Carven bu münasebetle, kırmızılı ve altın simli nefis bir gece mantosu hazırlamış ve bu mantonun kapüşonuna koyduğu vizon ile, balo dönüşü kulakları soğuktan muhafazaya çalışmıştır.

İçerisi beyaz hermin veya tavşanla Kaplanmış koyu gece mavisi bir kapüşon da, aynı kadifeden yapılmış gece mantosu ile gayet cazip bir takım olmuştur. Beyaz bir tuvaletin üzerine alınacak olan bu takım, şahane bir manzara arzetmektedir.

Çok genç ve bilhassa sarışın kadınlar için ise, Jean Patou gayet ciddi düz bir siyah pelerinle, kapüşonunu tavsiye' etmektedir. Bu ciddiyet onların gençliğini tebarüz ettirecektir.

Esmer bir kadın için Heim, beyaz bir manto ve beyaz rönarlı bir kapüşon hazırlamıştır.

Kürkten etoller tabii gine kullanılmaktadır ama soğuk kış gecelerinde yalnız omuzları muhafaza eden bu kürklerin yerini zengin gece mantolarının alması gayet tabiidir. Kadınlar 1956 kışında, balo dönüşü çıplaklıklarını bol hışırtılı bir manto içine gizlemeyi ve zarif bir jestle başlarını örtmeyi öğrenecekler ve düz hatlı, zengin yakalı sade kürk caketler yavaş yavaş etollerin yerini alacaktır.

Sinema

Vatikanda bile...

Sophie Loren'i taktis etmeden önce, Papa tam 47 dakika süren bir konuşma yaptı.

O gün Vatikan'da Sophia Loren'den başka, sinemaya mensup bin kişi bulunmaktaydı.

Sophia boyanmamış ve dümdüz, siyah bir elbise giymiş, sırtına Vizonunu almıştı. Ciddi ciddi papayı dinledi.

Fakat bütün bu ciddi merasim ve 47 dakikalık konuşmaya rağmen erkekler bir güzel kadına hiçbir zaman lakayt kalamıyacaklarını ispat ettiler, çünkü taktis merasimi biter bitmez, sanatkâr herzamanki gibi hayranları tarafından sarıldı...

— Eğer Papa müdahale edip onu arkadaki hususi kapısından çıkartmamış olsaydı, genç kadının nefessiz kalması hiçtendi!.

Bir sabah kahvesi

"Noel tatilini ve Yılbaşını Pariste geçirecek olan ecnebi artistler şerefine bir mecmua tarafından tertib edilen toplantı gayet eğlenceli bir şekilde geçmiştir. Ecnebi artistlerin arasında İngrid Bergman, Olivie de Havilland, Gina Lollobrigida vardı. Bunlar birbirlerile ve birçok tanınmış Fransız artistleri ile ilk defa tanışıyorlardı. Hepsi de, mecmuanın ricası üzerine, yılbaşı gecesi elbiselerini giyerek gelmeği kabul etmişlerdi. İngrid Bergman İtalyada diktirdiği bir elbiseyi giyinmişti. Koyu griden en açık griye kadar tedricen değişen drapeli bir ipek jarse elbise ki, zarif olmakla beraber yeni moda ya bilhassa uygun değildi. Olivia de Havilland en şıkları idi. Dior markasını taşıyan, kısa beyaz gipür dantel bir elbise giyinmiş ve beline pembe saten bir kemer takmıştı, ayakkabıları aynı pembe satendendi.

Ginaya gelince, hepsinden güzeldi. İnci ile işlenmiş beyaz saten bir elbise ve gece mantosu giyinmişti, ayakkabıları beyaz satendendi ve mantosunun kollarında beyaz vizon röverler vardı. Ne o, ne de İngrid

Kahvaltıda buluşanlar
Bu bir gösteriydi ...

Bergman iyi fransızca konuşabiliyorlardı. Fakat buna rağmen İngrid Bergman, en ciddi tiyatro ve sanat münakaşalarına girişti. Ve Gina Lollobrigida ile Olivia de Havilland da, modadan konuştular.

Kısa topuklu ayakkabıları ile rahat rahat dolaşan, herkese bol bol tebessümlerini dağıtan İngrid Bergman toplantının en şık kadını değilse bile, muhakkak ki en sevimlisi ve en zekisi idi. Herkesin hoşuna gitmek için gayret sarfediyor ve en ciddi mevzuları konuşurken, erkekler etrafını almaktan sıkılmıyorlardı. Birçok artistler, film partönerleri veya rejisörleri ile bol bol resimler çektirdiler ve poz verdiler. Evet kadınlar tualet ve erkekler siyah elbise giyinmişlerdi. Ve Raphael otelindeki bu toplantı hakiki bir gala addedilebilirdi ama saat sabahın 11 i idi!

Tüller, beyaz satenler içindeki sanatkârlar büfedeki içkiye değil, sıcak sütlü kahveye rağbet ettiler.

Marie Antoinette'in ıstırabı

Artist olmak hiç te kolay birşey değildir. Son zamanlarda Marie - Antoinette'in hayatını çeviren fransız artisti Michele Morgan gazetecilere şu beyanatı vermiştir:

"— Marie - Antoinette'in katlanmak zorunda kaldığı giyotin işkencesini düşündükçe tüylerim diken- diken oldu, fakat onun her sabah tahammül ettiği korse işkencesi yok mu, bu muhakkak ki, ötekinden daha da insafsız bir şeydi!.."

İngiltere

Balmoral'daki taş
Aşk abidesi

Bir taş yığınının hikâyesi

İskoçyada, Balmoral şatosuna 5 kilometre mesafede bir yığın taş Vardır ki son haftalarda aktüalite resmi olarak gazetelere geçmiştir. Gazetelere göre, bu taş yığını, prenses Margaret'le Townsend'in bedbaht aşklarım tarihe intikal ettirecektir. Hikâye şudur: Vaktile İskoçyada, Klan muharebelerinde ölen kahramanlar şerefine böyle taslar yığdırdı. Zaman geçti, taşlar mukaddes bir mâna taşımaya başladı ve âşıklar için sadakatin timsali oldu. Bugün İskoçya'da, birbirini seve seve ayrılan âşıklar bu taş yığınlarının başına gidip bir taş ilâve ederler, bu ebedi aşk ve sadakat yeminidir.

— Rivayete göre, 3 sene evvel, ayrılığı hisseden Margaret ile Townsend bu taş yığını önünde birbirlerine her ne olursa olsun, sadakat vaadetmiş ve son taşı koymuşlar...

Ah bir taşlar dile gelseler!.

Güzellik

İdeal kadın ölçüleri

Amerikan kadın mecmualarından birinde şöyle bir yazı nazarı dikkati celbediyordu:

"— Her kadın Marylin Monroe'ya rekabet edebilir. Yalnız derhal mezüreyi alıp, kendisini ölçüp ona göre ayarlaması lâzımdn."

"Hollywood bombası" olmak nihayet birkaç rakkama dayanan birşeydir.

Uzun boylu kadınlar için ideal ölçü şudur: Göğüs 90, bel 60, kalça 90.

Kısa kadınlar için bu ölçü haliyle değişir: Bunlar için, göğüs 82,5 tur, bel 52,5 ve kalça gine 82,5.

Demek ki ideal kadın vücudunda göğüs ve kalça aynı ölçüde olup bel bir hayli farklıdır (80 cm.). Bir kadının ölçüleri yukardakilerden biraz farklı olsa da aynı nispeti muhafaza ettikce, caziptir... ancak o zaman insan "Marylin" olamıyor!.

RADYO

Programlar

Musiki ve komedi

Pazar akşamları, saat 20.30 oldu mu Ankara Radyosunu kapayınız ve tam bir saat açmayınız. Yoksa öylesine soğuk bir programla karşılaşır, öyle manasız sözler işitir, öyle tatsız nükteler dinlersiniz ki radyoyu açtığınıza değil, bir radyoyu satın almış bulunduğunuza bin kere pişman o* lursunuz. Sanki Ankara Radyosunun "Musiki ve Komedi" saati bu işlerin ne kadar ehliyetsiz ellerde bulunduğunu cümle âleme ilân etmek için ihdas olunmuştur. Maksat buysa, elhak ba--arı da tamdır..

Bu haftanın başında pazar akşamı, program Orhan Sezener orkestrasının çaldığı bir kaç parçayla başladı. Böylece de programdaki "Musiki" kelimesinin hakkı verildi. Sonra başlaması gereken "Komedi" idi. Komedi değil ama, bir festival başladı. Programın mucidi Naci Serez bir müddet evvel parlak bir keşifte bulunmuştu: Bulmacalar ihdas etmek. Başka radyolarda da bulmacalar sorulmuyor değildi, ama bakıma bizde bu iş nasıl yapılıyor, nasıl anlaşılıyor.. "Musiki ve Komedi" saatinin bir spikeri vardır: bayan Serez. Spikerler bir kaç kısma ayrılır; bazdan iyi havadis okur, bazıları programlan takdim eder, bir kısmı ise bu programlan canlandırır. Bayan Sereze havadis okutturulmaması,, program takdim ettirilmemesi cidden yazık. Kendisinin mikrofona gayet iyi giden bir sesi var. Fakat Bay Serez Bayan Sereze "Musiki ve Komedi" saatim canlandurmak vazifesini vermiştir. Bu ise, tatlı bir sesten başka şeyler istiyor: nükte, canlılık, parlak bir zeka, hazırcevaplık.. Bayan Serez, mikrofon başına gelen dinleyiciye soruyor:

"— İsminiz efendim?"
"— Ahmet Tolon."
"— Güzel!"

Spikerinin nüktesi, canlılığı, parlak zekâsı ve hazırcevaplığı işte bu kelimede saklıdır: "Güzel!" Güzel olan nedir? Onu, bayan Sereze sormalı. Ondan sonra, bulmacalar başlıyor. Muhtelif mevzular var: spor, sinema, ev kadınlığı, musiki, edebiyat, atasözleri.. Şimdi zannedilir ki programı hazırlıyan zat uğraşmış, her mevzuda en alâka çekici sualleri hazırlamıştır. Hayır! Sualleri hazırlayanlar, gene dinleyicilerdir. Yani bazı dinleyiciler sual hazırlıyor, bu sualler başka bazı dinleyicilere soruluyor. Hem de ne kadar müddet ? Bir evvelki programda 45 dakikaydı, bu hafta yarım saat.. Halbuki başka radyolarda, programı takdim edenler ayak üstünde bin nükte yaptıktan halde bu neviden bulmacalar on dakikaya sığdırılır. Zira program, stüdyoyu dolduran bir kaç kişi için değildir; radyoyu dinleyen yüz binlerce insan içindir. Bizim "prodüktör" lerin bir türlü anlayamadıkları bu olsa gerek.

Ya sualler? Yarabbi, ya sualler? Bunlardan daha manasızlarını bulmak, hakikaten çor zordur. Her gelene dört sual soruluyor. Bilirse, sual başına iki davetiye var. Davetiye deyince, ciddî bir mükâfat sanmamalı. Bir başka programın davetiyesidir. Bari, sualler bilinmeyince davetiyeler yansa, biraz heyecan uyandırılsa.. Hayır! Bayan Serez çok da yufka yüreklidir. Hattâ bazan, cevaplan bile kolaylaştırır. Evet her şey, sanki stüdyodaki bir kaç kişi içindir.. Nitekim son pazar akşamı, spikerin "vaktimiz bu kadar" diye diye yeni dinleyicileri mikrofon başına getirmekten kendini alamadı. Bu gibi programlarda her şeyin dakikası dakikasına nizamlanması gerekir, gelişi güzelliğe yer verilmez. Tam yarım saat bulmaca.. Tahammül edene aşkolsun!

Fakat bulmacaları takip eden zat, bulmacalara bile rahmet okuttu. Erol Özgen adında biri fıkra söylüyordu. Sanki soğuk fıkralar, büyük dikkat ve itinayla seçilmişti. Üstelik, oradan buradan alınmıştı. Bob Hope veya Dany Kaye de fıkra söylerler ama Necdet Rüştü, Efevari fıkra değil.. O fıkralar, bir defa söylensin diye yaratılmışlardır. Üzerlerinde çalışılmıştır, kafa yorulmuştur. "Musiki ve Komedi" saatinde bunların hiç biri mevcut değildir. Zaten prodüktör çalışmaz, kafa yormazsa fıkracıdan bunları hangi hakla talep edebilir ki? İşte bu yüzdendir ki biraz Rizeli taklidi yapabilen bir zat - daha evvelki programda lazlardan bahsediyordu, bu sefer kulağı çekilmiş olmalı ki Rizeli tabirini kullandı - fıkra anlatsın diye mikrofon başına getirilmektedir.

Erdoğan Çaplı
Allah aşkına patlıcansız yemek !

Ya ondan sonra? Ondan sonra, tabii Erdoğan Çaplı! İnsanın, "Allah rızası için Erdoğan Çaplısız bir program" diye haykıracağı geliyor. Aynı gün, sabahleyin tam bir saat "Daldan dala" sıyla mikrofonu işgal etmisti; o yetmemiş olmalı ki akşam da "Musiki ve Komedi" saatinde üstad dinleyicilerin karşısındadır. Spikere göre bu, programın sürprizidir. Ama ne sürpriz! Aslında, Naci Serez bir saati dolduracak şey bulamamış ve Erdoğan Çaplıdan "Musiki ve Komedi" programında da yer almasını rica etmiştir. "Daldan dala" nın meşhur marşı, Erdoğan Çaplının musikisi ve programın sonu Ama Erdoğan Çaplının sonu değil! Zira üstad pazartesi akşamı da radyo senfoni orkestrasını idare edecektir. Ha gayret! Bir de şan konseri verse...

Ama pazar akşamı "Musiki ve Komedi" programından sonra radyonuzu gene açmayınız. Zira onu takip eden saatin adı da "Haftanın bulmacası" dır. Onda da başka türlü bulmaca sondur. Bir de Polis hafiyesi Fordney'in bulmacaları vardır. Zaten pazar akşamlan "Haftanın bulmacası" ndan sonra da sıra "Tarihimden fıkralar" dır. Bulmaca fıkra... İşte 15 milyon liraya yakın bütçesi bulunan Basın • Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğüne - Muammer Baykanın idaresindedir - bağlı Ankara Radyosunun - İskender Cenap Egenin idaresindedir - pazar akşamı eğlenceleri.

İşten anlayanların iş başında bulunmaları, hakikaten başka türlü oluyor!

Islahat şarttır

Bugünkü zihniyeti, bu suiniyet ile çalışan Ur radyo idaresini toptan düzeltmek için idareciler arasında lüzumlu bir tasfiye yapmak şarttır. Bu tasfiye hareketinden sonra, hiç değilse eski günlere doğru bir dönüş başlıyacaktır. Buradan daha ileriye gitmek ve daha iyi programlar hasırlamak kabil olacaktır. Yoksa bol para kazanmak iddia ve hevesinde olan bir idareci gurubu ile radyoyu ıslah etmek mümkün değildir. Her bir idareci şefin, bir programı olur - hem de paralı bir programı - bütün mesaisini buna harcamak yolunu tutarsa, radyonun İslahını değil, gün be gün kendisinden bir şeyler kaybetmesini gerektirecek her şart kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Tasfiye hareketini ya yeni getirilecek bir müdüre vermeli, salâhiyetlerini genişleterek her türlü icraatım tek elden yürütmesini sağlamalıdır, yahut da bir radyo komisyonu kurmalı ve istenilen gayeyi elde etmek için çalışılmalıdır. Yoksa, her türlü yenilik lafı, her türlü icraat mükemmelliğine dair iddia boş ve zayıf bir söz olarak kalmağa mahkûmdur.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Burdur — Merkez ilçeye bağlı Yarı köyünden M. adında bir genç kızı, dağda odun toplamakta iken ayni köyden S. adında bir şahıs kaçırmış ve ırzına geçmeye teşebbüs etmiştir. M. namusunu korumak için bir çare düşünmüş ve S. ye kendini evvelden beri sevdiğini, bunun için şehre inerek akrabalarından birinin evinde geceyi geçirip ertesi günü derhal yıldırım nikahı kıydırmalarını teklif etmiş, S. de bu teklifi kabul ettiğinden şehre inmişlerdir. Fakat kız polis karakolunun önüne geldikleri sırada "imdat" diye bağırmaya ve mütecavizin saçını başım yolmaya başlamıştır.

Bu sesleri duyan polisler ve oradan geçen halk, kızı kurtarmışlar, mütecaviz yakalanarak adalete teslim edilmiştir.

(Hüraydın)

*

Siirt — Şehrimizin Tatarhamamı civarındaki boş arsada oynayan Abdi, Murat ve Yüksel adında üç yavru, ölü olarak caddede buldukları bir yılanı balık sanarak kıtır kıtır yemişlerdir.

Hadiseye mutadil olan veliler derhal doktor çağırarak çocuklarım tedavi altına almışlardır. Çocukların sıhhi durumları şimdilik iyidir.

(Yeni Denizli)

*

İzmir — NATO'da vazifeli bulunan Amerikalı Çavuş S. T. nin Alsancak semtindeki evi polisler tarafından ani olarak basıldığı zaman 3 genç Türk kızı çavuşla beraber yarı çıplak vaziyette yakalanmışlardır.

Yapılan tahkikat neticesinde bu genç kızların şehrimizin tanınmış ailelerine mensup oldukları ve hatta birisinin halen şehrimiz kız enstitülerinden birinde talebe bulunduğu tesbit edilmiştir.

Yaşları 14-15 arasında olan bu üç kız derhal muayeneye sevkedilmişlerdir. Devlet Hastahanesi nisaiye mütehassısı tarafından yapılan muayene neticesinde kızlardan birinin İğfal edilmiş olduğu anlaşılmıştır.

. Muayeneyi müteakip Emniyet Müdürlüğünde ebeveynleriyle karşılaşan genç kızlar ağlayıp sızlamışlar ve ayılıp bayılmışlardır.

(Yeni Ses)

Kemalpaşa'nın Halilbeyli köyünde bir oduncu tarafından kesilmekte olan bir ağaç sözde dile gelerek oduncuya: "Kesme beni" diye bağırıp yalvarmış... Hadise köy mezarlığını orman haline getiren ağaçların kesilmeğe başlandığı sırada olmuştur. Mezarlıktaki ağaçlar köy ihtiyar heyetinin kararı ile kesilmekte idi. Hâdisenin doğruluğuna hakikaten inanan köy halkı mezar sakinlerinin kendilerine gölge serpen bu ağaçların kesilmesini istemediklerine inanmış ve bu işten vazgeçilmesini ihtiyar heyetinden istemişlerdir. Fakat hâdiseye derhal el konmuş ve biraz sonra dile geldiği iddia edilen ağaç bir amele tarafından 10 lira mukabilinde kesilmiştir. (İstiklâl - Gebze)

Öküzün üstündeki kadın

Altı da birdir üstü de bu dünyanın...

Evvelsi gün şehrimizde garip bir hırsızlık ve yaralama hadisesi olmuştur. Hadise şöyledir:

Dinkçiler mahallesinden Ayşe Işık, Nefise Salın adında iki kadınla Mehmet Koç adındaki bir şahıs Ege mahallesinden Ali Osman Kösenin 362 plakalı taksisi ile Deliyusuflar köyüne düğüne gitmek üzere yola çıkmışlardır. Yolda Mustafa Çakıroğlu adında bir çobana rastlıyarak onunla bir müddet ahbaplık etmişlerdir. Bu sırada Hallalcaköylü olan çoban Donsuz Ayşe adiyle anılan kadına karşı yakınlık göstermiştir. Dört kafadar bunu fırsat bilerek zavallı çobana fazla içki içirmeğe sonra da cebindeki 1220 liradan 820 lirasını almağa muvaffak olmuşlardır. Anlaşıldığına göre çoban bu esnada zorbalara karşı mukavemet gösterdiğinden bir hayli hırpalanmıştır.

Parası alındıktan ve hırpalandıktan sonra şehrimize getirilerek Ege mahallesinde yol kenarına bırakılan çoban polisler tarafından gece burada bulunmuştur.

Suçluların hepsi yakalandığı vakit Ayşenin üzerinde 348 lira çıkmıştır. Bu garip hâdise hakkında tahkikata devam olunmaktadır.

(Türk Dili - Balıkesir)

*

Bundan birkaç gün önce şehrimizde enteresan bir hadise olmuştur. Aslen İstanbullu olup şehrimize bir işi için gelen Akif Bakar adlı bir şahıs, İzmire gitmek için hazırlanmış, biletini almış ve bavul ile istasyona giderken Dörtyol ağzındaki helaya gitmek ihtiyacını hissetmiştir. Bu arada bavulu hela yanında börekçilik yapan Abit Özaslana birkaç dakikalığına bırakmıştır. Çıktığı zaman börekçi ile bavulunun yerinde yeller estiğini görmüş, fakat vaktin dar olması dolayısiyle istasyona gitmiş ve İzmire hareket etmiştir.

Uzaktan bu durumu gören Osman Öner adlı başka bir şahıs, börekçiye bavulun kendisine ait olduğunu söylemiş ve hattâ iş karakola intikal ettikten sonra bavul kendisine verilmiştir.

Hâdise bu şekilde kapanmışken, bavulun esas sahibi şehrimize çıkagelmiş ve börekçiyi yakalıyarak bavulunu istemiştir. Yapılan tahkikat-a bavulu alan üçüncü şahsın bu işte en kurnaz hareket ettiği anlaşılmış ve kendisi yakalanarak hakkında kanuni muamele yapılmıştır.

Neticede bavul eksiksiz eşyalariyle birlikte sahibine teslim edilmiştir.

(Yeni Adana)

*

A danada Ali adında bir kimse, sabahın sekizinde bir meyhaneye girerek akşam saat 18 e kadar 60 bardak şarap içmiştir. Sarhoş bir halde caddeye çıkarak trafik işaretleri vermeğe başlayan Ali karakola götürülmüştür.

(İstiklâl - Gebze)

B A S I N

Gazeteler

Hürriyet ve Tiryakioğlu

Bir cuma günü İş Bankasının Yeni Cami Şubesine orta boylu, gabardin pardesü giymiş, altın çerçeveli gözlük takmış birisi girdi. Gişelerin üzerindeki levhalara baktıktan sonra "Alacaklı Hesaplar" gişesinin önünde durdu, elindeki çeki memura uzattt.

Memur çeki evirdi, çevirdi, sonra:

"— İmzalayın, lütfen" dedi.

Gözlüklü adam imzasını atarken, memur da şifre çözer gibi tekrarladı:

"— Samih... Tiryakioğlu..."

Sonra hüviyetini istedi. Sarı basın kartım görünce sordu:

"— Siz, hürriyet'teki. . . .'i tanır mısınız ?"

Tiryakioğlu cevap verdi;

"— Tanırım, fakat ben Hürriyetten ayrıldım."

*

Samih Tiryakioğlu 21 senedir gazetecilik yapmaktaydı. Bundan önce 13 yıl Ulus'ta çalışmıştı. Hürriyet'te ise 1 Mayıs 1948 den beri, yani gazetenin intişara başladığı tarihten beri yazı işleri müdürlüğü yapmaktaydı. Bu yüzden Babıâlide bu haber derin akisler yarattı, fakat hayret uyandırmadı; zira sebep aşağı yukarı malûmdu.

Garip bir makale

Samih Tiryakioğlu Hürriyet Gazetesinden ayrılanların UM değildir. Bundan Önce, muhtelif tarihlerde gazeteden ayrılanlar olmuştu. Meselâ Refik Halit, meselâ Faruk Nafiz, meselâ Hikmet Feridun, meselâ Sururi v.s. Ancak bu gazeteciler gazetede, bizzat gazetenin sahipleri veya onlardan biri aleyhine ağır bir yazı yazıp neşrettirecek kadar ileri gitmemişlerdi. Nihayet gazetecilikte de çalışmak, bir anlaşma ve bilhassa karşılıklı menfaatler meselesiydi. Anlaşamamışlardı ve ayrılmışlardı. Fakat 5 Aralık pazartesi günkü Hürriyetin okuyucuları ikinci sayfada Samih Tiryakioğlu imzalı bir makaleyle karşılaştılar. Makale "İş hayatında demokrasi" başlığım taşıyordu. Bir müddet, demokrasinin iş hayatımıza giremediğini işçi-patron münasebetlerinde işçinin daima müdafaasız kaldığım- filvaki öyledir de -, emek unsuru hesaba katılmadan sermayenin ekonomik ve faal bir kıymeti olmadığını, halbuki patronların emeğe lâyık olduğu değeri vermediklerini anlatan yazı, orta yerlerine doğru şöyle diyordu:

"... Harp hercümercinin fırsatlarından istifade ederek veya babasından kalan milyonlara zahmetsizce konarak bir gün kendisini zengin oluvermiş gören herhangi bir kimse, hele üstelik cahil ve görgüsüzse, kendisini yeryüzünde âdeta Allah'ın gölgesi saymaktadır.

Bu gibi zoraki milyonerler, ekseriya fikir bakımından kendilerine çok üstün işçilerle veya yüksek tahsil görmüş mühendis, hukukçu gibi fikir işçileriyle çalışmak zorundadırlar.

İşte fecaat burada başlamaktadır: Daha doğru dürüst okuyup yazmasını, oturup kalkmasını beceremiyen bir... - affedersiniz - hödükle senelerce okumuş, kafaca gelişip olgunlaşmış bir kimse arasındaki münasebetlerin güçlüğünü ve acaipliğini bir düşünün!"

Haldun Simavi

Bir emniyet meselesi

Ancak herkes bilmekteydi ki, Hürriyet Gazetesini merhum Sedat Simavi tesis etmiştir. Ölünce tesisler - ki muazzamdır - çocuklarına kalmıştır. Hal, böyle olunca yukardaki yazıyla - içine sübjektif mütalâalar katılmadan- kimlerin kastedildiğini tahmin pek güç olmasa gerektir. Yine ayni şekilde tahmini pek güç olmayan diğer husus da, bugünkü neticedir. Elbette ki kendilerine "hödük" denen patronlar, en hafifinden böyle hareket ederlerdi.

Samih Tiryakioğlunun Hürriyet Gazetesinin birtakım hususiyetler kazanmasında amil olduğu muhakkaktır. Ancak, bu demek değildir ki bundan sonra Hürriyet, hususiyetlerinden fadakârlık yapmaya mecbur kalacaktır. Tiryakioğlu tek asli unsur olmadığına göre... Gazetenin eski havasım devam ettirdiği görülmektedir.

En yüksek telif ücreti

Hadisenin alâka uyandıran bir tarafı daha vardı. Hürriyet gazetesinin "hödük" patronları, ellerinde itiraz etmek imkânı varken Samih Tiryakioğlunun 11 bin lirayı geçen tazminatım gık demeden Ödemişlerdi. Tiryakioğlu bir yazısından dolayı Hürriyet'ten çıkarıldığına göre telif hakkı bahsinde bir rekor kırmış sayılabilirdi. Hakikaten bu, şimdiye kadar bir gazeteciye ödenen en yüksek ücretti!

Hürriyet'ten ayrıldıktan sonra Samih Tiryakioğlu büyük İstanbul gazetelerinde "alâka kesme" ilânları neşrettirdi. Bunda, Hürriyet gazetesiyle bir alâkası kalmadığını umumî efkâra bildiriyordu. Bunun da garip usullerden olduğunu Babıâlide herkes teslim etti. "Alâka kesme ilânları" şimdiye kadar gazeteler tarafından kullanılırdı. Bunun iki kullanılış tarzı vardı: ya, bir gazeteci meselâ şantaj yaptığı için gazeteden çıkarılmıştır, gazete o zatın kendisiyle alâkası kalmadığını ilan etmek mecburiyetindedir veya patron kavga edip attığı gazeteciyi bir de üstelik rezil etmek için bu âdi yola sapmıştır. Kullanılış tarzlarından birincisi mubah, ikincisi çirkin sayılmaktadır. Ama bir gazetecinin, ayrıldığı gazeteyle alâkası kalmadığım büyük başlıklarla ilân ettirmesinin mânası neydi? İşte, bunu anlamak kolay değildi.

Hâdise başından sonuna kadar gösteriyordu ki Samih Tiryakioğlu Hürriyet'in genç patronlarına kızmaktadır, hiddetini senelerce içine akıtmıştır, en sonda dayanamamış, feveran etmiştir. Kimin haklı, kimin haksız olduğunu ayırmak elbette ki imkânsızdır. Ancak Samih Tiryakioğlu bir "kompleks" e duçar olmuş ve kendisi gibi iyi, tecrübeli bir gazeteciden beklenilmiyecek kadar hafif davranmıştır. Yoksa, içinde huzur duymadığı gazetesinden pek âlâ başka türlü de ayrılabilirdi ve öyle yapması gerekirdi.

Babıâlinin yerleşmiş âdetlerine çalıştıranların da, çalışanların da riayet etmesi elbette ki elzemdir.

M U S İ K İ

Opera

Don Pasquale

Broşürde Don Pasquale'ın "Opera komik tarzının belli başlı şaheserlerinden biri olduğu" belirtildikten sonra Donizetti'nin "dehası" hatırlatılıyordu. Nitekim, Norina kendisini seyircilere "klâsik İtalyan müzik edebiyatının en güzel örneklerinden biri olan harikulade bir cavatina ile" takdim edecek, bunun peşisıra doktorla birlikte "fevkalâde güzel" bir düetle çevrilecek dolapları tesbit edeceklerdi. Ernesto kederini "eşsiz denecek kadar güzel bir arya" ile anlatıyordu. Gerçi, bu kadar "harikulade", "eşsiz" ve "güzel" aryalar, düetler eserin değerini isbata kâfi idi ama, üçüncü perdede evin uşakları, bahçıvanları, arabacılarla odacıları sahneye dolarak gene "eşsiz" bir koro parçası ile "Donizetti'nin dehasını" bir kerre daha hatırlatacaklardı.

İzahat rejisör tarafından hazırlanmıştı. Okuyanlar Vedat Gürten'in Don Pasquale'ı bu kadar hayranlık duyduğu için mi başarı ile sahneye koyduğunu, yoksa elde ettiği muvaffakiyetti netice dolayısiyle mi bu kadar beğendiğini düşündüler. Gerçi eser, hakikaten kusur izafe edilemeyecek kadar başarı ile sahneye konmuştu; lâkin bu durum dahi, bestecinin diğer operaları gibi müzikal bakımdan hiç bir fevkalâdeliği olmayan, sadece iyi bir ses partisine ve sahnedeki vakaların hareketine dayanan Don Pasquale'i bir şaheser haline getirmeye kâfi değildi.

"Opera buffa", bilindiği gibi, İtalya'da "Opera seria"nın şekilciliğinden sıyrılmak ihtiyacından doğmuştu. Diğer nevilere nazaran burada konunun günlük hayata daha uygun olması aranırdı, karışık olduğu nisbette eğlenceli, hareketli ve daima iyi bir sonuca erişen vakalar ele alınırdı. Bu tarzın, müzikal bakımdan getirdiği bir hususiyet de vardı: Önceleri, dialoglara doğrudan doğruya konuşma şeklinde yer verilirken opera buffa'da bunlar, "recitativo secco-kuru resitatif" halini aldılar; yani muhaverelere hafif bir müzikal refakat eklendi. Bunun için de klavsen kullanılırdı. Sonraları, orkestra klavsenin yerini de aldı.

Filhakika Fransa'da "Opera comique", İtalya'da "Opera buffa" diye ortaya çıkan bu yeni tarz, zamanın opera sanatında yeni bir saha açmış oluyordu. Daha ziyade, devrin sanat telâkkileri ve ihtiyaçları mahsulü idi. Nitekim o devre göre başarılı örnekleri de verildi. Dolayısiyle, esas vasıfları sadece bu nevin ana hususiyetlerinden ibaret olan eserlerin musiki bakımından cazibesi, araya giren zamanla yavaş yavaş silindi. Müzikal mânada hakiki birer sanat eseri olan mahdut bir kısmı ise tazeliklerinden hiçbirşey kaybetmediler.

Bu konuda, İtalya'da sivrilen ve besteleri arasında ağır başlı eserler de bulunan iki isimden birini tercih etmek lâzım gelse, bu her halde Donizetti değil, Rossini olacaktı. Ancak Rossini'ye deha izafe etmek için bite, hassasiyetle kullanılması gereken bu mefhumun hudutlarının pek fazla geniş tutulmuş olması lâzımdı. Eserlerin sathî parlaklığı, sanat değerlerini yükseltmek için kâfi değildi. Rossini opera alemindeki yerini, hafızalara kolay yerleşen tatlı melodileri yanında, ses partisindeki, ses tekniğindeki başarısına borçlu idi. Ona ve çağdaşı Donizetti'ye gösterilen ilginin sebeplerini "eşsiz" vasıflarda değil, iyi kaliteli seslerin hususiyetlerinin belirmesine imkân veren, fakat aynı zamanda seyirciye tatlı saatler geçirten, hafif eserler bestelemiş olmalarında aramak lâzımdı.

Gerçi hiç bir dinleyici Devlet Operasından Wagner bekleyecek kadar sabırsız değildi. Ancak koca Mozart'ın şimdiye kadar sadece "Figaro"su temsil edilmişti. Neyse ki bu yıl repertuara "Don Giovanni" de eklenmiş olacaktı. "Cosi Fan Tutte", "Saraydan Kız Kaçırma", "Sihirli Flüt" her halde Donizetti'den çok daha önce hatırlanacak eserlerdi. Weber'ler - Der Freischutz, Euryanthe, Oberon - henüz hatırdan bile geçmiyordu. Gounod'aun "Faust" u ne zamandır rivayet haliydeydi. Opera dinleyicisine değişik eserlerin tanıtılmasına gayret edilmeliydi: Meselâ Richard Strauss'lar - Der Rosenkavalier, Salome, Elektra - vardı. Debussy'nin "Pelleas ve Melisande"ım sahnemizde görmeği hangi opera - sever arzu etmezdi ?.

Bunları hatırlayanlara opera kadrosunun tenor bakımından hiç de zengin olmadığım düşünenler cevap veriyorlardı. Othello bu yüzden merakla bekleniyordu. Temsil edilirse en ağır tarafı olan Othello (tenor) partisi nasıl yürüyecekti? - Doğan Onat üzerinde duruluyordu. Peşin hüküm vermek doğru değildi, ama Doğan Onat! İnsaf... Hiç değilse tenor bahsinde Özcan Sevgenden iyi hazırlanacağı eserlerde başarılı neticeler beklemek mümkündü. Hâsılı, bu kabil mülâhazalar hakiki sanat kıymeti taşıyan eserlere tekrar tekrar Donizetti'yi tercih etmek için kâfi sebep değildi.

İtalyan bestekârı Donizetti'nin ise diğer bestecilerden ayrıldığı bir hususiyeti vardı: 51 yıllık ömrüne 65 kadar sahne eseri sığdırabilmişti. Meselâ *"Il* Campanella di Notte" dokuz günde bestelenmiş, "La Favorita"nın son perdesi bir günde tamamlanmıştı.

Don Pasquale'in librettosu bestekâr ve Giacome Ruffi (müstear ismi ile Michele Accursi) tarafından; Stefano Pavesi'nin "Ser Marc Antonio" operası için Angelo Anelli'nin yazdığı metne dayanılarak meydana getirilmişti. İlk defa 8 Ocak 1843 'de Paris'de İtalyan Tiyatrosunda temsil edildi. Konusu bir hayli neşeli ve hareketli idi. Alâka ite karşılandı, çabuk tutundu ve opera repertuarının popüler eserleri arasında yer alabildi. Gene de ehemmiyetini zamanımıza kadar aynı derecede muhafaza ettiği söylenemezdi. Mamafih bir köşeye de bırakılmamıştı. Bestekârın diğer birkaç operası gibi, değişiklik ihtiyacı ve solistlere iyi bir ses partisinde kendilerini gösterme imkânları vermesi dolayısiyle temsil edilmekteydi.

Ferhan Onat - Vedat Gürten
Rejisör ve bülbülü

Bizdeki temsili

Eser, Devlet Operasında herşeyden fince tam bir başarı ile sahneye konmuştu. Son sahne hariç dekorlar bir hususiyet taşımıyordu. Mizansen bakımından ise bütün teferruata dikkat edilmişti; hemen hiç bir aksama olmadı. İkinci perdede vekilharcın, Norina'nın direktiflerini kalem kullanmadan yazması, göze çarpmadıkça pek de mühim sayılmazdı. Konunun hareketli temposu eser boyunca aynı gerilimi muhafaza ettiği gibi, koronun üyelerine varıncaya kadar, sanatkârların bütün hareketleri hiç bir tereddüde yer vermeyecek kadar titizlikle tanzim edilmişti. Rejisörün- Vedat Gürten - başarısını tebrik etmemek imkânsızdı.

Adolfo Camozzo idaresindeki orkestra - bilhassa üçüncü gece • gerek uvertürde, gerekse refakat esnasında kusursuz bir icra ile konunun canlı, neşeli atmosferim tamamlıyordu. Madem nefesli sazlar bile oldukça temiz çaldılar ve lüzumundan fazla sivrilmediler. Yaylılarda ise bazan rastladığımız tereddüd olmadığı gibi daimi bir enerji ve beraberlik müşahade edildi.

Diğer taraftan, metin teniz bir lisanla tercüme edilmiş, müziğin aksanlarına imkan nisbetinde intibak edebilen kelimeler seçilmiş, kulağa hoş gelmeyen ban tâbirlere yer verilmemesine bir hayli dikkat olunmuştu.

Norina partisi dolayısiyle Don Pasquale, daha ziyade Ferhan Onat düşünülerek sahneye konulmuştu. Ancak aynı role diğer iki sanatkâr da hazırlandılar: Suna Korad ve Azra Çaplı. İlk iki temsilde Norina'yı Ferhan Onat teganni etti. Birinci gece, baştan aşağı kusursuz bir icrada bulundu. Ancak, ikinci temsilin ilk perdesinde değerli soprano'nun - bilhassa Rigoletto'daki - mükemmeliyetini tam mânası ile bulamadık. Süratli, koloratur pasajlarda nisbeten tizleştiği görülüyordu. Gerçi, pürüzsüz, berrak olduğu derecede kudretli sesi bakımından gene her zamanki Ferhan Onattı. Lâkin teknik mükemmeliyete ikinci perdeden itibaren ulaştı. Sahnesinin, bütün teferruatı ile başarılı olduğu söylenebilirdi. Ancak, sunu da ilâve etmeden geçemeyeceğiz: Genç sanatkârın şüphesiz ki harikulade bir ses kalitesi var. Tekniğine gelince, her hangi bir ses için kifayetli addedilebilir. Lakin bu sesin, opera alemindeki büyük koloratur sopranolarla hemayar - hattâ çoğundan üstün - bir kalitesi olduğuna göre çok daha kuvvetli ve hiç aksamayan bir tekniğe dayanman lâzım. Genç sanatkârın da, tamamsa ve her zaman kusursuz bir tekniğe sahip olması için . bu arada pes sesleri üzerinde fazlaca itina göstermek suretiyle - çalışmalarına biraz daha hız vermesinin kâfi geleceğine kaniiz.

Aynı rolde Suna Korad, pürüzsüz, tertemiz vs hacimli sesi yanında, canlı, hareketli ve oldukça kuvvetli sahne tekniği ile başarıya ulaştı.

Don Pasquale'a gelince... Filhakika, Ayhan Baran'ı buffo rolünde dinlemek istemeyenlere bir bakıma hak vermek lâzımdı. Lâkin, sadece süratli pasajlarda ses hacminin biraz küçüldüğüne şahit olduk. Bunun haricinde, partinin çeşitli nüanslarına tahminden fazla intibak eden değer-1ibas, bu rolü de başarı ile götürdü.

Nevzat Çıdamlı'yı Ernesto rolünde oldukça dik bir sesle dinledik. Hacim ve genişlik itibariyle kuvvetli sayılamazdı. Mamafih doğru entonasyonla teganni ediyordu. Sahnesi biraz kuvvetti olsaydı seyirciler üzerinde çok daha müsbet bir tesir bırakabilecekti. Aynı rolde Umur Pars fazlasiyle gölgede kaldı. Ses hacminin küçük olması, bilhassa tizlerde çektiği zorluk sahnedeki iyi oyununu dahi cazip gösteremedi. İkinci perdede sesi, kuvvetti müzik ve diğer solistler arasında hemen hemen kayboldu. Denilebilir ki en rahat teganni ettiği kısımlar son sahnedeki arya ve Norina ile birlikte söyledikleri düetti.

Nihayet, temiz, başardı bir Dr. Malatesta olarak da Fikret Kutnay'ı dinledik. Süratli pasajlardaki rahatlığı, pürüzsüz sesi vs doğru entonasyonu ile başka bir bariton aratmadı.

Hülâsa, Don Pasquale operasında temsil ve seslerin en az Donizetti'nin müziği kadar muvaffak olduğu söylenebilirdi.

Bestekârlar

Bravolar ve yuhalar

Musiki bir yaşına daha bastı. Yeni yaşının eşiğinde belki şimdi, her zamandan daha fazla, "uyusun da büyüsün" ninnisine muhtaç bir bebektir. Fakat öyle gürültücü bir bebek ki, kendi rahat durmak bir tarafa, etrafındakileri de fena halde taciz etmektedir. Onu gerçekten sevenler hariç..

Bu sanatın yeni bir devreye girdiğine şüphe yoktur. Fakat açılan yol işlek olacak mıdır? Yoksa bir çıkmazla karşılaşılıp gene eski yolda» geleneklerin hazırladığı yolda mı yürümeye devam edilecektir? Yeni üslûbun öncüleri tuttuklarım koparmağa azmetmiş görünüyorlar ve bu, bestekâr Edgar Varese'in kelimeleriyle, şöyle ifade ediliyor :

"Uzun zamanda beri elektronik ilminin musikiyi tampere sistemden ve musiki âletlerinin mahdut imkânlarından kurtarmasını bekliyordum. Nihayet bestekârların, istikbalde hudutsuz ses imkânlarından faydalanmalarını hazırlayan zaman gelmiştir."

Demek istediği, geçenlerde New York'ta ilk defa icra edilen "Çöller" adlı eseri vasıtasiyle pek güzel açıklanıyordu. "Çöller", iki farklı vasat için yazılmıştı: 1) Dört adet tahta nefesli saz, on madem nefesli saz, bir çok vurma saz ve bir tınlama unsuru olarak kullanılan piyanodan müteşekkil bir âlet grubu; 2) Stereofonik sistem vasıtasiyle sesi iki kanaldan duyurulan manyetik band.

Varese, daima ihtilâlci ve gelenekle pek alâkası olmayan bir mestekâr olarak tanınmıştır. Manyetik bandın ve manyetefon'un imkânlarından faydalanmakla ileri hamlelerine bir yenisini ilâve etmiştir. Yaptığı, tabiatteki sesleri manyetofon vasıtasiyle, manyetik şerit üzerinde birleştirmek ve bir ses kompozisyonu husule getirmektir.

"Çöller", Oda Konserleri adlı şirket tarafından hazırlanan ve modern musikinin ileri gelen simalarından Jacgues Monod'nun idare ettiği, Town Hall'da verilen bir konserde icra edildi. Program, Bach'ın "Offrandes Musicales" ından Altılı Ricercare ile açıldı. İkinci eserin de bir hususiyeti vardı. Bu, Stravinski'nin, Dylan Thomas'ın hatırasına ithaf ettiği, tenor ses, dört trombon, ve yaylı sazlar kuarteti için musikiydi. Hususiyeti, oniki ton sistemine muhalif olan Stravinski'nin eninde sonunda bu sistemle bir eser yazmış olmasıydı. Her iki eserin icrası da, dinleyiciler tarafından soğuk karşılandı. Fakat, Varese'in musikisi başlayınca işler değişti.

Eser yedi kısımdan müteşekkildi ve bunun, üçü, sahnenin iki tarafına konmuş büyük oparlörler vasıtasiyle yayılan, manyetofon musikisiydi. Bu iki musiki, yani orkestranın musikisiyle manyetofonun musikisi, birleşmiyordu. Varese'in zaten mütecaviz bir karakterde olan âletti musikisi, salonda yeter derecede heyecan uyandırmıştı. Bir de manyetik band Üstünde "organize" edilmiş tabii sesler (bestekârın ifadesiyle "ham sesler") gıcırtılar, hırıltılar, şangırtılar, takırtılar halinde salona yayılmaya başlayınca salondaki heyecan son haddim buldu. Kulaklarım tutarak dışarı çıkan dinleyiciler görülüyordu. Belki tek kusuru lüzumundan fasla uzun olmak gibi görünen eserin karası bitince, alkışlarla beraber "yuha"-lar duyulmağa başladı. Fakat diğer dinleyicilerin yaylım ateşi halinde "bravo!"ları, bu musikinin düşmanlarım çabuk sindirdi. Belki şöhretti bir sopranoya bile böyle alkış nadiren nasib olurdu. Deli-dâhi tavırlı Edgar Varese, defalarca şahneye çıktı ve hal ki selâmladı. Programdaki son eser, soprano Bethany Beardslee ve refakatteki oda musikisi grubu tarafından inanılmaz bir mükemmeliyetle icra edilen Schönberg'in "Pierrot Lunaire" i, Varese'den sonra, dinleyicilere bir Çaykovski senfonisi gibi geldi.

F İ L M C İ L İ K

Sinemalar

İyi filme hasretlik

Gençten bir delikanlı: "Birader, diyordu, bir sinemamız var sunun şurasında eğlence olarak, onda da filmlerin en bayatını seyretmek düşüyor..."

Gençten delikanlının hakkı vardı. Yenişehir'deki sinemalardan birinin kapısında, iyi giyimiş, güzel bir genç kız, eliyle saçını düzeltip, başını hafifçe arkaya doğru attıktan sonra, kelimeleri uzata uzata, yatımdaki arkadaşına dert yanıyordu:

"—- Kardeş, diyordu, nasıl aramazsın İstanbul'u? Herşeyi başka. Şu sinemalarda da doğru dürüst bir film oynamıyor ki... Hepsi eski filmler. Hepsini daha önce görmüştüm. Yani, vallahi.."

Genç kızın hakkı vardı. Özen Pastahanesinde aynı günün akşamüstü, orta yaslı, efendiden bir adam, kahvesini yudumlayıp, elindeki gazeteyi masanın üzerine biraz sertçe attıktan sonra karşısında oturan arkadaşına:

"— Efendim,_diyordu, mesele su: Ankara daha çok bir memur şehridir. Hem de ekseriyeti küçük memurlar teşkil eder. Bunların, yani hepimizin bir eğlencesi sinemadır, bir de tiyatro... Daha çok sinema tâbii. Eh, haftada bir gün, karısıyla sinemaya giden adam da şöyle iyi film seyretmek ister. Herkes Collete'i seyredemez ki! Bakın bu sene oynayanlara, hep Nuhu Nebi'den kalma, evvelce oynamış filmler... E, buna Ur çâre bulmalı efendim.."

Bu, orta yaşlı, efendiden adamın da hakkı vardı.

Aslı aranırsa, hangi meselede, kimin hakkı yoktu ki ? Ankara sinemalarında oynatılan filmler mevzuu, artık, müzminleşen bir dert olmaya başlamıştı. Bu mevzuya, küçük bir neşter atıp meseleyi gün ışığına çıkarmak, Ankara'da seyircinin nasıl istismar edildiğini belirtmek, vazife halini alıyordu.

Ankara'daki sinemaların büyük bir çoğunluğu iki elden idare edilmekteydi. Biri, İş Bankası'na bağlı sinemacılık T. A. Ş. işletmekte olduğu Park, Yeni, Sus, Ankara, Sümer sinemaları, öbürü de Ankara'da bir sinema tröstü meydana getirme yolunda olan Kâzım Hüsnü Güven'in sinemaları... Yani, Büyük, Gölbaşı, Nur ile yakında açılacak olan Yeni Mahalle ve Samanpazarı sinemaları. Bu iki büyük grubun dışında yine bir elden idare edilen Ulus ve Cebeci sinemaları geliyordu, Öbür sinemalar, çok mahallî ve küçük sinemalardı ve asıl davayla İlgileri yoktu.

Park ve Sus sinemaları ekseriyetle yerli filmler gösteriyorlardı. Sümer sineması ise, İstanbul'daki Alkazar sinemasının Ankara'daki boşluğunu doldurmaktaydı.

Ankara'da oturan ve münevver sayılan kütlenin devam ettiği sinemalar ise şunlardı: Büyük, Ankara, Ulus, Gölbaşı, Yeni.. Asıl dert de bu sinemalarda oynayan filmlerden doğuyordu.

Bir küçük tarihçe:

1955-1956 sinema sezonunun başından beri Ankara'da gösterilen filmlerin çoğu, yıllarca önce oynamış, çoğu vasatın altında filmlerdi. Ankaralı seyirci, İstanbul'da oynayan filmlerin onda birini bile seyretmek imkanından mahrum ediliyordu. Buna bir kaç misâl vermek mümkündü. Son iki hafta içinde oynayan filmlerden bir kaçının tarihçesi bunu açıkça gösterecekti.

Büyük Sinema'da oynayan "A song to remember = Unutulmaz Şarkı", Cornel Wilde, Paul Muni, Merle Oberon'un çevirdikleri ve dünya piyasasına 1942 - 1943 de çıkmış vasatın üstünde bir filmdi. Ankarada 1946 yılında Yeni Sinemada kış sezonunda gösterilmişti. Aynı yılın yazında, yine aynı sinemada yanına bir film daha katılmak suretiyle tekrar oynatılmıştı. Ankaralı seyirci, bu filmi, 1966'de tekrar görmeğe mecbur bırakılmıştı.

Yine 1948-1949 da ilk def'a Yeni Sinema'da gösterilen, arap filmleri ayarında bir melodram olan Cornel Wilde, Jeanne Crain, Gene Tierney'in oynadıkları "Leave her to heaven = Kıskanç Kadın" filmini, bu yıl yine Büyük Sinema'da seyretmek bahtsızlığından Ankaralı seyirci kurtulamamıştı.

Neo Realizm anlayışıyla çevrilmiş, sanat endişesi hâkim olan bir İtalyan filmi de, çok az bir aralıkla ikinci defa seyredilmişti. Elenora Rossi Drago, Antonella Lualdi, Frank Latimare, Gino Cervi'nin çevirdikleri "Üç Kızın Romanı", geçen yıl Türkocağı Sineması'nda gösterilmişti. Bu yıl Ulus'da tekrar oynatıldı. Bu iyi bir filmdi. Fakat ikinci defa oynatılmasına da çok haklı bir sebeb gösterilemezdi.

Ava Gardner, Kathryn Grayson, Howard Keel'in oynadıkları "Show Boat Kumarbazın Karısı"nı, bu kabak çekirdeği misillû filmi, bundan iki yıl önce, Büyük Sinema oynatmıştı, geçen hafta Ulus Sineması'nda aynı film tekrar oynatılmıştı.

Daha arttırılması pek mümkün olan şu bir kaç misâl bile, Ankaralı seyircinin sinemalardan neler çektiğini göstermeğe yetip artıyordu bile.

Sebepsiz yere fazla fiyat

Ankaralı seyircinin bahtsızlığı bu kadarla da bitmiyordu. Bitecek gibi de değildi. Ankara'da sinemaya gidenler zaman zaman, yalnız bu şehrin bir hususiyeti olarak, hiç lüzumu yokken, bazı filmleri fasla fiyatla seyretmek mecburiyetinde de bırakılıyordu. Buna Belediye de elinden geldiği kadar gayret gösteriyordu. Sinemacıların daha çok kazanmaları için, doğrusu ya, iyi çalışıyordu. Bunun için de, bir kaç misâl vardı. Bunlardan biri "Quovadis" ti. Bu film Büyük Sinema'da oynamıştı. Panoramik ve uzun bir film olusu dolayısiyle, Belediyenin de, tasvib ve tasdiki ile, bu film fazla fiyatla seyredilmişti. Halbuki, İstanbul sinemalarının biç birinde panoramik filmler için fazla fiat tatbik edilmiyordu. "Quovadis"i de, İstanbullu seyirci normal tarife üzerinden parasını vererek, seyretmişti.

"Sahne Işıkları" da Büyük Sinema'da fazla fiyat tatbikiyle oynatılmıştı. Halbuki, İstanbul'da bu filme de normal fiyat tatbik edilmişti.

Ankaralı seyircinin, fazla fiyat tatbiki meselesinden seyredemediği filmler de vardı. Büyük Sinema'da oynatılacağı ilân edilen "Yedi Kar-' dese Yedi Gelin" bunlardan biriydi. Bu bir sinemaskop filmdi. Bu film oynayacağı sırada. Belediye biraz uyanmış olmalıydı ki, fazla fiyat tatbikini kabul etmemiş ama film de oynatılmamıştı. Buna mukabil Yeni Sinema altı haftadan beri, normal fiyatları üzerinden sinemaskop film oynatıyordu.

Muktemel cevaba cevab: İyi film vardır!

Bu iddialara karşı ilgililerin kendilerini kolayca savunmaları imkanı yok değildi. Denecekti ki, "eskisi kadar yeni film gelmiyor. Malûm, döviz meselesi. Biz bu durumda ancak, mevcutlarla idareye mecbur kalıyoruz." İlk bakışta, haklı görülebilecek bu savunmanın, çok cılız ve çürük olduğu, böyle bir savunmayla Ankara'daki sinemacıların kendilerini haklı gösteremiyecekleri, küçük bir incelemeden sonra meydana çıkabilirdi, önce, Ankara'lı sinema seyircisi İstanbul'da oynayan filmleri seyretmekten mahrum bırakılıyordu.

Göremediğimiz filimler

İstanbul'da bu yıl ilk defa oynayan çok iyi bir film vardı. Michel Morgan, Gerard Philiph'in oynadıkları bu filmin adı "İhtiras Kadını"ydı. Bu filmi görebilmek Ankara'lı seyirci için acaba ne zaman mümkün olabilecekti?

Jean Gabin'in "Les Mur des Malapagas"sını, bu çok kaliteli filmi, İstanbullular geçen yıl seyretmişlerdi? Ya Ankaralılar?.

Jean Renoir'in "The River = Nehir" filmini de İstanbul'lu, hayranlıkla geçen yıl görmüştü. Ankaralının bu filmden nasibi Olabilecek miydi?

Peki, ya İstanbul'da üç yıl önce oynayan Charlie Chaplin'in (Şarlo) "Mösyö. Verdu"sünü, Ankaralı seyirci halâ göremiyecek miydi?

Gene geçen yıl İstanbul'da oynayan Kirk Douglas'm "Diri Gömülenler" adlı filmi? Bu filmi görmek mümkün olmayacak mıydı?.

Kirk Douglas, Elanor Parker'in oynadığı "Dedective Story = Karakolda"sını İstanbullu, hem piyes olarak "Küçük Sahne"de, hem de film olarak iki yıl önce görmüştü. Ya Ankaralı?

Gene iki yıl önce, İskenderun'da bile oynayan, festivalda birinciliği kazanmış, bizim için her bakımdan yeni ve orijinal bir mahiyet taşıyan, Japon filmi "Raşamon"a ne demeliydi? İskenderun'da bu film oynatılırdı da, Başkent Ankara'da neden oynatılmazdı?

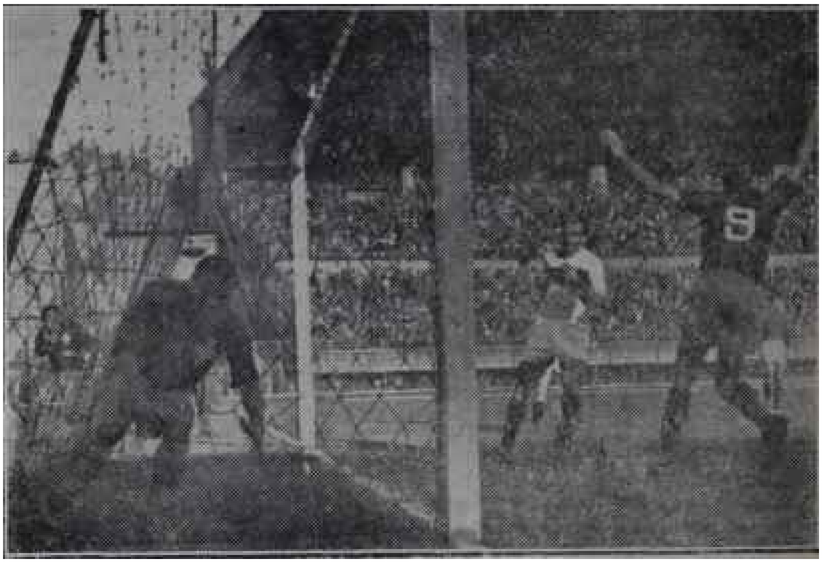
Seyirci istismarı mı?

Ankaralı seyircinin günahı neydi ki, suçu neydi ki, hep gördüklerini bir kere daha görmek bahtsızlığına uğruyordu? Filmlerin en eskilerini seyre zorlanıyordu? Ankara'daki sinemacılar, Ankaralının eğlenme, zevklenme ihtiyacını karşılamakla vazifeliler, şu verilen örneklerden sonra da, döviz darlığı, ithal imkânsızlığı gibi, asıl meseleyle ilgisi olmayan bir takım sebeblerle kendilerini savunabilecekler miydi?

Ankaralı seyirci, daha memlekete gelmiş filmlerin çoğunu görememişken, bu sebebleri makûl karşılayabilir miydi?

Bu şehirdeki seyircinin parası ve zevki bu kadar kolayca istismar edilebilir mi? Bu hale bir son vermek, hiç olmazsa, İstanbul'da oynayan iyi filmleri ayni mevsimde kısa bir müddet sonra, seyredebilmek imkânı yok mudur? Yani, biraz insaf ve iz'an?

S P O R

Türkiye - Portekiz maçından görünüş

Küçümsenmeyen muvaffakiyet

Futbol

Türkiye - Portekiz Millî Maçı

Orta boylu, dökük saçlı, gözlüklü bir şahıs Mithatpaşa stadının "L" tribününün dış kapısı önünde durdu. Etrafına tereddütle bakındı. Sonra üzerinde basın kelimesi yazılı olan kapıya doğru yürüdü. Kapıdaki memurlar kendisini tanımışlardı. "Yan taraftaki şeref tribününe buyurun" diyecekleri bir sırada, gözlüklü şahıs cebinden basın kartını çıkarttı ve her zamanki mütebessim çehresi ile memurları selâmlıyarak içeri girdi. Basın tribünü son zamanlarda görülmemiş bir şekilde kalabalıktı. Gazetecilikle alâkası bulunmayan pek çok şahıs bütün tedbirlere rağmen gene turnikeden içeriye sızmanın yolunu bulmuştu. Bu işin yükünü taşıyanlar ise, kapı önünde kalmışlardı. Kasım Gülek'in ayakta kaldığını görenler ona yer vermek için birbirleriyle yarış ettiler. Gülek ise gösterilen yere, ayakta kalan bir hanımı oturtmak istedi. Bu centilmence hareket karşısında gazeteciler daha fazla sıkışmayı göze alarak her ikisini de yanlarına aldılar. Maç yerine arkadaşlarının ensesini gören gazetecileri ise stad müdürü ancak sahadaki sandalyalara oturtarak susturabildi.

Şeref tribünü

Şeref tribününde ise ilk bakışta tanıdık simalara rastlamak imkânsızdı. Tamdık simadan kasıt her maçta orada, bulunanlardı. Meselâ lâcivert röleve şapkalı Osman Kavrakoğlu, Zeki Rıza Sporel.. v.s. Ortada gözükmüyorlardı. Bunun yerine son zamanda gözden düşen Necmi Ateş, eski sporculardan Firuzan Tekil, Selâhattin Karayavuz ve Cihat Baban gibi mebuslar gelip oturmuşlardı. Maçın başlamasına yakın -bir sırada ise arka sıralardan birine Doktor Mükerrem Sarol gelip sessiz sedasız yerleşti ve maç boyunca öndeki mebuslarla göz göze gelmemek için aksi istikamete baktı. Örfi İdare Komutanı, Portekiz. Sefaretine mensup şahıslar ve Vali Gökay da şeref tribünündeki yerlerini almışlardı. Bir ara Gökay gazeteciler tribününe geçti ve Kasım Gülek'in hemen iki üç metre yanına kadar sokularak ayakta durdu. Bu hareketi mânalandırmaya kalkan şahıslar yok değildi. Fakat Gökayla Gülek selâmlaşmadılar bile... ,

Maça hazırlanış

Geride bıraktığımız hafta içerisinde Yeşilköyde kampa giren, yirmi milli takım namzedi içerisinden bir takım tesbit etmek güç bir mesele oldu. Daha evvelki yazımızda da temas ettiğimiz gibi bir takım dış cereyanlar milli kadronun tesbitine engel olmaktaydı. Bu itibarla "Teknik müşavere" heyeti herkesi memnun 6» decek ve ayni zamanda da iyi netice alabilecek bir ekibi kurabilmek için uzun uzun düşünmek sorunda kaldı. Cuma akşamı saat 19.00 da otelde toplanan üyeler 21,30 da hiç bir anlaşmaya varamadan dağıldılar. Zaman azalmıştı. Takımı bir an evvel tesbit ve ilân etmek çocukları moralman kuvvetlendirecekti. Heyet azaları ortaya bir takım iddialar atıyorlardı. Hava yağmurlu olursa şu oynayacak, kuru olursa bu oynayacak gibi... Bu sözler futbolcuların kulaklarına da gitmişti. Sabahleyin yatağından kalkanların ilk işi -havaya

bakmak oluyordu. Havanın yağışlı veya kuru oluşuna göre futbolcular birbirleriyle şakalaşıyorlardı. Yağıyor, sen oynıyacaksın; açık, ben oynıyacağım...

Muhaliflerin sözleri

Federasyona muhalif olan yazarlar gazetelerindeki neşriyatları yanında, umumi yerlerde de konuşuyorlar ve kendi fikirlerini bir takım esprilerle izah ediyorlardı. Meselâ bu nevi bir konuşma hafta içerisinde Adaletle milli takımın yaptığı hususi bir karşılaşmada "L" tribününde cereyan etmişti. Federasyona yalan olduğu bilinen bir şahsa • o zaten her federasyona yakındır - muhalifler: "biz de ondokuzları kurduk, Federasyon Başkanının bu icraatı ile işi sona götürmesi imkânsızdır. Söyle kendisine, harekete geçeceğiz" diye takılıyorlar ve "müşavere heyetinin Portekiz takımına karşı çıkacak milli takımımızı ufağa ufak, büyüğe büyük boy fikri ile tertip etmeğe çalıştıklarım öğrendik. Doğrusu bu çok ince bir düşünüş" diye şaka ediyorlardı. Bütün bu sözler tabii alâkalılara naklediliyordu. İşin garibi muhalif olduğu bilinen bir sabah gazetesi ilk defa milli takımı diğer gazetelerden evvel verdi. Ayni gün gazeteyi okuyan Asbaşkan Hakkı Yeten Yeşilköydeki otelde federasyon başkam Hasan Polat'a: "Başkan hakikaten takım böyle midir?" diye sordu. Vakıa Hasan Polat "hayır demişti" ama sahaya ilk çıkan takımdan sadece Nusret eksikti. Demek ki istihbarat iyi çalışmış ve Asbaşkanın haberi olmadan bir gazete çıkacak takımı haber alabilmişti.

Maçın cereyanı

Mithatpaşa Stadı gene tarihi güncelerinden birini yaşıyordu. Bilet bulmakta güçlük çeken sporseverler soğuğa rağmen gece saat 4.00 te stad kapılarına gelip dayanmışlardı. Sabah saat 9.00 da stad yükünü almış, ancak serbest giriş kapıları açık kalmıştı. Bu eziyet ve azabı çeken binlerce istanbullu acaba maçı gördükten sonra tatmin olmuşlar mıydı? Bu suale 3-1 lik neticeden sonra verilecek cevap elbette ki "evet" olacaktı. Doğrusunu söylemek icap ederse milli takımımız o gün çok daha iyi bir netice alabilirdi. Çünkü Portekizliler umulduğundan da zayıf bir ekip olarak gözüktüler. İçlerinde kaleci, sağ açık, sağ iç ve sol insayt hariç pek de göz dolduran bir eleman yoktu. Saha ve seyirci avantajının bizde oluşu elbette ki aleyhlerine kaydedilecek bir husustu. Fakat har şeye rağmen Mithatpaşa stadında berabere kaldığımız bir Yugoslavya, mağlûp ettiğimiz bir İspanya kuvvetinde gözükmediler. Bununla milli takımımızın kazanmış olduğu muvaffakiyet hiç bir zaman küçümsenmiş olman. Hattâ daha da ileri giderek Lizbonda yapılacak olan revanş maçmın bizim için çok tehlikeli olduğu da söylenebilir. Demek istenen sadece milli takımımızın önümüzdeki maçları nazarı itibara alarak daha sistemli bir şekilde hazırlanması icap ettiğidir. Çünkü takımın ilk devredeki dağınık oyunu bize şu hakikati göstermiştir: Eleman bakımından iyi, fakat anlaşma bakımından zayıfız. Bunu gidermek, ancak beraber çalışmakla kabildir. Eşantiyon bir antrenör kısa zamanda bu kadar faydalı olabilirdi.

Oyunun birinci devresini 1-0 mağlûp bitirdik. İkinci devrenin hemen başında Lefterin yaptığı beraberlik sayısı ve onu takiben Metin ve Nazminin attığı goller sahadan 8-1 galip çıkmamızı teinin etti. Milli takımda vazife görenlerin başında Lefter, Metin ve ikinci devre takıma katılan Nusret olmuştur. Diğerleri için fazla bir şey söylenemez.

Türkiye - Fransa Milli Maçı

Portekiz maniasını aşan milli takımımız hafta içerisinde Hilton otelinde kampa girmiş ve şu satırları yazdığımız sırada uçakla Parise hareket etmiş bulunuyor. Mecmuamızın çıkışından bir gün sonra yani pazar günü Pariste Fransa B millî takımı İle karşılaşacağız. Malûm olduğu üzere bu seferki rakibimiz Portekizden çok daha kuvvetlidir. Ayni zamanda bizimle arada bir de iddia vardır. A-B takım dâvası. Bu, seneler senesi bir türlü hal olmamıştır. Pek çok federasyonun başının yenmesine sebep olmuş, her iş başına gelen şahıs "biz bu işi hal ederiz" şeklinde konuşmuş, fakat netice elde etmeye ömrü vefa etmemiştir. Gönül isterdi ki tam *bir* sene evvel aynı şeyleri söyleyen federasyon başkam bugün bu mevzuu hal etmiş olarak konuşsun.

Olmadı. Olacağı da yok. Vakıa karşılaşacağımız Fransa "B" milli takımı pek de küçümsenecek bir kuvvet değildir. Kele Fransızların bir sene içerisinde Avrupada elde ettikleri başarılar, meselâ İngiltereyi 1-0 yenmeleri, Rusya ile 2-2 berabere Kalmaları gibi... Göz önüne alınacak olursa maçın neticesi için endişe duymamak imkânsızdır. Saha ve seyirci avantajları bu sefer onlardadır. Milli takımımızın Portekize ikinci devrede çıkan ayni tertipte olacağı söyleniyor. İyi veya kötü diye şimdilik bir şey söylenemez. En büyük arzu gençlerimizin Berlinde kazandıkları bir muvaffakiyeti iddialı bir rakip karşısında Pariste de kazanmalarıdır.

N. S.

Yaşar Doğu
Kalbini de yenecek

Güreş

Yaşar Doğu hastalandı

Geride bıraktığımla hafta içerisinde İsveçten gelen haberler spor efkârı umumiyesinde büyük bir memnunluk yaratmış, herkesin zihninde beliren - Tokyo karşılaşmalarından sonra - kötü istifhamları söküp atmıştı. Artık bu baba yadigârı sporda "istikbale ümitle bakabiliriz" deniliyordu. Öyle ya 7-1, 7-1, 8-0 ve son defa Vanersborg'da yapılan güreşleri de 8-0 kazanmamız elbette ki küçümsenemezdi. Gönüller ferahlamış, İstikbal seması açılmıştı. Fakat tanı bu sırada cuma akşamı bir ajans Yaşar Doğu'nun aniden kalb krizi geçirdiği ve komaya girdiği haberini veriyordu. Haber bir anda bomba tesiri yarattı. Sporla alakalı, alâkasız pek çok şahıs Yaşar'ın hastalığına göz yaşı döküyordu. O tipte, o efendilikte, o kuvvet ve bilgide bir güreşçi yetiştirmek uzun, hem de çok uzun senelere ihtiyaç hissettiren bir mesele idi. Spor tarihini şerefli muvaffakiyetleriyle kapayan ve antrenörlük vazifesine dönen Yaşarı vakitsiz ziyaret eden bu kötü hastalık onu ilk defa tuşa getiriyordu. Sırtı yere gelmişti. Ama Yaşar, Allanın izniyle bundan da kurtulacaktı. Şimdi bütün milletin duası bu idi. İsveçliler çok iyi tanıdıkları Yaşar Doğuya büyük bir yakınlık göstermişler ve bu mecburi misafirlikte kendisine yabancılık çektirmemek için ellerinden gelen bütün gayreti sarf etmişlerdi. Tedavisi altında bulunan mütehassıs doktor Yaşara "lâzım olan herşeyin yapıldığım, komadan çıktığını, oldukça uzun süren bir istirahat devresine ihtiyacı olduğunu" söylemiştir. Şu satırların yazıldığı âna kadar gelen haberler güreşçimizin gün geçtikçe iyiliğe doğru gittiği şeklindedir. Yaşar Doğuyu mecburen İsveçte bırakarak güreş kabilesi ile birlikte ayrılan Federasyon Başkam son defa Yaşarla yaptığı konuşmada göz yaşlarını saklıyamamış, "zorla ayrılıyoruz, aklımla ve gönlümüz sende" demiştir. Oradan Zürihe geçen güreşçilerimiz İsviçrede halk tarafından büyük bir alâka ile karşılanmış ve başarılı neticeler elde etmiştir.

— İşte **dolmuş!**

d o l m u ş
Siyasi Mizah Mecmuası
28 Sayfa 60 Kuruş